

İsrarəngiz
Misir
nağılları

Azərbaycan
Tərcümə
Mərkəzi

F.Köçərli adına
Respublika Uşaq Kitabxanası

İsrarəngiz Misir nəğilləri

Layihənin rəhbəri və tərtibçilər:

Şahla Qəmbərova

Əməkdar mədəniyyət işçisi

Zahirə Dadaşova

Əməkdar mədəniyyət işçisi

Tərcümə:

*Ərəb dilindən azərbaycan dilinə tərcümə edən Misir Ərəb
Respublikası Səfirliyi – Misir Mədəniyyət və Təhsil Əlaqələri*

Mərkəzinin əməkdaşı

Fərid Camalov

Rus dilindən azərbaycan dilinə çevirəni

Füzuli Əsgərli

Filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent

Redaktor:

Salam Sarvan

Əsrarəngiz misir nağılları.

Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti yanında Tərcümə Mərkəzi. Bakı: 2018 – 128 səh.

*Nağıllara çəkilmiş şəkillər Bakı şəhər 201 saylı məktəbin
şagirdlərinin rəsm əsərləridir. Bu rəsmlər 20 noyabr 2017-ci ildə
Misirin paytaxtı Qahirə şəhərində keçirilən “Əsrlər boyu Ərəb
dünyasında uşaq ədəbiyyatı” adlı konfransda “Misir nağılları
Azərbaycan uşaqlarının gözü ilə” adı altında nümayiş olunmuşdur.*

ISBN 978-9952-503-60-9

Çalağan və pişik

Vaxtilə dağdakı ağacın təpəsində bir çalağan, dağın ətəyində isə bir pişik yaşayırdı.

Çalağan öz balalarına yem gətirmək üçün yuvasından uçmağa qorxurdu ki, pişik onun balalarını yeyər. Elə pişik də balaları üçün yem dalınca getməyə cürət etmirdi, balalarını çalağanın aparacağından ehtiyatlanırdı.

Bir gün çalağan pişiyə dedi:

- Gəl, mehriban qonşu kimi yaşayaq! Böyük tanrı Ra qarşısında and içib deyək ki: "Yem dalınca yuvamızdan çıxanda bir-birimizin balalarına hücum eləməyək!"

Onlar tanrı Ranın hüsurunda söz verdilər ki, bu andı pozmayacaqlar.

Lakin bir dəfə çalağan ət tikəsini pişiyin balasından zorla alıb öz balasına verdi. Pişik bunu görüb qərara gəldi ki, ət çalağanın balasından geri alsın. Çalağanın balası ona tərəf dönəndə pişik caynaqlarını ilişdirib onu tutdu. Çalağan balası onun caynağından qurtula bilməyəcəyini görüb dedi:

- Tanrı Raya and olsun ki, bu, sənin yemin deyil! Sən niyə caynaqlarını mənə ilişdirmisən?

Pişik cavabında dilləndi:

- Bu ət səndə hardandı? Axı onu mən gətirmişəm, özü də sənin üçün gətirməmişəm!

Çalağan balası dedi:

- Mən sənin balalarına tərəf uçmamışam! Məndən, ya da mənim bacı və qardaşlarımdan qisas alsan, onda tanrı Ra görər ki, yalandan and içmişən.

Bu vaxt çalağan balası uçmaq istədi, lakin geriyyə, ağacın təpəsinə qalxmağa qanadlarının gücü çatmadı. Ölümçül halda torpağa düşdü və pişiyə dedi:

- Məni öldürsən, oğlun da, oğlunun oğlu da həlak olacaq.

Pişik ona toxunmadı.

Çalağan öz balasını yerə düşmüş halda görəndə qəzəblənib dedi:

- Mən qisasımı alacağam! Bu, Cəzanın Suriya ölkəsinin uzaq torpaqlarından bura qayıdacağı gün baş verəcək. Pişik, balaları üçün yem dalınca gedəndə mən də onlara hücum edəcəm. Onun balaları həm mənə, həm də balalarıma yem olacaq!

Amma çalağan xeyli vaxt pişiyin yuvasına hücum edib, onun bütün nəslini məhv etməyə imkan tapa bilmədi. O, pişiyin hər addımını izləyir, qisas barədə fikirləşirdi. Nəhayət, bir gün pişik yem dalınca yollandı. Çalağan hücum edərək, onun balalarını caynağına alıb apardı. Pişik geri dönəndə balalarının birini də tapmadı. Onda səmaya üz tutub böyük Raya səsləndi:

- Mənim qəm-qüssəmdən agah ol və çalağanla mənə məhkəmə qur! Onunla bir yerdə müqəddəs and içdik, amma o, andını pozdu, balalarımı öldürdü!

Tanrı Ra onun səsinə eşitdi. Göy qübbəsini göndərdi ki, pişiyin balalarını öldürmüş çalağanı cəzalandırsın. Göy qübbəsi yola düşüb Cəzanı axtarmağa başladı. Cəza isə çalağanın yuva qurduğu ağacın altında oturmuşdu. Göy qübbəsi Ranın əmrini Cəzaya çatdırdı ki, bəs o, pişiyin balalarını öldürdüyü üçün çalağanı cəzalandırsın.

Cəza elə elədi ki, çalağan bir suriyalının köz üstündə ov quşunu qızartdığını görsün. Çalağan ordan bir parça ət qoparıb yuvasına apardı. Lakin qızmar kömür parçasının ətə yapışdığını görmədi.

Çalağanın yuvası alışıb-yandı. Balaları qovrulub, ağacın dibinə töküldülər.

Pişik çalağanın yuva qurduğu ağacın altına gəldi, amma onun balalarına toxunmayıb çalağana dedi:

- Tanrı Ranın adına and olsun ki, sən xeyli vaxt mənim balalarımın ovuna çıxdın, onlara hücum edib öldürdün! Mənsə sənənin balaların qıpqırmızı qızarsa da, onlara toxunmuram!

Əlibeq Kaşkaşi

Misirin ürəyi sayılan Qahirədə Əlibeq Kaşkaşi adında bir qoca yaşayırdı. Onun sol ayağı axsayırdı, şəhərin küçələrindən keçərkən hər addımını atanda ayaqlarını oynadırdı. Bu, şəhərin uşaqlarına gülməli gəlirdi, qocanı uzaqdan görən kimi rəqs eləməyə başlayır, sözləri uzadaraq qışqırırdılar:

- Əlibeq Kaşkaşi, rəqs elə, güldür bizi!

O, uşaqlara yaxınlaşanda dəcəllər lap bərkdən qışqırırdılar:

- Əlibeq Kaşkaşi, rəqs elə, güldür bizi!

Ötüb-keçəndə də yaramaz uşaqlar onu daban-dabana izləyirdilər. Qoca hara gedirdisə, hər yerdə eyni sözləri eşidirdi:

- Rəqs elə, güldür bizi! Rəqs elə, güldür bizi!

Nəhayət, bütün bunlar Əlibeqi bezdirdi. O, əyilib yerdən daş götürərək dəcəllərin dalınca tulladı. Daş uşaqlardan birinin başına dəydi və alnında iri şiş əmələ gəldi. Dəcəl atasının yanına qaçıb bərkdən ağlaya-ağlaya qəzəbli Əlibeqdən ona şikayət elədi. Atası qeyzləndi, Əlibeqin əlindən yapışaraq, hakimin yanına gətirib dedi:

- Bu zalım Əlibeq daşla istəkli oğlumun alnında iri bir şiş əmələ gətirib. Onu cəzalandır!

Hakim Əlibeqdən soruşdu:

- Zalım adam, sən nə cürətlə uşağı incitmisən? Mən səni qanunla cəzalandıracağam.

Əlibeq cavab əvəzinə, ağız-burnunu gülməli şəkildə əydi və eynilə o uşaqlar kimi, sözləri uzada-uzada qışqırmağa başladı:

- Bax, bax, mənə ver cəza, xalqı özünə güldür!

Hakim qışqırdı:

- Əlbəttə, mən səni cəzalandıracağam!

Əlibeq daha bərkdən oxumağa başladı:

- Ver cəza, ver cəza, xalqı özünə güldür!

O əzilib-büzülərək hakimin qarşısında rəqs edib, oxumağına davam etdi:

- Ver cəza, ver cəza, xalqı özünə güldür!

- Səsini kəssənə, ağılsız qoca! - deyə hakim bağırdı, qəzəbindən sifəti qıpqırmızı oldu.

Əlibeq isə hakimə qulaq asmayaraq oxumağa davam edirdi:

- Ver cəza, xalqı özünə güldür!

Hakim özündən çıxıb keşikçilərə işarə verdi ki, Əlibeqi yaxalasinlar. Onda Əlibeq gülərək hakimə dedi:

- Ey ədalətlilərin ədalətlisi! Sən özündən çıxdın və sifətin qəzəbdən qıpqırmızı oldu, mən isə bu sarsaq mahnını sənə cəmi dördcə dəfə oxumuşam. İndi özün fikirləş, qəzəbli uşaqlar hər gün mənim dalımca düşüb adımı məsxərəyə qoyurlarsa, onda mən nə etməliydim? Mənim əsəbiləşmək haqqım yoxdur?

Hakim başa düşdü ki, Əlibeqin təqsiri yoxdur. Üzünü oğlanın atasına tutub dedi:

- Bu möhtərəm adam sənin oğlunun alnını şişlə bəzəyib. Sən də gedərsən öz evinə, əlinə bir çubuq alıb, bu dəcəlin ayrı bir yerini bəzəyərsən.

Hakim bunu deyib Əlibeqi buraxdı.

O gündən uşaqlar axsaq qocaya sataşmaqdan əl çəkdilər. Rastlaşanda ona təzim edir, hörmətlə salam verirdilər:

- Salaməleyküm, Əlibeq Kaşkaşi baba!

“Əlibeq Kaşkaşi”. Cəlilova Nigar (14 yaş)

Fəndgir sərəkərdə Chuti

Belə rəvayət edirlər ki, vaxtilə Misirdə Chuti adında bir sərəkərdə varmış. O, firon Menheperranı Cənub və Şimal ölkələrinə bütün yürüslərdə müşayiət edibmiş. Əsgərlərinin önündə gedərək vuruşarmış, bütün hərbi fəndləri bilirmiş, bütün ölkədə onun tayı-bərabəri yox imiş. İgidliyinə və olduqca mahir sərəkərdə olduğuna görə çoxlu ənam almış.

Bir gün fironun sarayına Xaru məmləkətindən bir qasid gəldi. Onu fironun hüzuruna apardılar və əlahəzrət xəbər aldı:

- Səni bura kim göndərib? Nədən ötrü bu yolu qət eləmişən?

Qasid cavab verdi:

- Məni Şimal ölkəsinin canişini göndərib. O dedi ki: "Məğlub elədiyən Yaffa hökmdarı sənin hakimiyyətinə qarşı qiyam qaldırıb. Əzəmətli əsgərlərini öldürüb, bütün cəng arabalarını məhv edib. Artıq heç kim onun qarşısında dura bilmir".

Firon Menheperra bu sözləri eşidib qəzəbləndi. Hirsindən dil-dodağını gəmirib dedi:

- Tanrı Ranın mənə bəxş elədiyi ömrə və mərhəmətə, atam Amonun mənə bəslədiyi sevgiyə and içirəm, məğlub olmuş Yaffa hökmdarının şəhərinin altını üstünə çevirəcəyəm. O, mənim qolumun gücünü görəcek!

Firon yeddi sərəkərdəni, bir də mirzələri yanına çağıraraq Şimal məmləkəti canişininin göndərdiyi xəbəri çatdırdı. Onlar susdular, görünür, nə cavab verəcəklərini bilmirdilər. Bu zaman sərəkərdə Chuti dedi:

- Buna bir bax, torpağı kimə müftə verirlər ki!? Əmr elə, sənin böyük hakimiyyət əsanı, əzəmətli əsgərlərini və Misirin cəng arabalarını mənə versinlər. Mən Yaffanın məğlub hökmdarını öldürüb, şəhəri ələ keçirərəm.

Əlahəzrət firon bərkdən qışqırdı:

- Çox gözəl, çox gözəl!

Firon Menheperranın böyük hakimiyyət əsasını Chutiyə təqdim etdilər, istədiyi əsgərləri və Misirin ən yaxşı silahı olan cəng arabalarını ona verdilər.

Bir neçə gün sonra Chuti öz adamları ilə Xaru ölkəsinə gəldi. Əmr verdi ki, iki yüz böyük səbət, çoxlu qandal, zəncir və taxta qəlib hazırlasınlar, ayaqlara vurmaq üçün dörd batman ağırlığında mis qandallar qayırsınlar.

Hər şey hazır olan kimi sərkərdə Chuti Yaffanın məğlub hökmdarının yanına qasid yolladı ki, ona desin:

- Mən Misir torpağının sərkərdəsi Chutiyəm. Fironun Cənub və Şimal ölkələrinə etdiyi bütün yürüzlərdə onu müşayiət etmiş və igidliyə görə çoxlu ənam almışam. Elə oldu ki, firon mənə paxıllıq edib öldürmək fikrinə düşdü. Ancaq canımı qurtarmaq üçün tez oradan uzaqlaşdım, firon Menheperranın böyük hakimiyyət əsasını da özümlə götürüb, atlarım üçün yem saxlanan səbətdə gizlətdim. İstəsən, onu sənə verə biləyəm, özüm isə yanında qalaram. Mənim döyüşçülərim - Misirin ən yaxşı igidləri də mənimlədir.

Yaffanın məğlub hökmdarı bu sözləri eşidib sevindi, çünki sərkərdə Chutinin igid adam olduğunu bilirdi. Bilirdi ki, yer üzündə onun tayı-bərabəri yoxdur. Chutinin yanına qasidini göndərdi ki, ona bu sözləri desin:

- Gəl mənim yanıma! Səni qardaş kimi qəbul edəyəm və ən yaxşı torpaqlarımdan sənə pay da verəyəm.

Yaffanın məğlub hökmdarı cəngüdənləri ilə, şəhərin qadın və uşaqları ilə Chutini qarşılayıb düşərgəsinə gətirdi. Amma Chutinin döyüşçüləri və onların atları öz düşərgələrində qaldılar.

Düşərgədə Yaffanın məğlub hökmdarının yüz iyirmi suriyalı döyüşçüsü, pis toxunmuş səbətə bənzəyən qablarda isə onların atları üçün bolluca yem ehtiyatı vardı. Chuti bunu görüb xahiş elədi:

- Əmr elə, fironun əsgərlərini yedirsinlər, ac olduqlarına görə onların sirsifətindən qəm-qüssə yağır.

Yaffanın məğlub hökmdarı onun dediyinə əməl elədi.

Sonra oturub yeyib-içdilər. Bir saatdan sonra hər ikisi sərxoş idi. Chuti Yaffanın məğlub hökmdarına dedi:

- Nə qədər ki, mən sənənin şəhərinin qadınları və uşaqları ilə oturmuşam, əmr elə döyüşçülərinə, cəng arabalarını içəri buraxsınlar, atları yemləsinlər. Əgər istəyirsənsə, qoy onlar sənənin yanında özlərini yadelli ölkənin qulu kimi aparsınlar.

Cəng arabalarını düşərgəyə buraxdılar, atları yemlədilər. Cəng arabaları ilə birgə firon Menheperranın böyük hakimiyyət əsası da düşərgəyə gətirildi.

Yaffanın məğlub hökmdarı bunu eşidib Chutiyə dedi:

- Mən həmin əsanı görmək istəyəyəm!

Sərkərdə Chuti firon Menheperranın böyük hakimiyyət əsasını gətirib dedi:

- Ey Yaffanın məğlub hökmdarı! Budur Sohmetin oğlu, qəzəbli şir firon Menheperranın böyük hakimiyyət əsası! Amon onun sağ əlinə daha da qüvvət versin!

Chuti əlindəki əsanı qaldırıb, Yaffanın məğlub hökmdarının gicgahından vurdu. Hökmdar arxası üstə yerə yığıldı. Chuti onun boynuna kündə vurdurub, dəri çidarla sarıtdırdı. Sonra isə onun ayaqlarına dörd batman ağırlığında qandallar vuruldu.

Daha sonra Chuti göstəriş verdi ki, qabaqcadan hazırlanmış iki yüz səbəti gətirsinlər. İki yüz əsgərə səbətlərin içində oturmalarını əmr elədi. Onlara kündə və çidarlar, səndəllər və silahlar verildi, səbətlərə möhür vurdular. Chuti səbətləri aparmağı ən yaxşı əsgərlərinə tapşırırdı, onların sayı cəmi beş yüz nəfər idi.

Chuti dedi:

- Şəhərə girən kimi yoldaşlarınızı səbətlərdən çıxarın, şəhərin bütün sakinlərini tutub əl-ayaqlarını bağlayın!

Sonra Chutinin bir döyüşçüsü düşərgədən çıxaraq, Yaffanın məğlub hökmdarının təkər ustasının yanına gəlib dedi:

- Ağanın dediklərini onun xanımına söylə: "Sevin! Tanrımız Suteh Chutini arvad-uşaqları ilə bir yerdə bizə təslim etdi!" İki yüz səbətdə oturmuş əsgərlər haqqında da deyərsən.

Təkər ustası ağasının xanımını sakitləşdirmək üçün Chutinin döyüşçülərindən qabaq şəhərə yollandı. O, xanıma dedi:

- Chutini tutmuşuq!

Budur, şəhər qapıları əsgərlərin üzünə açıldı və onlar içəri daxil oldular. Öz yoldaşlarını səbətlərdən çıxararaq, şəhərin cavan və qoca sakinlərini tutmağa başladılar. O saat da ayaqlarına kündə vurub çidarla sarıdılar.

Beləliklə, güclü fironun sağ əli olan Chuti şəhəri ələ keçirdi.

Chuti gecə firon Menheperranın yanına - canı sağ, gümrah və qüvvətli olsun - qasid göndərüb bu sözləri çatdırmasını əmr elədi: "Qoy sənin ürəyin şad olsun! Amon atanın mərhəməti ilə Yaffanın məğlub hökmdarını şəhərin sakinləri ilə birgə sənə təslim edirəm".

Firon ordusu mirzələrinin qüdrətli barmaqları ilə əvvəldən-axıra kimi yazıya alınmış hekayət burada sona yetir.

"Fəndgir sərkərdə Chuti". Sadiqov Ziya (14 yaş)

İki qardaş

Müqəddimə

Belə nəql edirlər ki, bir ana və bir atadan olan iki qardaş varmış. Böyük qardaşın adı Anup, kiçik qardaşın adı Bata idi. Anupun öz evi, arvadı vardı, kiçik qardaş isə onlarla bir yerdə yaşayırdı. Anup onunçün paltar hazırlayır, Bata isə qardaşının heyvanlarını otarırdı. Anup yer şumlayır, məhsul yığır, bütün çöl işlərini görürdü. Kiçik qardaş gözəl idi, gözəllikdə ölkədə tayı-bərabəri yox idi, ilahi gücü vardı!

Kiçik qardaş heyvanları otarır, hər axşam ot, süd, odun və çölün cürbəcür gözəl nemətləri ilə dolu səbətlərlə evə qaydır, gətirdiklərini böyük qardaşının qarşısına qoyur, yeyib-içəndən sonra tövlədə heyvanların arasında yatmağa yollanırdı.

Kiçik qardaş hər səhər inəkləri otarmaqdan ötrü çölə qovurdu. O, inəklərin dalınca gedir, inəklərsə yaxşı otlaq yerlərini ona nişan verirdilər. Bata inəklərə qulaq asır, onları istədikləri ən yaxşı otlağa aparırdı. Ona həvalə olunan inəklər gündəgünə kökəlir və daha çox bala verirdilər.

Vəfasız arvad

Şumlama ərəfəsində böyük qardaş kiçik qardaşına dedi:

- Bizimçün qoşqu ləvazimatı hazırla, artıq əkin yerinin suyu çəkilib, sabah səhər şumlamağa başlayacağıq.

Kiçik qardaş həmişə bütün tapşırıqları yerinə yetirirdisə də, böyük qardaş yenə ona dedi:

- Bax ha, dediyimə əməl edərsən!

Budur, yer üzü işıqlandı və yeni gün başlandı, onlar toxum götürüb əkin yerinə yola düşdülər və yer şumlamağa başladılar. İşlərinin uğurla başladığına görə çox sevinirdilər.

Növbəti dəfə əkin yerinə gələndə toxumları kifayət eləmədi. Anup kiçik qardaşına dedi:

- Qaç-qaç get, kənddən toxum gətir.

Bata böyük qardaşının arvadını saçlarını düzəldən yerdə tapdı. Dedi:

- Qalx ayağa, toxum ver mənə, tez əkin yerinə qayıtmalıyam, qardaşım məni gözləyir. Yubanma!

Qardaşı arvadı dedi:

- Get anbarı aç, nə qədər istəyirsən, götür. Görürsən ki, saçlarımı düzəldirəm. Cavan oğlan tövləyə girib böyük güvəc götürdü, çünki daha çox toxum aparmaq istəyirdi. Güvəci arpa və düyü ilə doldurub anbardan çıxdı.

Qardaşı arvadı ondan soruşdu:

- Çiyində apardığın toxumun çəkisi nə qədər olar?

Kiçik qardaş cavab verdi:

- Düyü üç əndazə, arpa iki əndazə, bir yerdə eləyir beş əndazə.

Qardaşı arvadı dedi:

- Sən çox güclüsən, mən hər gün sənin gücünə heyran oluram.

Qadın onu qucaqlayaraq dedi:

- Gedək bir az birlikdə oturaq, vaxtımızı keçirək. Mən də sənə qəşəng paltarlar tikərəm.

Cavan oğlan bu iyrənc sözlərə görə bəbir kimi nərildədi:

- Axı sən mənə ana, ərin isə ata yerindədir. O, böyük qardaş kimi məni böyüdü. Ah, bu rəzalətli sözləri bir də təkrar eləmə! Heç kimə deməyəcəyəm, sənin xəyanətini kimsə mənim dilimdən eşitməyəcək!

Sonra yükü çiyinə qaldırıb əkin yerinə yollandı.

Böhtan

Axşamüstü böyük qardaş evə qayıdanda kiçik qardaş hələ də heyvanları otarırdı. Sonra o, əkin yerindən cürbəcür dadlı yeməli şeylər topladı və heyvanları kənddəki tövləyə sarı qovdu.

Böyük qardaşın arvadı isə dediklərinə görə təşviş keçirirdi. O, əlinə piy və əsgİ aldı, özünü elə hala saldı ki, guya döyülüb.

Ər içəri girəndə gördü ki, arvadı yataqda uzanıb. Onun gəlişindən qabaq ocaq qalanmamış, ev qaranlığa qərç olmuşdu. Arvad öyüyürdü.

Əri soruşdu:

- Kim səni bu hala salıb?

Arvadı dedi:

- Sənin kiçik qardaşından başqa, kim ola bilər? Səninçün toxum aparmağa gələndə gördü tək oturmuşam. Mənə dedi ki: "Saçını düzəlt, gedək birçə saat bir yerdə yatıb, vaxtımızı keçirək". Ona dedim: "Mən sənin anan yerindəyəm axı! Böyük qardaşın da səninçün ata əvəzidir!" O qorxub məni döydü ki, bunu sənə xəbər verməyim. Onu sağ buraxsan, mən öləcəyəm. Bax sənə deyirəm, evə gələndə ona qulaq asma, bu rəzil hərəkətinin üstünü açdıgıma görə mənə böhtan atmağa başlayacaq. Ər hirsindən şirə döndü. Nizəsini itiləyib əlinə aldı.

Batanın qaçması

Böyük qardaş tövlənin qapısı dalında dayanmışdı, axşam heyvanları tövləyə salan vaxt kiçik qardaşını öldürmək istəyirdi.

Gün batanda Bata, hər gün olduğu kimi, cürbəcür çöl otlarından toplayıb geri qayıtdı. Tövləyə birinci girən inək öz naxırçısına dedi:

- Bax, böyük qardaşın əlində nizə dayanıb, səni öldürmək istəyir.

Tövləyə başqa bir inək də girib həmin sözləri təkrar elədi. Bata tövlə qapısının altına baxanda böyük qardaşının ayaqlarını gördü. O, əlində nizə qapının dalında dayanmışdı. Kiçik qardaş yükünü yerə atıb qaçmağa üz qoydu. Anup onun dalınca götürüldü.

Bata Ra-Harahtini çağırırdı:

- Mərhəmətli aqam, haqqı nahaqdan ayırmağa təkçə sənin gücün çatır.

Tanrı Ra elə etdi ki, qardaşların arasında böyük su sahəsi əmələ gəldi. Burada isə timsahlar qaynaşırdı. Qardaşların hərəsi bir tərəfdə qaldı. Böyük qardaş əllərini bir-birinə vurub, Batanı öldürə bilmədiyinə heyifsilənirdi.

Kiçik qardaş o biri tərəfdən Anupu çağıraraq dedi:

- Hava işıqlaşana kimi buralarda ol. Günəş şəfəqlərini yayanda tanrı qarşısında ikimiz də mühakimə olunacağıq və o, günahkarı günahsızla təslim edəcək. Daha sən olan yerdə mən ola bilmərəm, Sidr vadisinə çıxıb gedəcəyəm.

Bata qardaşından ayrılır

Növbəti gün Ra-Harahti şəfəqləndi və qardaşlar bir-birini görə bildilər.

Bata Anupla danışmağa başladı:

- Sən hətta nə deyəcəyimə də qulaq asmadan bir böhtana görə məni öldürməkdən ötrü dalımca düşmüşsən! Axı mən sənin kiçik qardaşınam! Sən mənim üçün ata əvəzi olmusan! Arvadın da mənə ana əvəzidir! Məgər belə deyil? Sən məni toxum gətirməyə göndərəndə arvadın mənə dedi ki: "Gedək birçə saat bir yerdə yatıb, vaxt keçirək". Bax məsələ belə olub! Sənə isə tam əksini deyib!

Bata onunla qardaşı arvadı arasında olanların hamısını danışandan sonra bıçaqla özünə xətər yetirdi. Kiçik qardaş zəifləyib, yazıq bir hala düşdü. Böyük qardaşın ürəyi bərk çırpındı, hönkürtü ilə ağılamağa başladı. Çayda timsahlar qaynaşdığına görə üzüb Bata tərəfə keçə də bilmirdi.

Bata dedi:

- Sən ancaq pis şey haqqında fikirləşirsən, düşünürsən ki, mən sənin üçün nələr eləmişəm. Çıx get evinə, heyvanlarına da özün bax, daha səninlə qalmayacağam. Sidr vadisinə gedəcəyəm. Orada başıma bir iş gəlsə, dadıma çatarsan. Ürəyimi çıxarıb sidr ağacı çiçəyinin üzərinə qoyacağam. Ağac kəsildə o, yerə düşəcək. Onun axtarışına yeddi il vaxt sərf eləsən də, bezməyəcəksən. Sən onu tapıb sərini su olan cama qoysan, dirilərəm və mənə pislik etmiş adamdən də intiqamımı alaram. Əlinə bir parç içki alanda başıma nələr gəldiyini biləcəksən - içki bərk köpüklənəcəksə, yubanmadan köməyimə çatarsan!

Və kiçik qardaş Sidr vadisinə, böyük qardaş isə öz evinə yollandı, evə gələn kimi arvadını öldürüb, itlərin qabağına atdı.

Sidr vadisi

Xeyli vaxt keçəndən sonra kiçik qardaş artıq Sidr vadisindəydi. Onun yanında heç kim yox idi. Bütün gününü çöldə vəhşi heyvan ovlamaqla keçirir, axşamlar isə ürəyini çiçəyi üzərinə qoyduğu sidr ağacının altında yatırdı.

O, öz alləri ilə Sidr vadisində özünə hər şeylə təmin olunmuş bir qəsir tikdi.

Bir gün qəsirdən çıxarkən məmləkətin qayğısına qalmaqdan ötrü gəzib-dolaşan Enneada allahları ilə qarşılaşdı. Onlar öz aralarında nəsə danışib Bataya dedilər:

- Ey Enneadanın sərvəti Bata! Sən böyük qardaşın Anupun arvadına görə öz şəhərini tərk etdiyin gündən burada tənhasan? Biləsən ki, həmin arvad öldürülüb və sənə etdiyi pisliklərə görə ondan intiqamın alınıb.

Allahların ona görə ürəyi bərk narahat idi və Ra-Harahti Xnuma dedi:

- Bata üçün bir qadın yarat ki, tənha qalmasın.

Xnum onun üçün bir rəfiqə yaratdı. Məmləkətdə belə gözəl qadın yox idi. Onda hər bir allahın nişanəsi vardı. Yeddi Xator allahı qadına baxmağa gəldilər. Onlar bir ağızdan dedilər:

- Bu, qılınc yarasından öləcək!

Batanın qadına yazığı gəlirdi. Hər gün vəhşi heyvan ovlayıb, onun qarşısına qoyurdu. Bir gün qadına dedi:

- Bayıra çıxma ki, dəniz səni oğurlamasın. Yoxsa xilas edə bilmərəm, indi mən də sənə kimi qadınam. Ürəyim isə sidr ağacının çiçəyi üzərindədir və mən onu tapan adamla vuruşmalıyam.

Bata ürəyindəkilərin hamısını açıb qadına danışdı.

Gözəlin saçı

Xeyli vaxt keçəndən sonra, həmişə olduğu kimi, Bata yenə ova yollandı. Onda qız evin yanındakı sidr ağacının altında gəzməyə çıxmışdı. Hiss elədi ki, dəniz dalğalarını onun dalınca qovur. Qız tez oradan uzaqlaşdı və qaçıb evə girdi.

Dəniz sidr ağacını səslədi:

- Tut onu mənimçün!

Sidr ağacı qızın saçından bir çəngə qopardı.

Dəniz bir çəngə saçı Misirə apardı və onu fironun paltarını yuyan qadınların olduğu yerə qoydular. Bu saçdan qopan rayihə fironun paltarlarına yayıldı. Paltaryuyanlar deyinməyə başladılar:

- Fironun paltarlarına yağ iyi dəyib.

Onlar hər gün deyir, amma nə etmək lazım olduğunu bilmirdilər. Günlərin birində paltaryuyanların başçısı sahildəki qum təpəsinə tərəf yollandı. Qumluqda ayaq saxlayıb, sudakı saçın qarşısında dayandı. Əmr elədi ki, aşağı düşüb saçı gətirsinlər. Bu xoş ətrin saçdan gəldiyini bilib, onu firona apardı.

Fironun mirzələrini və alimlərini çağırdılar. Onlar saçı görüb dedilər:

- İndiyədək belə saç Ra-Harahtinin qızlarına məxsus olub, bu saçda hər allahın nişanəsi var. Bu ənam sizə başqa məmləkətdən gəlib. Qasidləri göndərin, qoy bütün məmləkətlərdə onu axtarsınlar. Sidr vadisinə gedəcək qasidlə çoxlu adam göndərmək lazımdır ki, onu bura gətirə bilsinlər.

Əlahəzrət hər tərəfə qasid yolladı.

Xeyli vaxt ötəndən sonra qürbət ölkələrə getmiş adamlar geriyyə döndülər, amma Sidr vadisinə gedənlər qayıtmadılar. Onları Bata öldürmüşdü. Təkcə bir nəfəri sağ buraxmışdı ki, hökmdara xəbər aparsın.

Hökmdar yenə çoxlu sayda əsgər və cəng arabaları göndərdi ki, qızı gətirsinlər. Onlarla birlikdə cürbəcür zinət əşyaları ilə bəzənmiş bir qadın da getmişdi.

Qadın qızla bir yerdə Misirə qayıtdı və bütün ölkə buna sevindi. Hökmdar qızı çox bəyəndi, onu şepset¹ rütbəsinə kimi yüksəltdi.

Hökmdar onunla ərinin gizlində qalmasının əsl səbəbini öyrənmək istəyəndə qız dedi:

- Əmr elə, sidr ağacını kəsib, tikə-tikə doğrasınlar.

Döyüşçüləri sidr ağacını kəsməyə göndərdilər. Onlar çiçəyinin üzərinə Batanın ürəyi qoyulmuş ağacı kəsdilər və o, həmin anda ölü kimi yerə sərildi.

Batanın əvvəlki halına düşməsi

Yer üzünü nura boyananda və növbəti gün gələndə Batanın böyük qardaşı Anup evinə daxil oldu, əllərini yuyub əyləşdi. Ona bir parç içki verdilər - içki bərk köpükləndi. Ona bir də şərəblə dolu parç verdilər, o isə bulanıq oldu.

Anup əlağacını, səndəlini, paltarını və silahını götürüb Sidr vadisinə tərəf üz qoydu. Kiçik qardaşının qəsrinə daxil oldu və onu öz yatağında ölmüş vəziyyətdə gördü. Xeyli göz yaşını axıtdı. Qardaşının ötən axşam yatdığı sidr ağacının altına gedib onun ürəyini axtarmağa başladı. Üç il axtarsa da, tapa bilmədi. Dördüncü il

¹Şepset – əsilzadə xanım mənasındadır.

ürəyi dözmədi, Misirə qayıtmaq istədi. Son anda fikrindən döndü: "Sabah yola düşərəm".

Səhəri gün yenə sidr ağacının altına gedib qardaşının ürəyini axtardı. Yenə əliboş qayıtdı. Axşam qayıdıb, axtarışa davam eləyəndə nəşə toxuma bənşəyən bir şey tapdı. Bu, kiçik qardaşının ürəyi idi. Onu götürüb evə gətirdi. O, bir qab sərin su götürüb ürəyi bu qaba saldı, sonra hər gün olduğu kimi, oturub onu gözlədi.

Gecə kiçik qardaşının ürəyi suyu öz canına çəkdi. Batanın bütün bədənini əsməyə başladı. O, gözlərini böyük qardaşına dikdi, amma ürəyi hələ qabın içində idi. Böyük qardaş Anup kiçik qardaşın ürəyi qoyulmuş sərin su olan qabı götürdü və ona içməyə verdi. Kiçik qardaşın ürəyi əvvəlki kimi öz yerinə düşdü.

Onlar qucaqlaşdılar. Bata dedi:

- Mən gözəl tükləri cürbəcür rəngə çalan nəhəng bir öküzə çevriləcəyəm. Sən mənim belimə minib, ta Günəş çıxana kimi oturarsan. Sonra biz arvadımın olduğu yerə gedəcəyik ki, ondan intiqam alım. Məni fironun hüzuruna apardığına görə səni qızıl və gümüşlə mükafatlandıracaqlar. Mən orada böyük möcüzəyə çevriləcəyəm və bütün məmləkət buna görə sevinəcək. Sonra da öz evinə qayıdarsan.

Yer üzünü nura qarq olanda və səhərin gözü açılanda Bata böyük qardaşına dedi ki, qıyafəyə düşdü. Anup hava işıqlananda onun belinə mindi. O, Oninin olduğu məkana gəldi. Hökmdara onun haqqında məlumat verdilər. Hökmdar Bataya baxıb şad oldu. Onun şərəfinə qurbanlar kəsirdi və belə deyildi ki: "Bu, böyük möcüzədir". Bütün ölkə də buna sevindi.

Böyük qardaş üçün öküzə qızıl-gümüş yüklədilər. O, yenə də öz kəndində yaşamağa başladı. Xeyli adam Bataya baş çəkdi. Firon onu həddən artıq sevirdi.

Xeyli vaxt ötəndən sonra bir gün Bata mətbəxə daxil oldu. Fironun şepsetinə dedi:

- Bax, mən hələ də sağam!

Qız soruşdu:

- Sən kimsən axı?

Bata dedi:

- Mən Batayam. Sən sidr ağacını firona ona görə kəsirdin ki, məni həyatdan məhrum edəsən. Amma bax, hələ də sağam! Mən öküzəm!

Qız ərinin dediklərindən təşvişə düşdü. Bata isə mətbəxdən çıxdı.

Hökmdar qızla xoş günlər keçirirdi. Qız hökmdara içkilər süzür, o da qıza nəvaziş göstərirdi. Qız hökmdara dedi:

- Allahlara and içib de ki: "İstəkli şepsetim nə desə, onun xatirinə əməl edə-rəm".

Hökmdar qızın hər istəyini yerinə yetirirdi. Qız davam elədi:

- İcazə ver, bu öküzün ciyərlərinin dadına baxım, onsuz da, daha heç nəyə ya-ramır.

Hökmdar çox məyus oldu və Bataya görə ürəyi ağrıdı.

Səhəri gün böyük qurbankəsmə mərasimi elan olundu - öküzü təntənə ilə gətirdi-lər. Hökmdarın baş qəssabı öküzü qurbanlıq kimi kəsdi.

Öküz adamların çiyində olanda boynunu tərپətədi və hökmdarın darvazasının qarşısına qan damcıları düşdü. Qan damcılarının biri böyük firon darvazasının bu tərəfinə, biri o tərəfinə düşdü. Qan damcıları düşən yerdə bir-birindən gözəl iki böyük avokado ağacı göyərdi. Tez hökmdara xəbər verdilər:

- Əlahəzrət, əsl möcüzədir, bu gecə sənin böyük darvazanın yanında iki uca avo-kado ağacı bitib.

Bütün məmləkət sevindi. Buna görə qurbanlar kəsildi.

Xeyli vaxt ötəndən sonra hökmdarın pəncərəsinin qarşısında cürbəcür naxışlı gümüşü-mavi rənglər görünməyə başladı. Firon qızıldan düzəldilmiş cəng arabasına minib, saraydan çıxdı ki, möcüzəli avokado ağaclarına tamaşa eləsin.

Şepset də fironun arxasınca gəlirdi.

Firon avokado ağaclarından birinin, şepset isə digərinin altında əyləşdi. Bata arvadı ilə danışmağa başladı:

- Aha, yalançı qadın! Mən Batayam. Sənin acığına, hələ də sağam. Sən mənə görə sidr ağacını kəsdirtdin. Mən öküzə çevrildim. Sənsə fironu məcbur elədin ki, məni öldürtsün.

Bir neçə gün ötəndən sonra şepset hökmdara içki süzə-süzə dedi:

- Allahlara and iç ki, şepset nə desə, eləməyə hazırsan.

Hökmdar and içdi. Qız dedi:

- Əmr elə, hər iki avokado ağacını kəssinlər və onlardan qəşəng mebel düzəltsin-lər.

Hökmdarın şepset arvadı da orada iştirak edirdi. Ağacları kəsərkən bir talaşa uçub şepsetin ağzına düşdü. O, talaşanı uddu və o dəqiqə ondan hamilə oldu. Qız nə istəmişdisə, ustalar avokado ağaclarından onu da düzəlttilər.

Bundan xeyli vaxt ötəndən sonra şepsetin bir oğlu oldu. Gedib hökmdara xəbər apardılar:

- Sənin oğlun oldu.

Uşağı gətirdilər. Ona süd anası və dayə tutdular. Bütün ölkə buna sevindi. Onlar xoşbəxt günlər keçirirdilər. Uşağı böyütməyə başladılar. Hökmdar oğlunu həddən artıq sevirdi. Onu "Kuş ölkəsinin hökmdar oğlu" mənəbinə qədər yüksəltdilər.

Xeyli vaxtdan sonra hökmdar onu bütün ölkənin varis şahzadəsi elan elədi. Bundan sonra da o, uzun illər ölkənin varis şahzadəsi oldu, hökmdar isə dünyasını dəyişdi.

Və dedilər:

- Onu əvəz edən var!

- Qoy mənim böyük məsləhətçilərimi hüzuruma çağırınsınlar, bütün başıma gələnələr haqqında onlarla söhbətləşə bilim.

Onun hüzuruna arvadını gətirdilər. Onların qarşısında mühakimə elədilər. İş onun xeyrinə həll olundu. Onun yanına böyük qardaşını gətirdilər. O, böyük qardaşını bütün ölkənin varis şahzadəsi elan elədi. Özü Misirin otuz il hökmdarı oldu. O, öləndə böyük qardaşı ömrünün axırına kimi onun taxt-tacında oturdu.

Bu dünyada hər şey yaxşı qurtardı. Firon Kaqabunun xəzinə mirzəsi mirzə Xori, mirzə Meriemope ilə bərabərdir. Bu kitabın sahibi mirzə Ennana hazırlamışdır. Kim bu kitabı pisləsə tanrı Tot ona rəqib olacaq.

Şir və siçan

Dağda güclü bir şir yaşayırdı. O, hər gün ova çıxırdı. Dağdakı vəhşi heyvanların hamısı ondan qorxurdu.

Bir dəfə şir bəbirə rast gəldi. Onun bütün dərisi didik-didik idi, tükləri qopub sallanırdı. Çoxlu yaraları vardı, bilmək olmurdu ki, diridir, ya ölü. Şir ondan xəbər aldı:

- Nə olub sənə? Kim sənin dərinə yırtıb, tüklərini didik-didik eləyib?

Bəbir cavab verdi:

- İnsan.

Şir soruşdu:

- İnsan kimdir?

Bəbir dedi:

- Dünyanın ən fəndgir məxluqudur. Tale heç nəyi onun əlinə salmasın.

Şir insana olan qəzəbini gizlədib, onu axtarmağa yollandı. Yolda ulaqla ata rast gəldi. Onların burnunda yüyən, ağızında dəhnə vardı. Şir soruşdu:

- Sizi kim belə sarıyıb?

Hər ikisi cavab verdi:

- Bizim ağızımız, bunu insan eləyib.

Şir heyrətə gəldi:

- Məgər insan sizdən güclüdür?

Dedilər:

- O, bizim sahibimizdir. Yer üzündə ondan ağıllısı yoxdur. Çalış əlinə düşməyə-sən!

Şirin insana qəzəbi lap artdı, ulaqla atdan uzaqlaşandan sonra buyuzları kəsilməmiş, burnu deşilməmiş, boynuna boyunduruc salınmış öküz və inəklə rastlaşdı. Şir bunu kimin elədiyini soruşanda cavab verdilər ki, bunu insandan başqa, kimsə edə bilməz.

Şir bir az da getdi və ayı ilə rastlaşdı. Ayının dırnaqları kəsilməmiş, dişləri isə çıxarılmışdı.

Şir soruşdu:

- Doğrudanmı, insan səndən güclüdür?

Ayı cavab verdi:

- Hə, güclüdür. Bir adam mənə qulluq edir, yemək gətirirdi. Amma bir gün dedi: "Dırnaqların həddən artıq uzundur, sənə yemək götürməyə mane olur. Dişlərin isə çox korşalıb, rahat yeyə bilmirsən. İcazə ver, onları çıxardım, əvəzində sənə əvəlkindən iki qat çox yemək gətirim!" Mən də razı oldum. Budur, dişlərimi və dırnaqlarımı götürəndən sonra gözümə qum ataraq qaçıb getdi. Onu tutub saxlamağa heç nəyim qalmamışdı.

Şir daha da qəzəbləndi. Ayıdan uzaqlaşdı insanı axtarmağa başladı.

Tezliklə pəncəsi ağac gövdəsinin yarığına sıxılmış başqa bir şiri gördü. Şir qüssəli idi, çünki heç yerə qaça bilmirdi.

Gələn şir xəbər aldı:

- Sən bu bəlaya necə düşmüşsən? Səni bu hala kim salıb?

O biri şir cavab verdi:

- İnsan əməli idi. Ondan özünü gözlə, sözlərinə inanma. Çox hiyləgərdir! Çalış, heç vaxt əlinə düşmə! Mən bir insana rast gəldim və ondan soruşdum ki: "Sən nə sənətin sahibisən?" O dedi: "Mənim sənətim qocalıqdan xəbər verməkdir. Elə bir tilsim quraram ki, heç vaxt ölməzsən. Ağacın gövdəsinə mişarlayaram və sən o tilsimə toxunarsan. Bundan sonra heç vaxt ölməyəcəksən!" Mən onun arxasına düşüb bu ağacın yanına gəldim. O, ağacı mişarladı, gövdəsinə paya çalılıb dedi: "Pəncəni qoy bura!" Mən də pəncəmi saldım yarığa. O, payanı vurub çıxardı, ağac da pəncəmi sıxdı. İnsan görəndə ki, onun dalınca düşə bilməyəcəyəm, gözlərimə qum ataraq qaçıb getdi.

Gələn şir gülüb dedi:

- Ey insan, bil ki, əlimə keçsən, bu dağın vəhşi heyvanlarına elədiyən bütün haqsızlıqların əvəzini çıxacağam!

Şir insanı axtarmaq üçün yola düzəldi. Bu zaman pəncəsinin altında arıq və bapbalaca bir siçan qaldı. Şir onu əzmək istəyəndə siçan yalvarmağa başladı:

- Əzmə məni, mənim ağam! Məni yeməklə, onsuz da, doymayacaqsan. Amma mənə həyat bəxş eləsən, nə vaxtsa əvəzini qaytararam. Məni öldürüb günaha batma, vaxt gələr, mən də səni fəlakətdən qurtararam.

Şir siçanın sözlərinə gülərək dedi:

- Sən nə edə bilərsən axı? Axı bu yerlərdə heç kim mənimlə bacarmır ki, mənə yamanlıq eləsin!

- Dünyanın işini bilmək olmaz. And içirəm, dara düşəsi olsan, mən də səni bələdan qurtararam!

Şir bütün bunları cəfəngiyyat saysa da, fikirləşdi ki: "Doğrudan da, bu, məni doyurası deyill!" Və siçanı buraxdı.

İş elə gətirdi ki, vəhşi hevanları tələ ilə tutan bir ovçu şirin getdiyi yolda quyu qazdı. Şir bu quyuya düşərək ovçunun əlinə keçdi. Ovçu onu tora bürüyüb, qapquru qayıqla bərk-bərk bağladı, üstündən də xam dəri ilə sarıdı.

Sarınmış şir dağda uzanıqlı halda qalıb fikir çəkirdi. Bu zaman taleyin hökmü ilə siçan onun yanına gəlib dedi:

- Məgər məni tanımadın? Mən həyat bəxş elədiyim həmin o balaca siçanam da! Gəlmişəm əvəzini qaytarım. Sən insanın əlinə düşmüşsən, amma fikir eləmə, səni ölümdən qurtaracağam.

Siçan qayıq və xam dərini gəmirib şiri bəndlərdən azad etdi. Sonra şirin yalında gizlənərək onunla birgə dağa yollandı.

Dağda yaşayan heyvanların ən zəifi olan balaca siçan və bütün vəhşi heyvanların ən güclüsü şir haqqında fikirləş! Taleyin hökmü ilə yaxşıqla başa çatmış bu möcüzə barəsində düşün!

"Şir və siçan". Dadaşova Nurcan (9 yaş)

Axirət səltənətinə səyahət

Bir gün Satni-Hemuas oğlu Sa-Osiris ilə evlərinin eyvanında dincəlirdilər. Günəş qüruba doğru əyilirdi. Nəşəli və sakit bir axşam idi. Birdən hava qışqırıqla, qəm-qüssə gətirən inilti və zarıltılı səslə doldu. Satni-Hemuas uzaqlara göz gəzdirdi. Dövlətli bir şəhərini dəfn edirdilər. Sidr ağacından qayrılmış böyük bir qayıq Nil çayı ilə qızıla tutulmuş və qiymətli daş-qaşla bəzədilmiş tabutu aparırdı. Ağı deyən qadınlar üzlərini cırırdılar. Tabutu aparan qayığı çoxlu sayda qayıq müşayiət edirdi. Bunlar mərhumun dostları və qohumları idi, onu əbədi məkana yola salırdılar.

Sa-Osiris atasının çiyinə toxundu:

- Ata, bir ora bax.

Satni-Hemuas geriye çevrilib oğlunun göstərdiyi səmtə baxdı. Körpüdən bir azca aralı köhnə qamış qayıqla qərbə doğru bir yoxsulun tabutunu aparırdılar. Qaba həsirə bükülmüş cənazəni son mənzilə yola salmağa isə heç kim gəlməmişdi. Yalnız qayıqçı yorğun halda avar çəkirdi, ağı deyən dul qadın onunla yanaşı oturmuşdu.

- Oh, Osiris! - deyə Satni-Hemuas qışqıraraq bu məşəqqətli mənzərədən gözünü çəkdi. - Ey böyük tanrı Duat! Elə et ki, mənə də sənə səltənətinə bu dövlətli kimi getmək qismət olsun! Bu yoxsulun aqibəti mənim də nəsimim olmasın!

Sa-Osiris dedi:

- Yox, ata, yoxsul nə alıbsa, sən də Duatdan onu alacaqsan.

Satni-Hemuas heyrləndi. Xeyli vaxt bir söz deyə bilmədi. Nəhayət, qışqırdı:

- Mən səhv eşitmədim ki? Doğrudanmı, bu sözü mənə atasını sevən oğlum deyir?

- Məni bağışla, ata, amma doğrudan da, belə olacaq, - Sa-Osiris söylədi. - Gə-dək, sağkən görə bilməyəcəyin o yeri sənə göstərim.

O, atasının əlindən tutub arxasınca apardı. Onlar Nil çayından keçib, ölümlər şəhərinə, qurbangaha və ölümlərin məbədinə gəlib çıxdılar. Sa-Osiris qayalığın ətəyinə yaxınlaşıb ovsun pıçıldamağa başladı. Həmin anda dəhşətli bir gurultu qopdu. Yer ayrıldı və Satni-Hemuas qarşısında böyük bir mağara gördü.

- Bu mağara Cəhənnəmə aparır, - deyə Sa-Osiris atasının əlindən tutdu.

Onlar nəhəng, yarıqaranlıq salona daxil oldular. Burada məşəllərin titrək işığında beli bükülü adamlar oturmuşdular. O qədər çox idilər ki, saymaq da mümkün de-

yildi. Adamlar yerdə oturub divara söykənmişdilər, sıralar yarıqaranlıq yeraltı mağarada itirdi. Hamı məşğul görünürdü. Onlar lifdən kəndir hörürdülər, barmaqları qan içində idi, adamlardan arxada isə ulaqlar dayanmışdılar və yenicə hörülmüş kəndirləri yeyirdilər.

Satni-Hemuas ovsunlanmış halda ətrafa göz gəzdirirdi. Oğlu pıçiltı ilə dedi:

- Ata, gəl irəli gedək.

Onlar sonrakı salona açılan qapıya yanaşdılar. Satni-Hemuas qapını çiyi ilə itələdi. Qapı astaca açılmağa başladı və birdən yeraltı mağaranı tükürpərdici səs bürüdü. Satni-Hemuas yerində donub-qaldı, bədənindən soyuq gizilti keçdi. O, yanan məşəlin sarımtıl işığında gördü ki, döşəmədə bir adam uzanmış, qapının aşağı mili onun gözlərinə sancılmışdır. Qapı yavaşca açıldıqca mil də onun qanlı bəbəklərində xırçiltı ilə fırlanırdı. Satni-Hemuas bu dəhşətdən diksinib geriyyə çəkildi. Bənizi ağarmış halda növbəti salona daxil oldu.

Qapının düz yanında xeyli adam diz üstə çökmüşdü. Hamı ağlayır, əfv olunmaları üçün dua edirdi. Yuxarı başdakı Fəxri yerlərdə möminlər oturmuşdular. Birdən arxada yenə də qorxunc bir səs eşidildi.

Satni-Hemuas soruşdu:

- Bu nədir belə? Bu fəryaddan adamın damarlarında qanı donur.

Sa-Osiris cavab verdi:

- Ölənlərdən biri yenə qapını açdı və Duat içəri daxil oldu. Qapı hər dəfə açılanda mil həmin adamın bəbəklərində fırlanır.

Onlar Axirət Məhkəməsi salonuna daxil oldular. Salonun ortasındakı taxt-tacda Cəhənnəm hakimi əzəmətlə oturmuşdu. Taxt-tacın yanında Tot, Maat və Hatxor dayanmışdı. Onlar Anubisin ölən adamın ürəyini tərəzidə çəkməyinə nəzarət edirdilər. Salonun uzaq küncündəki qaranlıq mağarada iki göz hərsliliklə alışıb-yanırdı. Bu, müdhiş Ammat idi, orada gizlənilib səbirsizliklə gözləyirdi ki, müdriklik Allahı ittiham qərarını elan etsin, o da öz qurbanının üzərinə atılıb, parçalasın. Satni-Hemuas taxtın yanında yüngül nazik parçadan paltar geymiş bir adamı da gördü. Onun biləyində allahların təsviri ilə bəzədilmiş qiymətli bilərzik vardı, sinəsində müqəddəs böcək şəkilli həmail parıldayırdı.

Sa-Osiris sakitcə söylədi:

- Atam Satni, hakimın yanında fəxri yerdə oturmuş mərhəmətli adamı görürsənmi? Bu, həmin yoxsuldur ki, onu dəbdəbəsiz və miskin bir qayıqda aparıb, qaba həsirə bükülü halda dəfn elədilər. Onu Məhkəməyə gətirib, ürəyini tərəzidə çəkdilər və gördülər ki, mərhəməti qəzəbini üstələyir. Lakin həyatda onun nəsinə olduqca az sevinc payı düşüb. Ona görə allahlar qərara aldılar ki, varlığın dəbdəbəli və şərəfli dəfn zinətlərini yoxsula versinlər. Ata, görürsən, yoxsulu təmiz ruhlu insanların arasında yerləşdiriblər.

- Bəs varlı hanı, ondan nə qalıb?

- Sən varlığını da gördün, Satni ata! Qapının mili onun bəbəklərinə sancılmışdı. Ona görə sənə deyirdim ki: "Səninlə də yoxsul adam kimi rəftar edəcəklər və varlığın taleyinin yanından ötüb keçəcəksən".

Satni-Hemuas bərkdən qışqırdı:

- Oğlum Sa-Osiris! Mən Duatda çoxlu möcüzələr gördüm! Amma izah elə görüm, bu adamlar kimdir ki, durmadan kəndir hörürlər və ulaqlar niyə bu kəndirləri yeyir?

Sa-Osiris cavab verdi:

- Bil və agah ol ki, kəndir hörənlər yer üzündə allahların lənətinə düşər olanlardır. Onlar gecə-gündüz işləyirlər, çalışırlar ki, var-dövlətlərini artırınsınlar. Amma su xəlbirdən tökülüb getdiyi kimi, qızıl da beləcə axıb gedir, hətta bir doyumluq çörəyə də bəs eləmir. Duata gələndə görürlər ki, həyatda olarkən törətdikləri cinayətlərə görə allahlar onları buna məhkum etmişlər. Yer üzündə yaxşı əməl sahibləri də burada öz əvəzini alır, pis əməl sahibləri də. Belə olub, belə də olacaq, bu heç vaxt dəyişən deyil!

Sa-Osiris bu sözləri deyib atasının əlindən tutdu və onlar mağaradan çıxdılar.

"Axirat saltanatına sayahat". Rahimli Nuriyya (17 yaş)

Batmış gəmi haqqında nağıl

Böyük Yaşıl dəniz sükut içindəydi. Tərtəmiz mavi səma ləkəsiz ayna kimi dənizə baxır, quşqanadlı firuzəyi dalğalar gəmini irəli aparırdı. Avarlar gəminin yanlarından quş qanadları kimi havaya qalxıb-enirdi. Külək möhkəm üfəyi dirəklərə bərkidilmiş yelkənləri qaldırırdı. İri kətan yelkənləri dörd nəfər idarə edirdi. İki sükançı sükanı fırladırdı. Gəmidə yüz iyirmi bir nəfər vardı - fironun (onun canı sağ, gümrah və qüvvətli olsun) elçisi və dənizçilər. Bunlar təcrübəli və cəsur adamlar idi. Fırtınalar bu şir ürəkli dənizçilərin vecinə də deyildi. Möhkəm və nəhəng gəminin uzunluğu yüz iyirmi, eni isə qırx dirsəkdi.

- Hə, tələsin, hə, tez olun! - gəminin arxa tərəfində nəzarətçi qışqırır, onun üç-quyruqlu qayıq qamçısı tərtəmiz havanı yarırdı. Avarçılardan hamısı eyni vaxtda geri qatlanırdı. Duzlu suyun sıçrantıları gəminin hər tərəfinə çırpılırdı. Gəmi bu sürətlə hara gedirdi? Onun gövdəsinə çəkilmiş iki göz hansı uzaqlığa baxırdı?

Misir sıldırım qayalıqlarla əhatələnmişdi. Bu sıldırım qayalıqlarda nə ot, nə də kol-kos bitirdi. Oradan quşların cikkiltisi, vəhşi heyvanların nəhəngi eşidilmirdi. Yalnız uzaqdan zəncirlərin cingiltisi və ağır gürzlərin əks-sədası gəlirdi: ayaqlarına zəncir və qandal vurulmuş qullar firona qızıl toplamaq üçün süxurları parçalayırdılar.

Budur, artıq torpaq görünməz oldu. Gəmi açıq dənizə çıxdı. Dənizçilər səmaya baxdılar: göyün üzü tərtəmiz idi. Suya baxdılar: Böyük Yaşıl dəniz sakit idi.

Bir ağızdan dedilər:

- Fırtına ola bilməz.

Elə bunu təzəcə demişdilər ki, göyün üzü tutuldu, dəniz bərkdən uğuldadı. Külək viyılı ilə ulayıb, çaparaq gəldi. Nəhəng dalğalar qalxaraq gəminin yanlarına çırpıldılar. Birinci dalğa gəminin burun hissəsini tutdu, ikinci dalğa göyərtəyəcən qalxdı, dor ağacları sanki qarğıdanmış kimi, sınıb töküldülər. Üçüncü dalğa isə səkkiz dirsək yuxarı qalxaraq, gəmini ağuşuna aldı. Gəmi yoxa çıxdı, parçalanıb sulara qərq oldu. Dənizçilərin hamısı təlatümlü dənizdə həlak oldu. Təkcə fironun elçisi xilas ola bildi. O, var gücünü toplayıb üzən tirdən yapışdı və dalğa onu aparıb tənha adanın sahilinə atdı.

Tezliklə külək sakitləşdi. Böyük Yaşıl dənizin dalğaları yatdı. Elə bil fırtına heç olmamışdı. Dəniz səyyahı adanın sahilində üç gün təkbaşına dolaşdı. Ürəyi yoldaş-

larını, əncir ağacının kölgəsi isə evi əvəz edirdi. Dördüncü gün gücü özünə qayıtdı, yerindən qalxıb adanın dərinliyinə gedərək, yemək axtarmağa başladı. Ordan əncir, üzüm, sarımsaq, dadlı meyvələr, xiyar, cürbəcür balıq və quş, daha nələr, nələr tapdı. Adada nə istəsən vardı. Özünə çaxmaq daşı düzəldib tonqal qalamağa başladı.

Birdən hər yan uğuldadı, gurultu qopdu, dalğalar sahilə çırpıldı. Yer üzü, qızdırma tutubmuş kimi, titrəməyə başladı, çiçəklər əsdi, ağaclar yelləndi. Yer çartıldı və nəhəng, xallı bir İlan peyda oldu. Uzun saqqalı, dimdik qaşları vardı. Xalları qızılı rəngə çalırdı, mavi qaşları və saqqalı bərq vururdu.

Bu İlanın uzunluğu otuz dirsək, saqqalı isə iki dirsəkdən artıq idi. Fironun elçisi başa düşdü ki, onun qarşısında dayanan adanın hökmdarıdır.

İlan ağaclıqdan çıxıb, o tərəfə, bu tərəfə baxdı, fışıldadı, dəhşətli fit səsi çıxartdı və çağırılmamış qonağa sarı yeridi. O, yeriyan insan kimi hərəkət edirdi. Ağır pəncələri otları basıb əzirdi. Qızılı gövdəsində nəhəng həlqələr oynayırdı. Dəniz səyyahının qorxudan ödü ağzına gəldi. Ölü kimi üzü üstə yığıldı. Qolları gücdən düşdü, ayaqları taqətini itirdi. Gözləri baxırdısa da, heç nə görmürdü. Yalnız bir cə səs gəlirdi: şimşək səsinə bənzəyən bir səs eşidirdi. İlan qəzəblə soruşdu:

- Səni bura kim gətirib, adamcığaz? Böyük Yaşıl dənizdə gizlənən bu adaya kim gətirib səni?

Dəniz səyyahının qorxudan dili tutulmuşdu. O, həyatla ölümü bir-birindən seçə bilmirdi. İndi İlana nə cavab versin?

İlan qəzəbləndi, ağzını açıb dəniz səyyahından yapışdı, amma öldürməkdən vaz keçdi. Onu yerə qoyub, bir də soruşdu:

- Kim səni bura gətirib, adamcığaz? Əgər dalğalar arasında gizli qalan adaya necə düşdüyünü deməsən, səni məhv edəcəyəm, səni ot kimi yandıracağam, yalnız bir yığın külün qalacaq, bu dünyada yoxa çıxacaqsan.

Dəniz səyyahı başa düşdü ki, həyatla ölüm arasındadır. Özünü toplayıb söylədi:

- Məni göndərmişdilər ki, fironun mədənlərindəki işləri yoxlayım. Limana gəlib, yüz iyirmi avarçəkəni olan gəmiyə mindim. Dənizçilərin hamısı qoçaq idi. Gəmi də çox böyük və möhkəmdi, uzunluğu yüz iyirmi, eni isə qırx dirsəkdi. Amma elə dəhşətli fırtına qopdu ki, hələ beləsini görməmişdim. Dalğalar şahə qalxıb gəminin

divarına çırpıldı. Dor ağacları aşdı, gəminin yan tərəfinin örtüsü dağıldı. Dalğaların hündürlüyü səkkiz dirsəyə çatanda gəmi tamam dağılıb suya qərq oldu. Tələtömlü dənizdə hamı öldü, bircə mən xilas oldum. Bir tirdən yapışdım və nəhəng dalğa məni götürüb bu sahilə atdı.

İlan dəniz səyyahını dinləyib başını yellədi, sonra dedi:

- Adamcığaz, məndən çəkinmə, ürəyindən qorxunu çıxarıb at. Qəzaya düşmüş adamsan, xilas olmağın da bir möcüzədir. İndi ki, tale səni bu adaya gətirib, burada heç bir bəla görmədən, heç bir qayğı çəkmədən dörd ay yaşaya bilərsən. Dördüncü ayın sonunda isə bir gəmi üzüb gələcək. Gəmidə sənin yaxşı tanıdığın dənizçilər olacaq. Onlarla Misirə yollanacaqsan və orada fironun mərhəmətinə sığınıb firavan yaşayacaqsan. Allah ona cansağlığı, güc və qüvvət versin! İndiki müsibətin heç yadına da düşməyəcək. Amma mənim başıma elə müsibət gəlib ki, heç vaxt unuda bilmirəm.

İlan dərinədən elə ah çəkdi ki, ağacların yarpaqları yerə səpələndi, ikinci dəfə ah çəkəndə isə çiçəklərin ləçəkləri havada uçuşdu. O, sözüne davam etdi:

- Mən burada tək yox, mehriban ailəmlə yaşayırdım. Biz yetmiş beş ilan idik və bir kiçik qızım da vardı. Elə mehriban və xoşxasiyyət idi ki, onu hamıdan çox istəyirdim. Bir gün açıq dənizə çıxmışdım, göydən bir ulduz qopub, gurultu ilə düz adaya düşdü. Ağaclar alışdı, kollar alova büründü. Bütün ada nəhəng tonqala çevrildi, gizlənməyə də yer olmadı. Alovun içindən heç kim sağ çıxa bilmədi. Mənim o şux qızım da hamı ilə bir yerdə yanıb külə döndü.

İlanın gözlərindən süzülən iki damla yaş torpağa düşüb, iki qızıl külçəyə çevrildi.

- Adaya qayıdıb heç kimi tapmayanda, az qaldı, ürəyim partlasın. Sənin dərdin mənimkinin yanında nədir ki? Öz uşaqlarını ağışuna alırsan, arvadını öpürsən, evini görürsən, bundan yaxşı nə var bu dünyada. Pis günlər də yuxu kimi ötüb-keçir. Sən paytaxta çatacaqsan və ömrünün sonuna kimi qardaşlarının yanında yaşayacaqsan. Elə bunların xatirinə dözümlü olmağa və müsibətlərə tab gətirməyə dəyər.

Dəniz səyyahı diz çökdü, ovucladığı torpağı öpüb dedi:

- Mən sənin mərhəmətindən və qüdrətindən əlahəzrət firona danışacağam. Allah ona cansağlığı, güc və qüvvət versin! O, dünyada tayı-bərabəri olmayan ətri sənə çatdırmağı əmr edəcək. Mən sənin əzəmətinə əsilzadələr qarşısında şöhrətləndirəcəyəm, onlar səninçün öküz kəsməyə, quş ovlamağa göstəriş verəcəklər. Misirin var-dövləti yüklənən gəmilər sənin adana üzəcəklər.

İlan onun sözlərinə qəhqəhə ilə güldü. Gülüşü elə uğultulu və cingiltili oldu ki, sanki bürünc bardaq daşlar arasında diyirlənirdi.

- Ey adamcıqaz, sən o qədər ətrin varmı ki, mənimlə bölüşmək istəyirsən? Mənim adamda olan ətirli qatran bütün dünyadakından da çoxdur. Belə çıxır ki, sən məndə olanların qalığından mənə hədiyyə vermək istəyirsən. Gülməlidir. Mənə ətir lazım deyil, qızıla da ehtiyacım yoxdur, lazurit və malaxitdən də korluq çəkmirəm. Bir də, bu adanı daha görün olmayacaq. Sənin gəmin buradan uzaqlaşan kimi mən bu adanı suyun altına qərq edəcəyəm.

- Sən doğma sahillərdən uzaqda qəzaya uğramış adamlara çox mərhəmət göstərmisən. Bəs bu yaxşılığının əvəzini nə ilə ödəyək?

- Mənim haqqımda övladlarına, ölkəndəki adamlara danışarsan. Məndən əlahəzrət firona söylə, allah ona cansağlığı, güc və qüvvət versin! Sən mənim üçün ancaq bunları edə bilərsən. Nəhəng dalğalar səni mənim adama buna görə gətirib.

- Dediklərinin hamısını edəcəyəm.

Günlər bir-birini əvəz elədi. Üç ay hiss olunmadan gəlib-keçdi. Artıq dördüncü ayın günləri sona doğru tələsirdi. Birdən uzaqda bir gəmi göründü. Avarlar gəminin yan tərəfində quş qanadı kimi qalxıb-enirdilər. Dəniz səyyahı sahiləki əncir ağacına sarı qaçdı. Pişik kimi yuxarı dırmandı və gözlərinə inanmadı. Onu mədəyə aparan həmin gəmi firuzəyi sulara üzürdü. Bütöv və zədəsiz idi. Dorları yerindəydi, yelkənləri qopmamışdı: üfüqi dirəklərdə yellənirdilər. Gəminin yan tərəfinə şəkli çəkilmiş gözlər adanın sahilinə baxırdı.

Bu nə möcüzə idi? Gəminin arxa tərəfində sükanı kim fırladırdı, yelkənləri kim idarə edirdi, avarları kim çəkirdi? Cəsur dənizçilər sağ-salamatdılar! Onları əbəs yerə mədh etməmişlər ki, yerlə, göylə əlləşirlər, fırtınanın öhdəsindən asanlıqla gəlirlər.

Sevindiyindən özünü unudan dəniz səyyahı İlanın yanına qaçdı. İlan isə güldü:

- Məgər sənə deməmişdim ki, gəmi yaxşı tanıdığın dənizçilərlə gələcək?

- Elə də oldu, ey böyük İlan!

- Adamcıqaz, sahilə en, dənizçiləri qarşıla və yola düşün. İki ay sonra vətəninə çatacaqsan. Arvadını və uşaqlarını qucaqlayıb, onlarla bir yerdə fironun sarayında yaşayacaqsan, allah ona cansağlığı, güc və qüvvət versin!

Vidalaşanda İlan əmr etdi ki, gəminin anbarına ətirli qatran və otlar yükləsinlər, göyərtəyə meymunlar gətirsinlər, fironun ov etməsi üçün bərk qaçan itlər versinlər. Bu sovqatlara başqa şeylər də əlavə etdi. Dəniz səyyahı ona baş əydi:

- Sağ ol, ey adanın hökmdarı!

Dənizçilər də İlana təzim elədilər:

- Ömrün göylər qədər əbədi olsun!

Gəmi şimala doğru istiqamət aldı. Fironun elçisi gəminin arxa tərəfində dayanıb ayrıldığı sahilə baxırdı. Adanın üzərinə qızılı buludlar yayılırdı. Bu ya Günəşin var gücü ilə saçdığı nur, ya da adanın hökmdarı İlanın şöləsi idi. Birdən hər şey yox oldu. Fironun elçisi nə qədər diqqətlə baxsa da, yalnız ucsuz-bucaqsız dənizi görə bildi.

Gəmi iki ay üzdü. Bu vaxt ərzində Böyük Yaşıl dəniz sakit oldu. Göyün üzündə bircə bulud da görünmədi. Tərtəmiz səma sulara ləkəsiz ayna kimi baxırdı.

Nəhayət, doğma torpaq göründü. Burazlar körpünün ətrafına dolandırıldı. Adamlar körpüyə sarı qaçmağa başladılar. Onlar ölmüş bildikləri dənizçiləri sevinclə qarşıladılar. Dəniz səyyahı arvadını və uşaqlarını bağına basıb, saraya tələsdi. O, İlanın tapşırığını dərhal yerinə yetirmək istəyirdi.

Onu fironun yanına apardılar və dəniz səyyahı dedi:

- Tənha ada çox gözəldir. Onun böyük hökmdarı İlan isə mərhəmətlidir.

Dəniz səyyahı hər şeyi hökmdara danışandan sonra ətirli maddəni və başqa hədiyyələri taxt-tacın yanına qoydu. Yumruq böyüklüyündə olan iki qızıl külçəni də öz payı kimi ora əlavə elədi. İlan dəniz səyyahına onları özü ilə götürməyə icazə vermişdi. Firon öz elçisinin başına gələn macərələrə mat qaldı. Sonra dedi:

- Bu adam bir dəfə də olsun, cəsarətini itirməyib: nə fırtına zamanı, nə də tənha adada olanda. Əmr edirəm, o, bizim məyyətimiz təyin olunsun və sarayımda yerləşdirilsin. Həm də saysız-hesabsız qızıl üzüklə mükafatlandırılınsın.

Hər şey elə İlanın dediyi kimi oldu. Dəniz səyyahı çox müsibətlə üzləşsə də, axırda xoşbəxtliyə qovuşdu. Həm tərifləndi, həm də ənam aldı. Arvad-uşağı ilə bir yerdə fironun sarayında yaşamağa başladı.

Doğru və Yalan haqqında nağıl

Bu nağıl Osiris və Qora haqqında əsatirin təsiri altında yaranmışdır. Əsatirdə deyildiyi kimi, kiçik qardaşın böyük qardaşı görməyə belə gözü yox idi və onu aradan götürmək üçün çox çalışsa da, arzusuna çata bilmirdi. Böyük qardaş tərəfdən yaramaz kiçik qardaşa qarşı allahlar məhkəməsində cəza verilməsinə çalışan isə onun oğlu idi.

Papirus kağızına yazılmış nağıl cırılmışdı, lakin sonrakı məzmunundan onun necə başladığını başa düşmək olurdu.

Ata-anadan bir olan iki qardaş var idi. Böyük qardaşın adı Doğru, kiçik qardaşın adı isə Yalan idi. Böyük qardaş olduqca mərhəmətli və gözəl bir oğlan idi. Elə bir hadisə olmamışdı ki, Doğru kimisə aldatsın, incitsin, yaxud da ədalətsiz bir iş tutsun. Hamı Doğrunu sevirdi. Təkcə cırtdanboylu eybəcər kiçik qardaşın böyük qardaşdan zəhləsi gedirdi, paxıllıq edir və çalışırdı ki, onun başını batırsın. Bir gün Yalan dəmirçiyə qını olan çox qiymətli xəncər sifariş verdi. Sifariş hazır olanda cırtdan qardaş dağarcığına çörək qoydu, əlinə əsa aldı, özünü elə göstərdi ki, guya uzaq səfərə çıxır. O, Doğrunun evinə gəlib, xəncəri böyük qardaşına verdi ki, onu özündə saxlasın. Doğru xəncəri alıb sandığa qoydu.

- Narahat olma, əziz qardaşım, ürək rahatlığı ilə yola çıxma bilərsən. Xəncərini sən qayıdana kimi saxlayaram.

Yalan çox uzağa getmədi. Doğrunun qulluqçusunu dilə tutdu və o da xəncəri sandıqdan çıxarıb Yalana verdi. Yalan düşündü ki, artıq Doğruya pislilik eləməyin vaxtı çatıb. Qardaşının evinə gəlib xəncəri geri qaytarmağı tələb elədi. Doğru sandığı açanda gördü ki, xəncər orada yoxdur.

- Xəncər yoxa çıxıb, bilmirəm kim götürüb. Ancaq sən heç qəm eləmə. Mənim anbarımda cürbəcür qiymətli xəncərlər var. Hansını istəyirsən seç, götür. İtmiş xəncərin əvəzinə hətta iki-üç xəncər də götürə bilərsən.

Yalan qışqırmağa başladı:

- Necə! Sən mənim xəncərimi itirmisən? Ay yaramaz! Mən sənə inanmıram. Sən onu itirməmişən, oğurlamısan və bu əməlinə görə cəza almalısan! Bu cür qiymətli xəncəri haradan tapmaq olar? Onun tiyəsi Nil çayı qədər enli, qəbzəsindəki yaqut daşlar isə dağ boyda idi.

Mərhəmətli Doğru heyrətə gəldi:

- Məgər sənin xəncərin bu böyüklükdə idi ki? Mənim anbarımdan istənilən qədər qiymətli daş-qaş götürüb, xoşuna gələn xəncər düzəltdirə bilərsən.

Yalan bundan da imtina etdi.

- Sən mənim xəncərimi oğurlamısan, pis adam isə cəzasını almalıdır! - dedi və qardaşını çəkib hakimlərin yanına apardı. Hakimlərə danışdı ki, qardaşına qiymətli xəncərini etibar eləyib, qardaşı isə onu itirib.

- O, qeyri-adi xəncər idi! Dünyada belə xəncər olmayıb, onun əvəzini vermək mümkün deyil. Onun tiyəsi Nil çayı qədər enli, qəbzəsindəki yaqutların hər biri dağ boyda idi...

Hakimlər böyük qardaşdan soruşdular:

- Doğru, cavab ver, qardaşının dedikləri düzdürmü? Sən qardaşından qiymətli xəncər götürmüşsən, indi də qaytarmırsan?

- Hə, elədir, - deyə ürəyiaçıq Doğru cavab verdi, - mən Yalandan xəncər almışam, amma onun necə yoxa çıxdığını bilmirəm. Qoy əvəzində nə istəyirsə, götürsün.

Hakimlər Doğrunu təqsirli hesab eləyib, Yalandan soruşdular:

- Hansı hökmün çıxarılmasını istəyirsən?

Yalan sevindi ki, məsələ onun düşündüyü kimi alınıb və dedi:

- İstəyirəm Doğrunun hər iki gözü çıxarılsın və mənim evimdə qul-qapıçı olsun.

Hakimlər Doğruya hökm çıxardılar. Beləcə, kor cavan kiçik qardaşının evində qul-qapıçı oldu. Lakin Yalan burada da qardaşını rahat buraxmadı. Gördü ki, Doğru kor olsa da, yenə çox mülayimdir və gözəl qalib. Odur ki, ondan tamamilə yaxasını qurtarmağı qərara aldı. O, iki nökar çağırıb tapşırırdı ki, Doğrunu səhraya aparıb azdırsınlar:

- Mənim qulum Doğrunu çöllüyə - qəzəbli şirlər yaşayan yerə aparıb öldürün, qoy camaat da elə bilsin ki, onu vəhşi heyvanlar parçalayıblar.

Nökarlar Doğru ilə bir yerdə səhradakı təpəyə qalxdılar və böyük qardaş hər şeyi başa düşdü. O, nökarlardan xahiş elədi ki, qardaşının əmrini yerinə yetirməsinlər:

- Buraxın məni, mən lap uzaqlara gedərəm. Yalanı aldadıb deyərsiniz ki, hər şeyi onun dediyi kimi eləmişiniz.

Nökarların Doğruya yazığı gəldi və xahişini yerinə yetirdilər, çünki onlar da onun mərhəmətli adam olduğunu bilirdilər.

- Allahlar bunun əvəzini sizə verər! - deyə Doğru yolun onu hara aparacağını bilmədən dünyanı dolaşmağa başladı. O, çöldə üç gün gəzdi, istidən və susuzluqdan gücdən düşdü. Dördüncü gün bir evə çatdı. Yol getməkdən yorulub, dincəlmək üçün malikanənin yaxınlığında, təpənin ətəyindəki kölgəlikdə uzandı. Bu evdə tanınmış bir adam qızı ilə yaşayırdı.

Ev sahibinin qızının qulluqçuları evdən çıxanda yuxuya getmiş Doğrunun bütün məmləkətdə tayı-bərabəri olmayan gözəlliyini gördülər. Evə qaçıb, gördüklərini qıza

danışdılar. Ev sahibinin qızı əmr etdi ki, o cavanı evə gətirsinlər. Qız onu görən kimi vuruldu. Yaxınlaşıb dedi:

- Güzəl oğlan, mənim ərim ol.

Beləliklə, Doğru varlı evə köçdü. Lakin bu evdə çox qala bilmədi. Tezliklə arvadı da ondan bezdi və Doğrunu darvaza ağızına qoyub qapıçı elədi.

Tezliklə Doğrunun arvadı bir oğul dünyaya gətirdi. Oğlan elə gözəl idi ki, bütün məmləkətdə tayı-bərabəri yox idi: cavan allahlara oxşayırdı. Oğlan böyüyən kimi mirzə yanında məktəbə qoydular. O, yaxşı oxumağa, gözəl yazmağa başladı, özündən böyük yoldaşlarını da ötüb-keçdi. Bu zaman yoldaşları ondan soruşmağa başladılar:

- Sən kimin oğlusan? Hanı atan?

Onu ələ salır, sataşırdılar:

- Sənin atan yoxdur!

Oğlan evə gəlib anasından soruşdu:

- Atamın adı nədir? Onun adını yoldaşlarıma deməliyəm, məni ələ salırlar: "Hanı sənin atan?" - deyib sataşırlar.

Anası cavab verdi:

- Darvaza ağızında oturan kor adamı görürsən? Bax sənin atan odur.

Oğlan anasına bərk qəzəbləndi. Atasının yanına gedib, onu evlərinə gətirdi, öz yanında otuzdurub, qabağına çörək qoydu. Sonra xəbər aldı:

- Ata, de görüm, səni kim kor eləyib? Hər şeyi mənə danış ki, intiqamını həmin adamdan ala bilim.

Atası cavab verdi:

- Bunu mənim kiçik qardaşım eləyib.

Doğru başına gələnlərin hamısını oğluna danışdı. Oğlu qışqırdı:

- Ata, bil ki, sənin intiqamını yerdə qoymayacağam!

Oğlan atasının intiqamını almaq üçün Yalanı axtarmağa üz qoydu. O, özü ilə on çörək, əsa, bir cüt səndəl, tuluq və qılinc götürdü. Yaraşlıq, güclü bir öküz tutdu və Yalanın sürüsünü otaran naxırçının yanına yollandı.

Oğlan naxırçıya dedi:

- Bu on dənə çörəyi, əsanı, bir cüt səndəli götür, mən şəhərdən qayıdana kimi öküzüm sürünün içində qalsın.

Öküz xeyli vaxt Yalanın sürüsündə qaldı. Bir gün Yalan öz sürüsünə baxmağa gələndə qardaşı oğlunun öküzünü gördü. Öküz həddən artıq yaraşlıq olduğu üçün onun xoşuna gəldi. Naxırçıya dedi:

- Bu öküzü mənim üçün kəsərsən, onun ətinin dadına baxmaq istəyirəm.

Naxırçı dedi:

- Bu, mənim öküzüm deyil, kəsə bilmərəm. Bəs əsl sahibinə nə qaytararam?

- Mənim heyvanlarım sənin əlindədir. Bu öküzün əvəzinə birini verərsən.

Naxırçı sahibinin tapşırığını yerinə yetirdi. Oğlan eşidəndə ki, Yalan onun öküzünü ələ keçirib, naxırçının yanına gəlib dedi:

- Hanı mənim öküzüm? Onu sürünün içində görmürəm.

Naxırçı dedi:

- Bütün sürü sənin qarşındadır, hansını istəyirsən seç, götür!

- Burada mənim öküzümə tay olanı yoxdur. O, Paysmunda (Misirin mərkəzində) dayananda quyruğu papirus cəngəlliyinə (Nil çayının deltasına) qədər çatırdı. Buynuzunun biri şimal dağlarında, biri qərb dağlarında olurdu. Böyük Nil çayı isə onun dincəldiyi yer idi.

Naxırçı cavab verdi:

- Məgər belə öküz olur?

O, naxırçını Yalanın yanına apardı və onunla bir yerdə vaxtilə iki qardaşın mübahisəsinə baxmış həmin hakimlərin oturduqları məhkəməyə gəldilər. Oğlan hakimlərə dedi:

- Rənın adına and olsun, bu adam mənim öküzümü kəsdirib ki, qarnını doyuzdursun! Bu dünyada mənim öküzümə tay olan öküz yoxdur. Mənim öküzüm Misirin ortasında dayananda quyruğunun ucu Nil çayının deltasındakı papirus cəngəlliyinə çatırdı. Buynuzunun biri şimal dağlarına, biri qərb dağlarına qədər uzanırdı.

Hakimlər oğlana dedilər:

- Sən yalan danışırısan. Biz heç vaxt o böyüklükdə öküz görməmişik.

Onda oğlan dedi:

- Bəs tiyəsi Nil çayı enində, qəbzəsindəki yaqutları dağ boyda olan xəncər olurmu? Doğru ilə Yalanı ədalətlə mühakimə edin, mən Doğrunun oğluyam.

Bu zaman Yalan hakimlərin qarşısında belə dedi:

- Allah Amonun və fironun canı sağ olsun, Doğrunu diri tapsanız, onda iki gözümün ikisini də çıxarsınlar və Doğrunun evinin darvazasında məni qapıçı qoysunlar!

Oğlan irəli çıxıb hakimlərə üzünü tutdu:

- Allah Amonun və fironun canı sağ olsun, Doğru sağ tapılsa, Yalana yüz çubuq vurulsun və gözləri çıxarılsın, sonra da Doğrunun evinin darvazasında qapıçı qoyulsun! Mən Doğrunun oğluyam!

Oğlan kor atasını məhkəməyə gətirdi və Yalan özünə təyin etdiyi cəzanı aldı.

Doğru ilə Yalanın mübahisəsi sona yetdi, ədalət zəfər çaldı.

“Doğru və yalan haqqında nağıl”. Məmmədov Eldar (13 yaş)

Satni-Hemuas və oğlunun nağılı

Fironlardan birinin bir oğlu vardı. Onun adı Satni-Hemuas idi. Çox müdrək bir adam kimi tanınırdı. O, Ta-Kemet məmləkətində ən yaxşı həkim, ən mahir sehrbaz və münəccim idi, hətta müdrək tanrı Totanın ali kahinlərinə belə məlum olmayan ovsunlar bilirdi.

Satni-Hemuasın şöhrəti bütün dünyaya yayılmışdı. Adamlar bütün şəhərlərdə, ayrı-ayrı dillərdə onun adını çəkirdi, bu böyük sehrbazın möcüzələri haqqında uşaqlara da danışdılar. Yadelli ölkələrdən müdrək adamlar Satni-Hemuasın yanına məsləhətə gəlirdilər. Onun evi dağın ən mənzərəli yerində idi. Geniş, hündür evin eyvanı sarmaşığa bürünmüşdü, gün səhərlər çıxanda və axşamlar qüruba enəndə sərinlik adama ləzzət verirdi. Satni-Hemuas ehtiyac nə olduğunu bilməzdi. Anbarları və xəzinəsi ağzınacan doluydu, sədaqətli qulluqçuları hər an əmrinə müntəzir idi. Onun Mehituasəhhət adında gözəl bir arvadı vardı. Amma allahlar onlara övlad verməmişdilər. Buna görə ər-arvad fikir çəkirdi, gecə-gündüz allahlara dualar edir və qurban kəsirdilər.

Bir gün Mehituasəhhət böyük Ptah məbədinə gəldi, diz çöküb əllərini göyə qaldırdı və dua etməyə başladı.

- Ey ulu Ptah! Dualarımı eşit, mənə bir oğul, ya bir qız göndər!

Amma daş heykəldən səs çıxmadı. Mehituasəhhət qurbangah qarşısında xeyli diz üstündə qaldı, nəhayət, onu yuxu apardı və başını daş özlə söykəyib mürgülədi.

O, yuxuda belə bir səs eşitdi:

- Mənə diqqətlə qulaq as, Mehituasəhhət! Yuxudan oyanıb evinə get. Sabah səhər evində qovun saplağı bitəcək. Ondan içki hazırlayıb içərsən.

Mehituasəhhət yuxudan oyandı. Başa düşdü ki, bu, gələcəkdən xəbər verən yuxudur. Ptaha razılığını bildirib evə tələsdi. Kandarda onu Satni-Hemuas qarşılayıb qışqırdı:

- Arvad, sevin! İndicə qərribə yuxu gördüm! Oğlumuz olacaq! Allahlar əmr etdilər ki, adını Sa-Osiris qoyaq. Qabaqcadan dedilər ki, həyatda heyrətamiz igidliklər göstərəcək.

Mehituasəhhət qərara aldı ki, Ptah məbədinə baş verənlər haqqında ərinə bir söz deməsin. Həyəcandan bütün gecəni gözüne yuxu getmədi və hava azacıq işıqlanan kimi otaqlara baxmağa tələsdi. Ən kiçik otaqda nazik bir saplaq bitmişdi. Bu, həmin yuxuda deyilən qovun saplağı idi. Qadın, Ptahın yuxuda dediyi kimi, saplağı qoparıb bişirdi və onun suyunu içdi.

Bir ildən sonra bir oğlu oldu. Adını Sa-Osiris qoydular. Sa-Osiris elə tez boy atdı ki, həkimlər, təbirlər təəccüblə əllərini yelləyirdilər, hətta müdrik Satni-Hemuas da heyratını gizlətmirdi. Uşağın bir yaşı tamam olanda görənlər ona iki yaş verir, iki yaşına çatanda isə hamıya elə gəlirdi ki, artıq beş yaşı var. Satni-Hemuas oğlunu çox sevirdi, hər gün onunla saatlarla bağda oynayırdı.

Böyüyüb-bərkiyəndən sonra onu məbədin nəzdindəki məktəbdə oxumağa qoydular. Bir az keçəndən sonra artıq Sa-Osiris müəllimlərinin bildiyi qədər bilirdi. Bir qədər də vaxt ötdü, öz müəllimlərini belə geridə qoydu. Bir il sonra məmləkətin ən yaxşı sehrbazları ilə yarışdı. Firon - onun canı sağ, güclü və qüdrətli olsun - özü də bu yarışda iştirak edirdi. Müdrik ağsaqqallar Sa-Osirisin tam üstünlük qazandığını etiraf etməli oldular.

Satni-Hemuas müdrik adam kimi tanınanda Sa-Osirisə özü dərs verməyə başladı. Lakin tezliklə başa düşdü ki, daha oğluna öyrətməyə heç nə qalmayıb, çünki o, hər şeyi bilirdi.

“Satni-Hemuas və oğlunun nağılı”. Heydərov Heydər (12 yaş)

Firon və sehrbazların nağılı

Əsatirdə olduğu kimi, nağıllarda da Osiris, Qora və digər allahlar haqqında söz açılır. Lakin nağılla əsatir ayrı-ayrı şeylərdir. Əsatirlər allahlar haqqında rəvayətlərdir. Əsatirləri insanlar yaratmış və özləri də onlara inanmışlar. İnsanlar allahların doğulmasına, ölməsinə, onların həyata qayıtmasına, döyüşlərinə və igidliklərinə inanır, bütün bunları reallıq kimi qəbul edirdilər. Qəzəbli və qüdrətli allahların mövcudluğuna şübhə etməyə heç kim cəsarət etmirdi.

Nağıl isə xülya və uydurmadır. Onu danışan da, qəhrəmanların möcüzəli macərələri haqqında qeyri-adi əhvalatları dinləyən də bilir ki, bunların çoxu həqiqət deyil, sadəcə təxəyyülün məhsuludur. Misirlilər allahlara, Osirisə, İsiduya və Qoraya hörmətlə yanaşırlar, qəzəbli Setin qarşısında tir-tir əsirlər, amma bilirlər ki, dünyada nə Bata, nə Anup, nə Doğru, nə də Yalan olub.

Əsatirlərdə olduğu kimi, nağıllarda da həmişə sehrlə qüvvələr bir-biri ilə çarpışır, qəhrəmanların başına heyrətamiz macərələr gəlir, qüdrətli allahların qabaqcadan dedikləri gerçəkləşir, xalq xeyrixahlığa və həqiqətin qələbəsinə inanır.

Digər ölkələrdə hökmdara elə "hökmdar" deyirlər. Təkcə Misirdə onlar "firon" adlanır. Ona görə ki, Misir hökmdarları böyük saraylarda yaşayırdılar. Həmin dövrdə dünyanın başqa ölkələrində belə imkanlar yox idi. Orada daş heykəllərin sayı başqa hökmdarların ordusundakı oxçulardan da çox idi. Palma meşəliyində olduğu kimi, sütunların arasında azmaq olardı.

Ev sahiblərinə evlərinə görə hörmət edirdilər. Kimin evi o qədər böyükdü ki, ayaqla üç günə gəzib qurtara bilməzsən, cəng arabası ilə bir günə dolanmaq mümkün deyil? Bax elə buna görə də saray sahiblərini firon adlandırırdılar. "Firon" sözünün mənası isə "böyük ev" deməkdir. Birinin böyüklüyünü digərindən fərqləndirmək üçün ehtiramla bu sözləri də əlavə edirdilər: "Onun canı sağ, güclü və qüdrətli olsun!"

Yoxsul öləndə çalada basdırır, kübarlar üçün qayalarda məqbərə düzəldirdilər. Firon öləndə isə onu mumiyalayıb dağ boyda nəhəng ehramda yerləşdirirdilər. Belə çıxırdı ki, hökmdar yenə də "böyük evdə" olurdu.

Ehramlar elə böyük idi ki, axşamlar Günəş onların zirvəsi arxasında gizlənirdi. Quşlar bu nəhəng daşları dolanıb keçməyə məcbur olurdular. Lakin heç bir ehram

yüksəkliyinə görə firon Xufunun ehramı ilə müqayisə oluna bilməzdi. Memarlar ehramları fironların şərəfinə yaraşdıranacan, tikili mavi səmaya çatanacan daşları iyirmi il üst-üstə düzürdülər.

Firon Xufunu isə "böyük gücə malik hökmdar", "qəzəbli şir" və "qüvvətli öküz" adlandırırdılar. Bütün adamlar, torpaqlar və sular onun hakimiyyəti altında idi. Bir sözü ilə qayalar yerindən oynayır. Bir əmri ilə Nil çayı məcrasından çıxır və yenə qayıdıb öz yerinə çəkilirdi. Firon bircə öz ürəyi ilə bacara bilmirdi.

Bir gün onun ürəyini qəm-qüssə, dözülməz sıxıntı aldı. Qaşqabaqlı halda sarayı dolaşmağa başladı. Onun ağır addımlarından sonra taxt-tacdakı qızıl əjdahanın cingiltisini belə eşitmək olurdu.

- Fırtına müjdəçisi ulduz göy üzündə peyda olub, - əyanlar pıçiltı ilə danışır, təşviş içində sütunların və heykəllərin arxasında gizlənirdilər.

- İndicə kaman çəkiləcək, indicə ox atılacaq, - divar boyu düzülmüş saray adamları da söyləyirdilər.

Xufu salondan salona keçməkdən bezikib, taxtına oturdu, əlini qızıldan düzəldilmiş şahin başlı qoltuqaltına qoyub hökmlə əmr etdi:

- Şahzadələr gəlsin.

Əyanlar divarlardan qopub əmri yerinə yetirməyə atıldılar. Elə tələskənliklə qaçırdılar ki, sanki öz kölgələrini də ötüb-keçmək istəyirdilər.

Şahzadələr yubanmadan gəldilər.

Əvvəlcə böyük oğul şahzadə Xefren içəri girdi. O, ucaboynu və güclü idi. Sümük lələkli oxla üç barmaq qalınlığında bürünc qalxanı deşmək onun əlində su içmək kimi asan bir şeydi.

Ondan sonra Baufren adlı ortancıl oğul gəldi. Onun gözəlliyi və qədd-qaməti bütün Misir ölkəsinin dilində dastana dönmüşdü.

Böyük qardaşların ardınca fironun üçüncü, nəvazişli və gülərüz oğlu Dedefqor gəldi. Kiçik şahzadənin elə də möhkəm bədən quruluşu yox idi, amma deyilənə görə, elə bir papirus yazısı olmazdı ki, Dedefqor onları oxumamış olsun.

Şahzadələr salona daxil olanda hamıya elə gəldi ki, salon daha da işıqlandı. Hamının qaşqabağı açıldı. Bircə firon əvvəlki kimi fikirli idi: alnında dərin qırıqlar vardı, gözləri aşağı sallanmış qaşları altından qəzəblə baxırdı.

Xufu danışmağa başladı və taxt-tacdakı əjdaha buna cavab olaraq həyəcanlı səslər çıxardı.

- Darıxıram. Mənim keçmişim də əbədidir, gələcəyim də. Mənim şərəfimə əzəmətimə layiq ehram ucaldırlar. Gücümün şöhrəti Misir ölkəsindən də kənara çıxıb. Heç vaxt düşmənimə arxa çevirməmişəm, müharibə eləyəndə üzbəüz gəlmişəm. Döyüş meydanlarında ürəyim qayadan da möhkəm olub. Amma indi onu qəm-qüssə, dözülməz sıxıntılar əldən salıb. Şahzadələr, qədim möcüzələr haqqında rəvayətlər danışın ki, mənə təsəlli olsun.

Şahzadələr fikirləşməyə başladılar. Birinci böyük oğul Xefren sözə başladı:

- Keçmiş zamanlarda, sənin sələflərinin hökmranlığı dövründə Ubaone adında bir sehrbaz vardı. Az möcüzələr yaratmayıb, lakin bir möcüzəsi ona böyük şöhrət qazandırıb...

Ubaonenin evinə bir oğru dadanmışdı. Ev sahibi bir yerə gedən kimi oğru gəlib evə girirdi. Ya təptəzə paltar aparır, ya da nohurun yanındakı köşkə girib ən dadlı təamlardan çirpışdırırdı.

Bir gün Ubaone bu azğınlıqdan tənəyə gəlib qulluqçunu çağırdı:

- Ay uşaq, mənə qızıla tutulmuş tünd taxta mücrünü və təmiz mum parçası gətir.

Qulluqçu onun istədiyini yerinə yetirdi.

- Ağa, buyur, bu, qızıla tutulmuş tünd mücrü, bu da mum. Səhər tezdən pətəkdən götürmüşük.

- Hamısını qoy bura, özün də çıx get.

Tək qalan Ubaone təmiz mumu yağurmağa başladı. Timsah düzəltməkdən ötrü mumu ovuşdurub əzdi, çəkib uzatdı, bürmələdi. Timsah elə bil canlı alınmışdı: dişli ağzı aralı qalmış, uzun quyruğu mil kimi uzanmışdı, dəyirmi, qəzəbli gözləri vardı. Ancaq timsah yaşıl rəngdə yox, sapsarı idi və elə də böyük deyildi, cəmi yeddi ovuc içi boyda olardı.

Lakin Ubaone işi necə başa çatdırmağı bilirdi. O, mumdan düzəltdiyi fiquru suyla dolu böyük qaba yerləşdirdi, mücrüdən lüləşəkilli papirus çıxarıb ovsun oxumağa başladı:

- Əqrəb Tetetin zəhəri, suyun dibinə en, əqrəb Çetetin zəhəri, suyun üzünə çıx. Oğrunu tutun, oğrunu tutun!

Sehrbaz çoxlu dəhşətli sözlər dedi, yaxşı olar ki, onları ucadan təkrar eləməyək. Su bulandı, qaynamağa başladı, köpükləndi. Sonra sakitləşdi. Ubaone qabın üzərinə əyilib gördü ki, qabın dibində, sanki balaca bir göldə timsah uzanıb.

Timsahı sarı rəngdə düzəltmişdi, amma indi canlı timsah kimi yaşıl rəngdəydi. Hətta kürəyində qara ləkələr də əmələ gəlmişdi.

Sehrbaz yenə qulluqçunu səslədi:

- Ay uşaq, o qabdan mum fiquru götür, elə ki, gördün oğru peyda oldu, onu nohurun uzaq yerinə atarsan.

Qulluqçu deyilənə əməl elədi. Oğru köşkə xəlvəti girəndə fiquru nohura atdı. Su bulanıb qaynamağa başladı, qovuquqlar çıxdı, dalğalar sanki canlı qayalar kimi şahə qalxdı və güclə sahilə çırpıldı. Ən böyük dalğa timsahın şanası üzərinə qalxdı. Mumdan düzəldilmiş timsah əsl timsaha çevrildi. Yeddi ovuc içi boyda timsah yeddi dirsək uzunluğunda oldu. Oğrunu görüb, dişli ağızını açaraq quyruğunu bərkdən suya çırpdı.

Oğru səsi kallaşmış halda qışqırdı:

- Qorxunc heyvan, rədd ol!

Timsah oğrudan yapışaraq, suyun dibinə çəkib apardı.

Tezliklə Ubaone nohurun kənarına gəldi. Ovsun oxuyub timsahı çağırdı:

- Timsah, geri qayıt! Oğrunu bura gətir!..

Su yenə bulanıb qaynamağa başladı və timsah üzərək suyun üzünə çıxdı. Ağzında oğrunu tutmuşdu.

Ubaonenin oğruya yazığı gəldi və timsaha əmr etdi ki, onu buraxsın. Sehrbaz əyilib yenə nəsə pıçıldadı və timsah yenə onun əlində balaca mum timsaha döndü...

Qədim zamanlarda, sənin sələflərinin hökmranlığı dövründə Ubaone, bax belə bir möcüzə göstərmişdi.

Şahzadə Xefren öz hekayətini bitirdi, atasına baş əyib taxtın sağ tərəfində dayandı.

Xufu dedi:

- Doğrudan da, Ubaone müdrik adam imiş. Qoy onun xatirəsi üçün min çörək, yüz bardaq içki və iki buxur qurbanlıq gətirsinlər.

Amma hökmdarın alınının qırıqları açılmadı. Qızıl əjdaha yenə də qəmgin halda səslənməkdəydi.

Ortancıl oğul Baufrun bunu görüb sözə başladı:

- Əlahəzrət, sənin canın sağ, güclü və qüdrətli olsun, mən sənə atan Snefrunun hakimiyyəti dövründə yaşamış müdrik Cadcamanın yaratdığı möcüzələrdən danışacağam.

Sənin atan firon Snefru bir gün qərara alır ki, göldə qayıq gəzintisinə çıxsın. Əmr edir ki, onun hüzuruna möhkəm bədənli və qəşəng hörülü saçları olan iyirmi gözəl qız gətirsinlər:

- Qızlara qəşəng libaslar geyindirin, qayıqda mənim ətrafımda əyləşdirin. Qoy bir yerdə avar çəkib, şən mahnılar oxusunlar.

Budur, göldə arxa hissəsi şanagüllə bəzədilmiş qızılı qayıq üzməyə başlayır. Qayıqda, ziyafətdə olduğu kimi, geyinib-kecinmiş iyirmi gözəl qız oturmuşdu. İncə ağ kətandan tikilmiş libasları parıltılı lentlərlə və naxışlarla bəzədilmişdi. Həmailləri qövs-qüzeh kimi rəngdən-rəngə çalırdı. Qızıl qolbaqları sürətlə uçan çərpəlengi xatırladırdı. Sırğaları parlaq daşlardandı - kəpənəyi və ya parıltılı böcəyi xatırladan bu daşlar qızların gur saçlarında bərq vururdu.

Gözəl qızlar oxuyur, qızıl dəstəkli balaca avarları mahnının ahəngi ilə qaldırıb-endirirdilər:

*Külək oyun oynayır
Əncirin budağında.
Yaşıl yarpaq pıçiltısı
Yolçulara xoş gəlir.*

Körfəzin sakit suları yarılırdı. Akasiya və əncir ağaclarının budaqları suyun üzərinə əyilmişdi. Firon qayığın arxasında oturmuşdu, gözəlləri seyr edərək oxuduqları nəğməni dinlədikcə ürəyi fərəhlə dolurdu.

Birdən gözəl qızlardan biri ehtiyatsız tərənib öz hörüyünə toxundu. Həmin anda saçına taxdığı firuzəyi bəzəyi qopdu. Özünə gəlməmiş, bəzək balıq kimi sürüşüb suya düşdü.

- Vay! - gözəl qız əllərini yelləyib qışqıraraq, avarı buraxdı.

Ahəng pozuldu, nəğmə səsi kəsildi, qayıq yerində ləngər vurdu. Rəfiqələri gözələ başqa bəzəklər təklif elədilər.

- Götür mənim yaşıl bəzəyimi. Bir bax, elə bil üzərinə şəh qonmuş təzə-tər otur.

- Götür mənim lacivərdi bəzəyimi, günortanın mavi səmasına bənzəyir.

- Götür bu qırmızı əqiqi.

- Bu xallı yaşəmi götür.

Gözəl qız bərkdən ağlamağa başladı:

- İstəmirəm, istəmirəm. Başqasının bəzəyi mənə lazım deyil!

Əlahəzrət firon (sağ-salamat və xoşbəxt olsun) yerindən qalxıb soruşdu:

- Siz niyə avar çəkmirsiniz? Mən niyə nəğmə səsi eşitmirəm?

Qızlar cavab verdilər:

- Bizim qızlardan biri oxumur, avar çəkmir, bəzəyi suya düşüb.

Snefru üzünü bəzəyini itirmiş gözəl qıza tutub dedi:

- Mən sənə əvvəlki bəzəyinin əvəzinə başqasını verərəm.

- Özümünkü başqasından qiymətlidir.

Nə etmək olar? Firon fikrə getdi, qıza yazığı gəlirdi. Nəhayət, qərara aldı:

- Müdrik Cadcamanxı çağırmaq lazımdır. Bəlkə, bir möcüzə göstərüb çıxış yolu tapa bildi.

Qulu Cadcamanxın dalınca yolladılar. Sehrbaz gələndə baş verənləri danışdılar və sehrbaz dedi:

- Yaxşı, mən bu biçarəyə kömək edəyəm.

Cadcamanx gölün üzərində dayandı, başını geriyə atıb gözlərini səmaya zillədi, ovuclarını suya tutaraq pıçıldamağa başladı. Onun dediyindən heç kim heç nə başa düşmür, yalnız eyni sözləri təkrar etdiyini eşidə bilirdilər:

- Əqrəb Tetetin zəhərini suyun dibinə sal, əqrəb Çetetin zəhərini suyun üzünə çıxar. Su aralansın, dibi görünsün...

Birdən göl iki yerə aralandı, elə bil suyu bıçaqla ortadan böldülər. Hamı dəhşətə gəldi. Sonra göl çəkildi. Bir tərəfində su əvvəlkindən iki dəfə çox, ortası isə on iki dirsək dərinliyində oldu. Digər tərəfin suyu tamamilə çəkildi və suya düşmüş bəzək göründü. Bəzək gölün lap dibində idi, sanki orada mavi rəngli bir balıq parıldayırdı.

- Odur mənim bəzəyim! - gözəl qız qışqırdı və göz yaşları yanağında dondu.

Cadcamanx dedi:

- Tez ol, götür.

Sonra o, yenə əllərini irəli uzadıb ovcunu suya tutaraq, sehrli sözləri pıçıldamağa başladı. Su o dəqiqə öz yerinə qayıtdı, göl əvvəlki qaydasına düşdü. Gözəl qızlar qayığa minərək, avarları yelləyib oxumağa başladılar:

*Gün altda sakit yarpaqlar
Ruhumuza bal qatır.
Naxış toxuyan budaqlar
Sərinlik, kölgə yayır.*

Bax Cadcamanx belə möcüzə yaratdı. Ona qədər belə şey olmamışdı, – deyə şahzadə Baufren hekayəsini bitirdi və atasına təzim edib taxtın sol tərəfində dayandı.

Xufu dedi:

– Doğrudan, Cadcamanx müdrik adammış və heç kim onun biliyinin sirrinə vəqif ola bilməzdi. Qoy onun xatirəsi üçün min çörək, yüz bardaq içki, bir öküz və iki buxur qurbanlıq gətirsinlər.

Amma bundan sonra da qaşqabaqlar açılmadı. Taxt-tacdakı əjdaha qəmgin halda yellənməyə başladı.

Kiçik oğul şahzadə Dedefqor başa düşdü ki, indi onun növbəsidir. İrəli çıxıb dedi:

– Əlahəzrət, sənin canın sağ, güclü və qüdrətli olsun, qədim zamanlarda baş vermiş hadisələrə qulaq asırıq. Burada nəyin düz, nəyin yalan olduğunu yoxlamaq mümkün deyil. Bizim vaxtımızda yaşayan sehrbazı xatırlasaq, daha yaxşı olar.

– Sən kimin haqqında danışırısan, şahzadə?

– Sehrbaz Cedi haqqında. Onun yaşı yüz onu ötüb, amma bir oturuma beş yüz çörəyi, öküzün yarısını yeyir, yüz saxsı parç üzüm şirəsi içir. Cedi kəsilməmiş başı yerinə qoyur və ölmüş adam dirilir. Bundan başqa, bu müdrik adam Totanın gizli papiruslarının harda saxlandığını da bilir.

– Bu müdrik adam harda yaşayır? Yəqin ki, Misirin ucqar yerində, Böyük Yaşıl dənizin o tayında, hə?

– O sehrbaz nə Misirin ucqar yerində, nə də Böyük Yaşıl dənizin o tayındadır, sənin yüz qapılı paytaxtında, Nil çayının sahilində yaşayır.

– Oğlum, mən Cedini təcili görmək istərdim. Sən özün get, onu mənim hüzuruma gətir.

Dedefqor qara ağacdan düzəldilmiş lacivərdi naxışlı təxti-rəvana əyləşdi. Qullar qızılı dəstəklərdən yapışdılar və təxti-rəvan şəhər boyu hərəkət elədi. Sarayın yanından ötdülər, varlıların əncir və akasiya ağaclarının yarpaqlarına bürünmüş

evləri arxada qaldı. Daş döşənmiş küçələr başa çatdı. Çöllükdən, tör-töküntülü boş yerlərdən, misgər və duluşçuların palma yarpaqları ilə örtülmüş miskin komalarının yanından ötüb-keçdilər. Qoca Cedi yüzqapılı paytaxtın ən ucqar yerində yaşayırdı.

Təxti-rəvan gildən tikilmiş kiçik bir daxmayla çatdı. Sehrbaz evin kandarında cırıq həsirin üstündə uzanmışdı. Şahzadə Cedi ilə ustadı kimi hörmətlə salamlayıb dedi:

- Möhtərəm Cedi, mən atamın, fironun əmri ilə - sağ-salamat, güclü və qüdrətli olsun - sənin dalınca gəlmişəm! Əlahəzrət səni görmək istəyir. Mənimlə saraya gedək. Sən orada firavan yaşayacaq, Xufunun özü ilə bir süfrədə yemək yeyəcəksən.

Bu təklif Cedinin ürəyindən oldu. O dedi:

- Xoşbəxt olasan, şahzadə. Qoy atan səni göylərə qaldırsın, səni bütün əyanların üzərində uca eləsin. Mən səninlə getməyə hazırım.

Şahzadə taxt-rəvana qalxmaqda Cediyə kömək elədi və yolboyu qocaya qayğı göstərdi. Taxt-rəvan saraya gəlib çatanda şahzadə yubanmadan əlahəzrət firona məlumat verdi.

- Ata, sehrbazı gətirmişəm.

- İçəri gəlsin.

Cedi içəri girib fironun qarşısında təzim elədi. Xufu qocanı uzun-uzadı gözdən keçirdi və nəhayət, soruşdu:

- Necə olub ki, mən səni indiyədək görməmişəm?

- Çağırılmadan hökmdar hüzuruna gəlməzlər. Sən indi çağırırdın, mən də gəldim.

- Ayağa qalx. Deyirlər, kəsilmiş başı yerinə qoya bilirsən, düzdür?

Sehrbaz hörmətlə cavab verdi:

- Bəli, hökmdar, səni sağ-salamat, güclü və qüdrətli olasan!

Hökmdar əmr etdi:

- Ölüm cəzasına məhkum olunmuş cinayətkarı bura gətirin.

- Yox, əlahəzrət, səni sağ-salamat, güclü və qüdrətli olasan! İstəsən, məni edam et, amma insan üzərində sehrbazlıq etməyəcəyəm. İnsan üzərində belə şeylər qadağandır. Əmr elə, bura quş, ya da ev heyvanlarından birini gətirsinlər.

Fironun əmri ilə bir qaz gətirdilər. Hamının gözü qarşısında onun başını kəsdilər. Qazın başını qranit heykəllər dayanmış divarın üstünə qoydular. Bədənini isə əks tərəfdəki divara tərəf apardılar. Oradakı kürədə ətirli qatran buğlanırdı. Cedi

ortada dayandı, başını geriye atdı, ovuclarını özündən irəli uzadıb ovsun oxumağa başladı. Sehrli sözlərin mənasını heç kim başa düşməsə də, hamı gördü ki, qazın bədəni canlandı, yerindən qalxdı və pərdəli pəncəsini ata-ata heykəllərə sarı yeridi. Bədənlə baş birləşdi, qaz, heç nə olmaybmış kimi, qanadlarını çırparaq qaqqıldadı.

- Qa-qa-qa!..

Hamının üzünə təbəssüm qondu.

Sarayda indiyəcən bu cür səs eşidilməmişdi. Fironun qaşqabağı açıldı. Bunu görənlər ayanlar qulları ördək dalınca yolladılar. Sehrbaz ördəyin də başını kəsəndən sonra dirilti. Ördək dimdiyi ilə lələklərini darayıb, yanını basa-basa yeriməyə başladı:

- Mək-mək-mək!

Adamlar özlərini gülməkdən saxlaya bilmədilər. Fironun da alnındakı qırıqlar hamarlandı.

Sonra qəzəbli bir öküz gətirdilər, iki qul onu kəndirlə zorla saxlayırdı. Öküzün başını kəsib masanın üstünə qoydular. Cedi ovsun oxuyandan sonra baş öz yerinə qayıtdı.

- Mo-o-o, - öküz böyüdü və buzov kimi şıllaq ataraq Cedinin yanına qaçıb, onun əlini yalamağa başladı.

Salondakıların hamısı gülüşdü. Firon da xeyli güldü. Elə bərkədən güldü ki, taxt-tacdakı qızıl əjdaha da yellənib qəhqəhə çəkdi.

Firon ucadan səsləndi:

- Çox gözəl! Görürəm, camaat düz deyirmiş. Möhtərəm Cedini kiçik oğlum şahzadə Dedefqorun evində yerləşdirin. Ona hər gün min çörək, bir öküz cəmdəyi və iki yüz parç üzüm şirəsi verin.

Fironun əmrini yerinə yetirdilər.

Xeyli vaxt keçəndən sonra bir gün hökmdar qoca sehrbazı hüzuruna çağırırdı.

- Sən sübut elədin ki, böyük sehrbazsan. De görüm, böyük müdriklik allahı Totanın papiruslarını əldə eləyib mənə gətirə bilərsənmi?

Cedi dedi:

- Yox, əlahəzrət. Onları sənin hüzuruna gətirmək taleyin işidir, səni sağlam, güclü və qüdrətli olasan, onu sənə kahinə Racedetin böyük oğlu gətirəcək. Amma Kahinə Racedetin oğlanları hələ dünyaya gəlməyiblər.

Firon Xufu soruşdu:

- Yaxşı, bu kahinə Racedet kimdir axı?

Qoca sehrbaz təzim edib dedi:

- O, Günəş allahı Ranın kahinəsidir. Maat qabaqcadan xəbər verib ki, onun uşaqları Ta-Kemetin hökmdarları olacaqlar.

Fironun sifətini qara buludlar aldı. Cedi tez əlavə etdi:

- Qəm eləmə, böyük hökmdar! Mənə məlumdur ki, əvvəl sən hakimiyyətdə olacaqsan, sonra sənin oğlun, sonra da oğlunun oğlu. Yalnız bundan sonra taxt-tac Racedetin oğlanlarından birinin əlinə keçəcək.

- O kahinə harda yaşayır?

- Müqəddəs İunu şəhərində.

- Onun oğlanları nə vaxt doğulacaqlar?

- Sonuncu ayın on beşinci günündə.

Firon fikirli halda dedi:

- O vaxt kanalların suyu quruyur. Deməli, gəmi ilə Racedetin yanına üzə bilməyəcəyəm.

- Narahat olma, hökmdar, səni sağlam, güclü və qüdrətli olasan! Mən elə edəyəm ki, kanallar suyla dolar.

Sehrbazdan ayrıldıqdan sonra Firon ürəyində pis fikrə düşdü, qərara aldı ki, kahinə Racedetin oğlanlarını öldürüb qabaqcadan məlum olan taleyi dəyişsin.

Dördüncü ayın on beşinci günündə Xufu yenə qoca sehrbazı hüzuruna çağırıb dedi:

- Mən gəmi ilə İunu şəhərinə üzməyə hazırlaşıram. Sən də mənimlə getməlisən. Axı dedin ki, qurumuş kanalları suyla doldurmağı bacarırsan.

Cedi Fironla bir yerdə gəmiyə mindi. Yelkənləri qaldırdılar, gəmi yola düşdü və suyun axarı ilə sürətlə aşağı üzdü. Bir azdan qurumuş kanalı görəndə Ta-Kemetin hökmdarı üzünü qoca sehrbaza tutdu:

- Vədinə əməl elə!

Cedi gəminin gövdəsinə yanaşdı və ovsun pıçıldamağa başladı və həmin anda kanal ağzınacan suyla doldu. Avarçəkənlər gəmini döndərərək həvəslə avar çəkməyə başladılar, amma gəmi kanalın mənsəbindən ötən kimi birdən su yerin təkinə çəkildi. Fironun gəmisi yerə oturdu.

- Cedi, bu nə deməkdir? - firon Xufu qəzəblə qışqırdı. - Sən mənə söz verməmişdin ki, kanalı suyla dolduracaqsan?

- Ey hökmdar, səni sağ-salamat, güclü və qüdrətli olasan! - sehrbaz cavab verdi. - Mən sənə gələcəyin sirrini açdım, sən isə onu dəyişmək istədin. Lakin heç kim böyük Maatın iradəsinə qarşı çıxmaq iqtidarında deyil. O, dünyanın qaydalarına nəzarət edir ki, bütün işlər öz axarı ilə getsin, taleyin hökmünə əməl olunsun. Tanrı sənə deyir ki: "Geri qayıt, Racedetin oğlanlarının həyatına qəsd eləmə!"

Ağıllı firon bərkdən qışqırdı:

- Tanrının iradəsinə tabe olmalıyıq!

Elə bu sözləri demişdi ki, kanal suyla doldu və Xufunun gəmisi geriyə, Memfisə qayıtdı.

Əlahəzrət firon öləndən sonra taxt-taca böyük oğlu şahzadə Xefren sahib oldu. Firon Xefren əmr etdi ki, atasının ehramının yanında ona da ehram ucaltsınlar. Ustalar iyirmi il daşı daş üstünə qoydular, Xefrenin ehramı ən uca dağdan da yuxarı qalxdı, ancaq Xufu Xeopsun mavi səmaya qədər ucalan ehramına çatmadı, hündürlüyünə görə ikinci oldu.

Xefrenin hakimiyyətindən sonra qoca sehrbazın qabaqcadan dedikləri baş verdi və Misir hökmdarının taxt-tacı kahinə Racedetin oğlanlarına keçdi.

"Firon va sehrbazların nağılı" Nadirova Nərmin (14 yaş)

Firon və oğrunun nağılı

Firon Rampsenit çox vuruşmuşdu, qorxu nə olduğunu bilmirdi, çünki məğlubiyyətə öyrəşməmişdi. Əbəs yerə onun haqqında belə mahnı qoşmamışdılar:

*Sağdan kamanla atır,
Soldan vurur nizəylə,
Rampsenit təkbaşına
Güclüdü yüz dəstədən.*

Bütün qonşu məmləkətlər firona xərac ödəyirdilər. Dağ ərazilərinin hökmdarları ona qızıla tutulmuş cəng arabaları yollayır, düzənlikdə yerləşən məmləkətlərsə qızılı saçaqlı naxışlı parçalar göndərirdilər. Adalardansa ətirli maddələr və əlvan daşlar gətirilirdi. Tezliklə Rampsenitin var-dövləti o qədər artıb-çoxaldı ki, sarayda qoy-
mağa yer tapılmadı.

Fironun çağırışına tələsən əyanlar sandıqların küncünə dəyir, sifətlərində qançılar, şişlər əmələ gəlirdi. Saray gözəllərinin şəffaf və parıltılı libasları kürsülərin ayaqlarına ilişirdi. Nökərlər də bu tünlүkdə iş görəndə iri sandıqları aşırırdılar. Sandıqların qapaqları açılır, içindəkilər daş döşəmənin üzərinə səpələnirdi. Bilərziklər və üzüklər cingilti ilə ora-bura diyirlənir, çox vaxt onları tapmaq da olmurdu.

Bir gün məlum oldu ki, Böyük Yaşıl dənizlə üç gəminin gətirdiyi xəracı heç yanda yerləşdirmək olmur, əlahəzrət - canı sağlam, qüdrətli və qüvvətli olsun - əmr etdi ki, təcili usta çağırınsınlar. Usta gəldi, hökmdarın taxt-tacı qarşısında diz çöküb yeri öpdü.

- Sənin əmrinə gəlmişəm, hökmdarım, canın sağ, qüdrətli və qüvvətli olsun!

Rampsenit dedi:

- Sən gərək mənim sarayımla yanaşı etibarlı bir bina tikəsən.

Usta yerindən qalxmadan soruşdu:

- Sənin bircə əmrinlə qayalar yerindən tərpanən, bircə sözünlə Nil çayı məcrasından çıxar. Amma bu bina nə məqsədlə tikilməlidir? Onun neçə pəncərəsi, neçə qapısı olacaq?

- Divarları qalın, qapıları möhkəm olmalıdır, pəncərə isə heç lazım deyil. Binanın nə məqsədlə tikildiyini sən bilməməlisən.

Usta çox arif adam idi. O saat hər şeyi başa düşdü. İşə şərəflə yerinə yetirdi: divarları heç qoçbaşı ilə də dağıtmaq olmazdı, üzərinə mis üzlük çəkilmiş qapıları baltayla da sındırmaq mümkün deyildi, oğrular heç cür içəri girə bilməzdilər.

Rampsenit onun işindən razı qaldı və əmr etdi ki, var-dövlətinin çox hissəsini təzə binaya daşsınlar. Ustaya da elə bu lazım idi. O özü bu xəzinədən istifadə etmədi, öləndə isə iki oğlunu yanına çağıraraq dedi:

- Sizə nə bağlı-bağçalı malikanə, nə də otlaqda bir sürü qoyub gedirəm, birçə fironun xəzinəsindən başqa. Siz ondan şəxsi sandığınız kimi istifadə edə bilərsiniz.

- Sən nə danışırısan, ata?

- Mənim balalarım, diqqətlə qulaq asın. Sizə deyəcəyim sirri qorxumdan ömrüm boyu hamıdan gizli saxlamışam. Sözlərimi bərk-bərk yadınızda saxlayın. Mən öləndən sonra necə lazım bilsəniz, elə də hərəkət edərsiniz. Hökmdar üçün tikdiyim binanın çöl divarının bir daşı başqa daşlara bərkidilməyib. Onu oradan çıxarmaq çətin deyil. Yadınızda qalsın: aşağıdan üçüncü sırada, şimal tərəfdəki küncdən beşinci daşdır.

Usta bunları deyib dərindən köks ötürdü və gözlərini yumaraq dünyasını dəyişdi.

Ustanın dəfnindən bir müddət keçəndən sonra onun oğulları qərara gəldilər ki, işə başlamağın vaxtıdır. Gecənin qaranlığında evdən çıxıb, gizlicə xəzinəyə yaxınlaşdılar. Çətinlik çəkmədən atalarının dediyi daşı tapdılar, içəri girib, apara bildikləri qədər qızıl yığdılar. Amma gedərkən daşı yerinə qoymağı unutdular. Keşikçilərsə dayanıb yalnız möhürlənmiş qapını qoruyurdular və heç birinin içəridə nə baş verdiyindən xəbəri olmadı.

Səhəri gün Rampsenit xəzinəyə baş çəkməyə gələndə gördü ki, qızıllar azalıb. Acıqlanıb keşikçilərin üstünə qışqırmağa başladı:

- Avaralar, oğrular! Qızıllar hara yoxa çıxıb?

Keşikçilər ora-bura qaçdılar, vurnuxdular, qapıların yerinə divarları itələməyə başladılar. Nəhayət, hər yanı gözdən keçirib məlumat verdilər:

- Qapılar sındırılmayıb, qifillər qoparılmayıb, möhürbənd də yerindədir.

- Bəs soyğunçular içəri necə giriblər?

- Bilmirik, görməmişik.

Sabahı gün Rampsenit xəzinəni bir də yoxladı, qızillar yenə də azalmışdı. Üçüncü gün də gəlib yoxladı, qızillar bu dəfə də əskik gəldi. Firon özündən çıxıb qəzəblə dedi:

- Hər yanda tələ qurun.

Fironun əmrinə əməl elədilər.

Qardaşların isə bu əmrdən xəbərləri yox idi. Gecə xəzinəyə girən kimi böyük oğul tələyə düşdü. Tələ cingilti ilə qapandı. Kiçik qardaş onu xilas etmək istədi, əlləri didik-didik olub qanasa da, bir şey alınmadı. Fironun tələsi möhkəm idi.

Böyük qardaş qətiyyətlə dedi:

- Sən aradan çıx! Mən xilas ola bilməyəcəyəm.

Kiçik qardaş ağladı:

- Nə danışırsan, səni belə qoyub necə gedə bilərəm?

- Onsuz da, məni edam edəcəklər. İkimiz də niyə məhv olaq ki? Ləngimə, çıx get. Yaşca səndən böyüyəm, sözümə qulaq asmalısan.

Kiçik qardaşın başqa əlacı qalmadı.

Səhər Rampsenit xəzinəyə gələndə gördü ki, kilidlərə toxunulmayıb, qapılar sındırılmayıb, oğru isə tələyə düşüb.

Qəzəblənib keşikçilərə qışqırdı:

- Oğrunu zindana salın, sorğu-suala çəkin, sonra şəhər divarları qarşısında edam edin!

Kiçik qardaş fikirləşirdi ki, qardaşını necə xilas eləsin. Axır ki, bir qərara gəldi. Ona miras qalmış qabda bihuşdarı cövhəri vardı. Zahirən adi suya bənzəyirdi, əslində isə bircə damcısı bir kəli yuxuya verər, iki damcısı gərgədanı məst edərdi. Kiçik qardaş cövhəri üzümdən düzəldilmiş qırmızı şirə ilə qarışdırıb tuluqlara tökdü, ulağa yükləyib şəhər divarlarına sarı sürdü. Gördü ki, keşikçilər böyük qardaşını gətirirlər. Onlarla bərabərləşəndə xəlvəti üç tuluğun tıxacını açdı. Xoş ətirli cövhər axıb ətrafa yayılarkən qışqırdı:

- Oh! Ay aman, kömək edin, xilas edin! Şirələrim yerə tökülüb zay oldu!

- Bağırma, ay fərsiz kəndli. Biz belə dərdə bir göz qırpımında əlac edərik, - keşikçilər qəhqəhə çəkərək, ovuclarını axıb gedən cövhərin altına tutdular, bir damcısını da yerə düşməyə qoymadılar.

- Şirələrim zay oldu! - kiçik qardaş əvvəlkindən də bərk bağırdı və xəlvəti üç tuluğun da tıxacını açdı.

Şirə hər tərəfə axıb getdi. Keşikçilər gülməkdən qarınlarını tutdular. Bir azdan hər şey bitdi – keşikçilər yerə sərilib xoruldamağa başladılar. Kiçik qardaş da elə bunu gözləyirdi, böyük qardaşının əl-ayağını açıb ulağa mindirdi. Yola düşməzdən qabaq keşikçilərin biğinin sağ tərəfini kəsdi: qoy bilsinlər ki, başqasının ürəyinin yumşaqlığından zövq almaq nə deməkdir.

Sarayda biləndə ki oğru qaçıb, keşikçilərsə rüsvay olublar, əlahəzrət firon fikrə getdi. O, necə olur-olsun, öyrənmək istəyirdi ki, bu qorxubilməz kələkbaz kimdir. Rampsenit düşünüb-daşınıb axırda bir qərara gəldi. Carçılar paytaxtın hər yerində hökmdarın əmrini yaydılar:

- Əlahəzrət firon - onun canı sağ, qüdrətli və qüvvətli olsun - öz qızını Misirdə ən kələkbaz adama ərə verəcək.

- Şahzadə qız kələkbazların ən məharətlisinə çatacaq!

- Kələkbazlar və gopçular, saraya tələsin. Orada ən məharətli kələkbazı xoşbəxtlik gözləyir.

Carçılar bu qərarı bütün paytaxt əhalisinə elan edərkən firon qızını yanına çağırıb dedi:

- Yanına gəlib səninlə evlənmək istəyənlərdən ən hiyləgər kələyinən nə olduğunu soruşarsan. Kim desə ki, mən keşikçiləri axmaq yerinə qoymuşam, əmr edərsən, onu tutsunlar...

Şahzadə qızın yanına evlənmək təklifi ilə gələnlər öz kələklərindən danışdırlar:

- Mən qonşumu aldadıb torpağını məhkəmədə udmuşam.

- Mən misdən düzəldilmiş bilərziyi qızıl suyuna salıb, qızıl yerinə satmışam.

- Mən qərib bir taciri aldadıb, ona taxıl yerinə yüz kisə qum vermişəm.

Yox, belə xırda-mırda fıırıldaqlar kələkbazın hiyləsi ilə müqayisə edilə bilməzdi. O, yenidən firona kələk gəlmək fikrinə düşdü. Ehtiyat üçün mumiyanın qurumuş əlini götürüb büzməli bürüncəyinin altında gizlədərək, cəsarətlə saraya yollandı. Qapıda dayananlar soruşdular:

- Sən kimsən, adın nədir və niyə təşrif gətirmisən?

- Mən kələkbazam, əlahəzrət fironu aldatmağa gəlmişəm. Allah onun canını salamat, qüdrətli və qüvvətli eləsin.

- Keç görək, qapıda dayanma.

Cavan oğlan qırx əlvən sütunlu saraya daxil olanda qarşısına fironun qızı çıxdı. Xırda addımlar atdıqca bərq vuran qızılı donu yellənirdi. Əlinin üstünə atdığı bürün-

cəyinin qızılı saçları xışıldayırdı. Cavan oğlan ömründə ilk dəfə özünü itirdi. O, heç vaxt belə gözəl görməmişdi. Şahzadənin gözləri maviyə çalırdı, nazik qaşları qoşa qanad kimi yuxarı çəkilmişdi, dolu dodaqları şanagüllə qönçəsini xatırladırdı. Göz yayındırmaq mümkün deyildi. Qız lap yaxına gəlib soruşdu:

- Sən ki belə cavansan, hansı hiyləgərliyi eləmişən ki, gəlib mənə elçi düşmüşsən?

- Ədalətli şahzadə, fəndgiriyim elə də böyük deyil. Mən yalnız keşikçilərin bıqlarını kəsib, qardaşımı xilas eləmişəm. Bir də qardaşımın bir yerdə sənə atanın xəzinəsinə yüngülcə əl gəzdirmişik ki, bu da boş şeydi.

Şahzadə qız dərhal başa düşdü ki, yanına gələn kimdir, amma özünü o yerə qoymayıb gülər üzlə dedi:

- Doğrudan, sən Misirdə ən fəndgir adamlardan birisən. Ver əlini, gedək atamın hüzuruna.

Fəndgir ona öz əlini yox, mumiyalı əli uzatdı. Şahzadə yarıqaranlıqda görməyib həmin əldən yapışdı və qışqırdı:

- Mühafizəçilər, bura gəlin!

Mühafizəçilər cəld içəri soxuldular, elə bildilər oğrunu tutacaqlar. Amma onun yerində qorxu içində əlində sümüyü çıxmış əl tutan şahzadə qızı gördülər. Kələkbazın izi-tozu da qalmamışdı.

Şahzadə qız olanları firona danışdı. Cavan oğlanın cəsarəti və fərasəti Rampsenitin xoşuna gəldi. O, yeni əmrini elan etmək üçün carçıları paytaxtın hər yerinə göndərdi. Carçılar meydanlarda və keçidlərdə car çəkdilər:

- Xəzinəni oğurlayanlar bağışlanırlar! Bütün kələklər unudulur. Qardaşını qaçıran oğlan saraya gəlsin!

Cavan oğlan saraya yollandı. Rampsenit dedi:

- Qızımı sənə verirəm. Sevgilə, mehribanlıqla ömür sürün.

Yeddi gün, yeddi gecə şənlik oldu. Rampsenit toy üçün heç nəyi əsirgəmədi, masaların üstü təamlarla dolu idi. Məmləkətin ən uzaq şəhərlərində belə şadlıq etdilər.

"Firon va oğrunun nağılı". Qasımzadə Şükür (12 yaş)

Padşahın üç təbəssümü

Bir gün padşah şikayətçiləri qəbul edərkən bir nəfər də gəlmişdi, amma uzaqda dayanıb heç nədən danışmırdı. Padşah onu gözdən keçirib öz başını tumarladı, həmin adamsa təzim edərək, əlini ağzına apardı. Padşah öz üzünü sıgallayanda həmin adam da boğazına sığal çəkdi. Padşah öz qarnına, həmin adamsa ayağına toxundu. Padşah dedi:

- Şikayətçiyə bir külçə qızıl verilsin!

Xəzinədar əmrə əməl elədi. Susqun şikayətçi ənamı qəbul edərək çıxıb getdi.

Padşahın sağ əli olan məsləhətçilər padşahdan soruşdular:

- Sən hansı xidmətlərinə görə nəcabətsiz bir dilənçiyə bolluca ənam verdin?

Padşah gülümsünüb dedi:

- Ağıllı olduğuna görə. Mən o müdrik adama üç sual verib, üç cavab aldım.

Vəzir etiraz elədi:

- Amma biz nə sualları, nə də cavabları eşitdik!

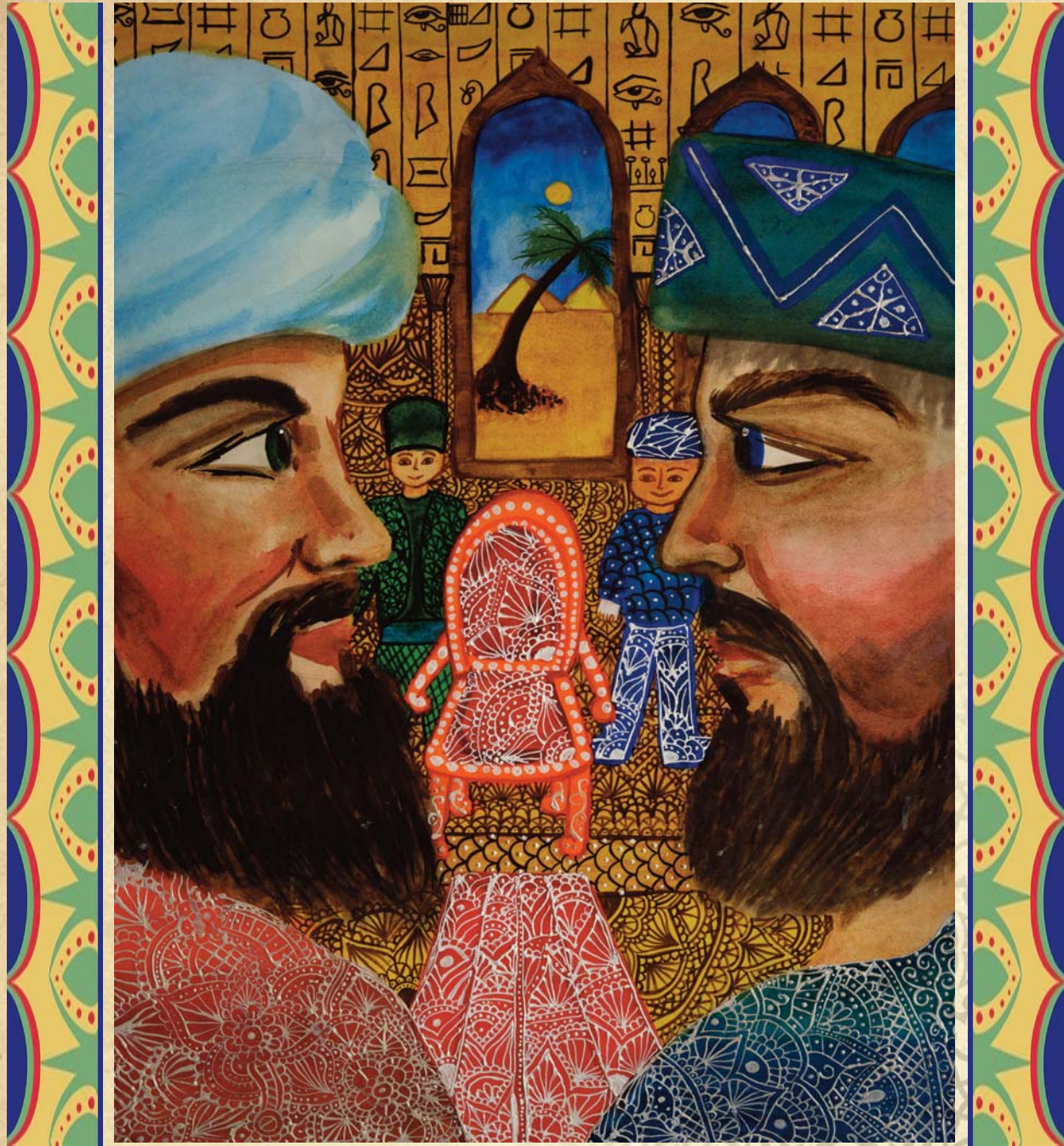
Padşah yenə gülümsədi:

- Gözləri olan görür, ağılı olan anlayır. Mən başımı tumarladım və müdrik adam nə demək istədiyimi başa düşdü: "Bizə ən çox əziyyət verən nədir?" Cavab verdi ki: "Ehtiyatsız deyilən söz". Soruşdum: "Bəs simasını itirmiş hansı adamı təhlükə gözləyir?" O dedi: "Günlərini və varını boğazından aşağı ötürən adamı". Soruşdum: "Məgər insan öz qarnının qulu deyil?" Müdrik cavab verdi: "Xeyr, insana ayaqlar ona görə verilib ki, axtarıb özünə iş tapsın və bu işıqlı dünya möcüzələrinin heç birini gözdən qoymasın".

Padşah əyanlara baxıb üçüncü dəfə gülümsədi:

- Bu müdrik sözü yadınızda saxlayın: "Ağız fəlakətə, ayaqlar bərəkətə aparır".

Balaca paşa

Qahirənin yoxsullar məhəlləsində bədbəxt adamlar yaşayırdılar: şikəst ata, zəif düşmüş ana, onların balaca qızı Fatma və yeddi yaşlı oğlu Mamud. Ailədə işləyən yeganə adam Mamud idi. O, hər səhər dəvəsini sürüb, qazanc dalınca gedirdi. Ya daş çıxarılan yerdən tikilən binalara daş daşıyır, ya meşədəki həyətlərdən kəpəyi yığışdırır, ya sahələrdən dükanlara şəkər qamışı daşıyırdı. Bəzən də dəvəsinin belində, palma kəndirindən toxunmuş səbətdə bütün ailəni gəzdirirdi. Bir sözlə, Mamud heç bir işdən boyun qaçırmırdı, tək pul qazansın.

Misirdə yalnız birhürgüclü dəvələr olur, ona görə hamısını "dromedar" adlandırırlar, amma onların da iki növü var: misirlilər birinə "cameli", birinə "hacimi" deyirlər. Cameli hündür, güclüdür, ləngərli addımlarla yeriyir və ağır yüklərin daşınmasında istifadə olunur. Hacimi isə çox cəliddir, onlara, adətən, zəvvarlar, həccə gedənlər minirlər.

Mamudun dəvəsi cameli idi.

Bir dəfə yazıq uşaq bütün cəhdlərinə baxmayaraq iş tapa bilmədi. Çox kədərlandı və ümidlə şəhərdən kənara çıxdı ki, bəlkə, kimsə ona iş buyurdu.

Birdən səs eşitdi:

- Ey, çarvadar, bura gəl.

Mamud geri dönüb tikməli paltarlı nəhəng bir zəncini gördü. Zənci təkrar elədi:

- Çarvadar, bura gəl!

Zənci Mamudu varlılar məhəlləsinə apardı. Onlar bağı hündür hasarının geniş darvazasının qarşısında dayandılar. Darvaza açılanda oğlan qarşısında yaşıl çəmənlikli, iki hündür fəvvarəylə bəzənmiş yaraşlıq bir ev gördü. Zənci dedi:

- Gir içəri.

- Yaxşı, - Mamud cavab verdi, - amma...

O, dördayaqlı nəhəng yol yoldaşına işarə elədi.

- O da içəri girsin. Elə əsas odur.

Dəvə balaca sahibinin dalınca addımladı. Darvaza örtüldü.

Mamuda elə gəldi ki, bir sehrli saray görür, lakin bu, sadəcə olaraq, Riza paşanın şəhər kənarındakı evi idi. Ən təəccüblüsü o ola bilirdi ki, bu yaraşlıq bağa

utancaq çarvadarı dəvəsi ilə gətirmişdilər. Bütün bunlar bir şiltaq uşağın əmri ilə baş vermişdi.

Riza paşanın səkkiz yaşında İbrahim adlı olduqca tərbiyəsiz və ərköyün oğlu vardı. Onu islah etmək üçün ciddi nəzarət lazım idi, ancaq atası xidməti işlərinə görə tez-tez Qahirədən getməli olduğundan uşağın tərbiyəsini öz anasına, nənəsinə və xalalarına tapşırırdı.

Onlar İbrahimi çox ərköyün etmişdilər, ona zarafatla "balaca paşa" deyirdilər. Nökər və qullar bu ləqəbi qorxu içində təkrar edirdilər, çünki balaca paşa çox amansız idi, ən kiçik təqsirə görə qullara ağır cəza verirdi.

Tanınmış misirlilərin uşaqlarının çoxu kimi, İbrahim də yaraşlıq atları gözəl palma ağacları əkilmiş yollarda dəlicəsinə çapırdı.

Sonra dromader-hacimi dəvələrə meyil saldı və bir neçə həftə onlara minib vadidə gəzdi. Tezliklə dromader dəvələr İbrahimi bezdirdi. İndi də yaraşlıq ulaqlar cəld və yüngül yerləşlə onu qızılı naxışlı qırmızı çul salınmış bellərində gəzdirməyə başladılar. Sonra da yalnız ekipajlarda gəzdi və qumrovlu boyunbağı ilə bəzənmiş atları, qırmızı ipək qotazlar asılan qəşəng qatırları sürməyə başladı.

Nəhayət, varlı şərqlilərin mindiyi bütün heyvanlar onu bezdirdi. O, artıq tay-buynuzlu, qanadlı əfsanəvi atları arzulayır, öz tövləsindəki atlara, ulaqlara, dromader və qatırlara baxmaq belə istəmirdi.

Bir gün eyvanda oturub qəmgin halda yaşıllığa bürünmüş möcüzəli bağınyı seyr edirdi, fikirləşirdi ki, dünyanın ən bədbəxt uşaqlarından biridir. Birdən Mamudu dəvəsi ilə gördü və balaca paşanın şiltaq beynində qəribə bir fikir oyandı. Əlini əlinə vuraraq, qulu çağıraraq dedi:

- Əhməd, o dəvəni görürsən?

Qara qul əllərini sinəsinə apardı.

- Mən o dəvədə gəzmək istəyirəm. Çarvadara de ki, tez onu bura gətirsin.

- Yaxşı, cənab.

Mamud dəvəni gətirən kimi İbrahim eyvandan düşüb qaça-qaça gəldi. Çarvadara fikir vermədən dəvəyə yaxınlaşdı və ağaclarla iki dəfə onun dizlərinə vurdu.

Dəvə, adəti üzrə, ayaqlarını qatladi və balaca paşa onun belinə mindi. Dəvə ayağa qalxıb addımladı. Əvvəl hər şey yaxşı gedirdi. Dəvə ilə gəzməsi və onun uzun ayaqlarını xiyabana ağır-ağır basması İbrahimin xoşuna gəlmişdi. Dəvənin dalınca

öz sahibinin hər bir istəyini yerinə yetirməyə hazır olan bir yığın qulluqçu gedirdi. Sarayın eyvanında iki qadın - İbrahimin anası və xalası peyda oldu. Onlar balaca paşanın yeni hoqqasına baxıb gülürdülər. Lakin dəvənin yavaş yeriməsi İbrahimi bezdirdi və Mamuda əmr elədi ki, onun sürətini artırsın. Mamud dəvəni vuranda o, yavaş da olsa, qaçmağa başladı.

Balaca paşa əvvəlcə güldü və dəvəni dördayaq sürməyə cəhd elədi, fikirləşdi ki, bəlkə, belə yaxşı olar. Bədbəxtlikdən, Mamudun dəvəsi bərk qaça bilmirdi. Hirsindən qıpqırmızı olmuş İbrahim dəvəni vurub qovdu. Nəhayət, bunlardan bir şey çıxmadığını görüb, Mamudu çağırırdı və dəvəni qaçmağa məcbur etməyi tələb etdi. Mamud onsuz da dəvəsinin qeyri-adi yortma yerisinə təəccüb edirdi, amma özünü göstərmək üçün dəvənin üstünə qışqırmağa başladı, hərçənd çox yaxşı bilirdi ki, onun sürətlə qaçmaq imkanı yoxdur.

- Hanı sənin əlağacın, çarvadar? -İbrahim qışqırırdı.

- Mən ağac gəzdirmirəm.

- Axmaq öküz! - balaca paşa onun sözünü kəsdi. - Çarvadar da ağacsız gəzər? Yaxşı, kifayətdir.

Yəqin, dəvə də fikirləşdi ki, "kifayətdir". O dizə çöküb bu dözülməz "milçəyi" üstündən yerə salmaq istədi. Lakin bu milçək çox hirsli idi və əlində neştər vardı.

- Al gəldi, al gəldi, yöndəmsiz dəvə! - İbrahim qışqıraraq, ağacın iti dəmir ucu ilə yazıq heyvanın başına vururdu. - Bu da sənin, - dördayaqlı yoldaşını zərbələrdən qorumağa cəhd edən Mamudu döyməyə başladı.

Balaca çarvadar üzünü əlləri ilə örtüb, zərbələrə müqavimət göstərmədi. Mamud başa düşürdü ki, o, adi əkinçi oğludur, İbrahim isə tanınmış bir zənginin vərəsəsidir.

Axır ki, balaca paşa qışqırırdı:

- İndi isə rədd ol burdan, itin biri!

Bu hadisə bağın dərinliyində baş vermişdi. Əsas qapıya qayıtmaq üçün isə Mamud xiyabandan keçib, balaca paşanın yanından ötməli idi. Nə dəvə, nə də Mamud onun ağacının zərbəsini yenidən dadmaq istəmirdilər və ona görə heç biri yerindən tərpənmədi. Hər halda, İbrahime belə gəlirdi. Oğlanın və dəvənin ondan qorxması xoşuna gəldi, bərkdən qəhqəhə çəkdi.

Mamudu buraxmaq üçün İbrahim bir kənara çəkildi və gözlənilmədən ona iki qızıl sikkə atdı. Parıltılı sikkələr tozluğa düşdü. Çarvadar sevincək onları yerdən götürüb

qoltuğunda gizlətdi. Bütün olanlara baxmayaraq, balaca paşadan razı qalmışdı, bildirdi ki, onun qoca anası, xəstə atası və balaca Fatma bu pullarla xeyli vaxt dolana biləcəklər.

Balaca paşanın bağında çoxlu lumu, portağal, xurma, hindqozu palması, banan və başqa ağaclar gözə dəyirdi. Dupduru kiçik arxlar otları və çiçəkləri sulayır, ağappaq daşların üzərindən şırıltı ilə axıb gedirdi.

İbrahim bu arxın qırağında uzanmağı, su şırıltısının səsini dinləməyi, burda mürgüləməyi sevirdi. Bu zaman qullar sevinirdilər, çünki şiltaq oğlanın ərköyünlüyündən uzaq olurdular.

Dəvənin belində gəzintidən sonra dincəlmək istədi və sıx yarpaqlı budaqların altında uzandı. Birdən xışıltı eşidib gözlərini açdı. Ondən on metr aralıda bir kəl dayanmış, gözlərini ona zilləmişdi. İbrahim heyratə gəldi, başa düşə bilmədi ki, bu nəhəng heyvan arxı necə keçib. Hətta o özü sıxyarpaq ağacların altından keçmək üçün torpağa qədər əyilməli olurdu.

Birdən kəl təzim edərək danışmağa başladı:

- Ey şən insan, mən səndən bir şey soruşmaq istəyirəm.

Kəl ehtiramla baş əyib, sözüənə davam etməyə icazə gözlədi.

Heyratə gəlmiş balaca paşa əlini yellədi.

- Ey şən insan, - kəl sözüənə davam etdi, - elə vaxt olub ki, mən çətinliklə ağır xış çəkəndə səni fikirdən də sürətli gedən at belində görmüşəm. Kişilər və qadınlar sənin kimi süvarinin məharətinə heyran qalıblar. Sən şəhərin cavan bəylərini, şimşək küləyi ötüb keçən kimi, arxada qoyanda sənə həsədlə baxıblar...

- Doğrudan, görmüsən? - İbrahim soruşdu. O, kəlin sözlərindən xoşhal olmuşdu və hətta heyvanın adam kimi danışmağına da təəccüblənməyi unutmuşdu. Kəl dize çöküb sözüənə davam etdi:

- Bir dəfə mən çirkli tullantılarla dolu arabanı Qahirəyə çəkib aparanda gördüm ki, sən dümdüz ayaqları ilə toz qaldıran bir dəvənin üstündə gedirsən. Günəşin şəfəqləri yoluna işıq salırdı və təmizliyin parlaq bir ox kimi boşluğu dəlib keçirdi.

- Davam elə! Bilirsən, sən kəl olsan da, pis danışmırsan.

- Muskidə camaat çox sıx yaşayır. Mənsə ağırəm, yöndəmsizəm, heç cür irəli çıxa bilmirəm. Birdən küçə təmizləndi və küçənin ortasında parıltılı qızılı parça ilə örtülü ağappaq ulağın belində göründün. Hamı səninlə və ulaqla fəxr edirdi. Eşitdim ki, bir çox bilicilər ulağa ən azı dörd min piastr qiymət qoyublar.

- Bu, yadımda deyil, - balaca paşa cavab verdi, - amma, əlbəttə, ulaq elə həmin qiymətə olardı.

- Bəs qatırlar, qatırlar! - kəl sözüə davam elədi. - Onlar gecə kimi zil qara idi, gözləri ulduz kimi par-par parıldayırdı! Hələ sənın heyətın! Avropa ölkələrındən gətırılmıř karetlər, faytonlar, vıktoriyalar. Ah, mən görürdüm, sən o atları, qatırları necə gözəl idarə edirsən...

- Yaxşı, yaxşı, - balaca paşa dedi, - indı məndən istəyın nədır?

- Bir xahiřim var, amma həm də qorxuram ki, ürəyincə olmasın.

- De görüm, de görüm, sənə rəğbətım var.

- Gözəl insan, mən yarařıqlı deyiləm...

- Doğrudur, - İbrahim gülərək dedi, - amma çox təvazökarsan.

- Ola bilsın, təvazökaram. Amma bilirəm ki, bədənım yöndəmsızdır, ayaqlarım döyənəklıdır, uzun buynuzlarım kəlləmdə düyülüb, burnum da həmiřə nəmli olur. Necə olsa da, dərim xořagəlməz iy verir...

- Xahiřin nədir?

- Mən istərdim ki, sənı öz belımdə gəzdirim...

- Ay kəl, dəli olmusan, nədir! - balaca paşa qəzəbləndi.

Kəl ah çəkib söylədi:

- Ah, sənın rədd cavabını gözləməliydim. Mən buna layiqəm. Amma fikirləřirdim ki...

- Nə fikirləřirdin?

- Fikirləřirdim ki, mərhəmətli paşanın nə qədər nəcib heyvanları var. řıltaqlıq edib ağır dəvənin belinə minməkdənsə, bəlkə, zavallı bir kəli xořbəxt etməyə qərar verər.

- Qəribə sözdür. Sən hansı dəvədən danıřırsan?

- Mamudun dəvəsindən danıřıram, mərhəmətli paşanın elə indicə belində gəzdiyi dəvədən.

- O, zorla yeri yirdi, ona görə başını itiuclu ağacla deřməli oldum. İyrənc, axmaq heyvandır. Sən ondan yaxşısan. Doğrudur, çox ləng, yöndəmsızsən, amma ağıllı, ürəyayətımli sözlər danıřırsan... Yaxşı, yaxşı, sənə istədiyın mərhəməti göstərəm. Ancaq çox gəzməyəcəyəm, çünki özün də boynuna alarsan ki, sən narıncı çiçəklər kimi ətir saçmırsan!

- Eh, bircə dəfə bağı dolanırıq, - kəl ona yaxınlaşaraq dedi.

- Yaxşı, bəs belinə necə qalxım?

Kəl cavab verdi:

- Mən dəvə kimi diz çökəcəyəm.

Kəl dizini qatladı və balaca paşa onun belinə mindi. Heyvan elə təzəcə yerindən tərpanmışdı ki, oğlanın görmədiyi iki nəhəng qanad havada çırpındı. Kəl göyə uçdu və ən təhlükəli yüksəkliyə qalxdı. İbrahim qışqırmaq istədi, amma həniri batdı, nəfəsi təntidi. O, əla at çapırdı deyə kəlin beli yerə salınmış xalı kimi rahat idi, ona görə də ürəkləndi və nəhayət, dili açıldı.

Kəl böyürdü və balaca paşaya elə gəldi ki, heyvan ona gülür. Bəli, kəl indi ona ayrı cür görünürdü. O, başını yuxarı qaldırmışdı, amma buynuzları qəzəblə mavi rənglərə batırdı, qorxunc qanadları xışıldayır, titrəyirdi...

Oğlan anlaya bilmədi ki, hardadır. Birdən kəlin enli qanadları hərəkətsizləşdi. Heyvan bir az ləngər vurub aşağı endi, nəhayət, sanki palma ağacının təpəsində havadan asılı qaldı. Onun altında yoxsul daxmalar görünürdü.

Bu, əkinçilərin kəndi idi. Hava səyyahlarının gəlişi sakinləri zərrə qədər də təşvişə salmadı. Hətta onları görmədilər və balaca paşa başa düşdü ki, o, adamların diqqətini cəlb etmədən hamını görüb-əşidə bilər.

Birdən daxmaların birindən balaca bir oğlan qaçaraq çıxdı, onun dalınca böyük bir oğlan bayıra atıldı, onu tutub yerə yıxdı və var gücü ilə döyməyə başladı. Qışqırığa uşaqların anası gələndə böyük oğlan aradan çıxdı.

- Yenə nə olub? - qadın sir-sifəti göyərmiş uşağı yerdən qaldıraraq soruşdu.

- O məni əzişdirdi... Bərk döydü.

- Kim döydü?

- İbrahim, balaca paşa.

- Mən? - uçan kəlin belində oturmuş İbrahim təəccüblə soruşdu.

- Qəddar uşaq! O hər gün kimisə incidir. Bəs səni niyə döydü, balaca Murad?

- Mən onun əmrini yerinə yetirmək istəmədim, o da paltarımı cırdı.

- Axı paltarını niyə cırırdı ki?

- Biz onunla oynayırdıq. Birdən acıqlı-acıqlı üzümə baxıb dedi: "Murad, paltarını cır". Soruşdum: "Niyə?" Cavab verdi ki: "Mən belə istəyirəm". Mənsə dedim: "Anamızın xoşuna gəlməz". O dəqiqə üstümə atılıb döydü.

Murad isti göz yaşları axıtmağa başladı. Bu vaxt evin o biri başında onun yeddi-səkkiz yaşlı böyük qardaşı göründü.

İbrahim pıçiltı ilə dedi:

- Mənə yaman oxşayır. Kasıb paltarda olmasaydı, elə bilərdilər ki, elə mənəm.

Qadın böyük oğluna yumruğunu göstərib qışqırdı:

- İbrahim, qəddar uşaq, bura gəl.

- Sən məni cəzalandıracaqsan, təşəkkür edirəm, - deyə oğlan anasından uzaqlaşmaq istədi.

Anası sözüünə davam elədi:

- Elə sənə yaxşı ləqəb veriblər. Elə əsl balaca paşasan, balaca qəddarsan. Yaxşı ki, varlı ailəsində doğulmamısan. Hə, hə, anana ağız-burnunu əy, ay pis uşaq, zəhər tuluğu! Dayan, qoy bir atan evə gəlsin, o sənin cəzanı yaxşıca verər.

Murad da qışqırdı:

- Hə, dayan, qəddar balaca paşa, gör atam səni necə əzişdirəcək.

İbrahim kəlin belində zorla oturmuşdu. O qışqırdı:

- Bu, iyrəncdir, dözülməzdir! Ay kəl, məni yerə endir, məni təhqir edən bu əkinçiləri cəzalandırmaq istəyirəm.

Kəl yenə də böyüdü və balaca paşaya yenə də elə gəldi ki, kəl ona gülür. Enli qanadlar havada çırpıldı və kəl yuxarı qalxdı.

Bir azdan kəl artıq tarlada taxıl biçən əkinçi atanın və uşaqlarının üzərində asılıb qalmışdı. Biçinçilər də bu sehrli heyvanı görmədilər.

Dincəlmək vaxtı gəlib çatdı. Ata dedi:

- Yaxşı, Bayumi, işindən çox razıyam. Dərzləri əla bağlamısan. Sala, orağın gözəl biçir. Balaca Qasım, yaşına görə pis işləməmişən. Sən isə...

Bu vaxt qoca əkinçinin səsi sərtləşdi. O, bir neçə addım kənardan uzanmış yeddi yaşlı oğlana üzünü tutub dedi:

-Tənbəl İbrahim, bura gəl.

Oğlan yavaş-yavaş yerindən qalxdı.

- Nə oldu, mən gəlim sənin dalınca?! Ay səni, balaca paşa!

- Yenə də! - İbrahim aşağı elə əyildi ki, az qala, kəlin belindən yıxılacaqdı.

O, asta-asta biçinçilərə yaxınlaşan, pırpız saçı üzünə tökülmüş yeddi-səkkiz yaşında oğlanı zorla görə bildi. İlk baxışdan özünün sifətini, yerişini... hər çizgisini tanıdı. Ata qışqırdı:

- Tənbəl, lovğa, dikbaş! Biz qızmar havada, bürküdə işləyəndə sən yatırsan. Balaca paşa, sənə kənddə verilən ləqəbə haqq qazandırmaq istəyirsən! Məgər başa düşürsən ki, hətta varlı uşaqları tənbəllik edəndə və Quranın ayələrini əzbərləməkdən boyun qaçıranda xəcalət çəkirlər?! Biz isə kasıbıq, çox kasıbıq... Elə bilirsən, sənə yerinə başqaları işləməlidir. Dayan bir, necə işləmək lazım olduğunu sənə göstərərəm!

Ata çubuqla oğlunu hədələdi. Paşanın oğlu İbrahim qışqırdı:

- Bax, mənə yenə təhqir edirlər.

O, öz çubuğunu axtardı, amma yadına düşəndə ki, onu evdə qoyub, kəl havaya qalxdı və bu dəfə onun böyürtüsü qəhqəhəyə bənzədi.

Bir neçə dəqiqədən sonra İbrahimə elə gəldi ki, çoxlu saray və məscidləri olan böyük bir şəhərin üzərindən uçurlar. Kəl adamların gəlib-getdiyi uzun bir küçənin iki cərgə eyvanları arasında asılıb qaldı.

İbrahim məscidin qapısı ağzında oturmuş bir qocanı gördü. Onun ağappaq uzun saqqalı, tünd gözləri vardı və bədənini güclə örtmüş cır-cındır paltarına görə heç kimdən utanmırdı.

Bir dəqiqədən sonra küçədə gözəl geyimli bir oğlan gözə dəydi. İbrahim ona baxanda yenə özünü gördü, amma bu dəfə hirslənmədi. Onun əynindəki qızılı naxışlı paltar parıldayırdı, başında təzə çalma vardı, ağappaq jiletindən qızıl zəncir sallanırdı. Gözəl, qara rəngli atını addım-addım sürməyindən görünürdü ki, tələsmir, yəqin, istəyirdi ki, gəlib-keçənlər ona baxıb həsəd aparsınlar.

Qoca ilə bərabərləşəndə yoxsul qoca əlini ona uzatdı. Balaca atlı əvvəlcə qanı qaralmış halda üz çevirdi, sonra böyük sikkə çıxarıb qocaya sarı atdı. Sikkə yoxsul qocanın sinəsinə dəyib, dizi üstünə düşdü.

Dilənçi qocanın gözləri parıldıadı.

- Balaca paşa, görüm səni xoşbəxt olmayasan, - o qışqırdı, - sənə verdiyin sədəqə də təhqirdi.

Azacıq yerindən qalxdı və əlini sapand atırmış kimi hərhləyib, sikkəni geriye elə tulladı ki, onun qırağı yaraşlıq atın sağrısını yaraladı.

At ox kimi yerindən atılıb süvarini izdihamın içindən keçirdi. Adamların çoxu dəhşətlə, hiddətlə qışqırışdı.

- Deyəsən, o, bizim körpələrimizi basıb əzmək istəyir, - deyə bir qadının hönkürtüsü eşidildi.

- Məgər bilmirsiniz, bu kimdir? Balaca paşadır axı!
- Zalımdır! Adamların sifətindən vurur ki, ağrıtsın...
- Şiltaq, lovğa, tənbel, cahil adamdır.
- Kinli ürəyi var. Pislik edəndə ləzzət alır. Hətta verəcəyi sədəqəni də zəhərləyir.
- O, dilənçi qocanı da təhqir elədi.
- Allah, sən saxla, bizim uşaqlarımız, nəvələrimiz ona oxşamasın.

İbrahim bu dəfə yerə enmək fikrinə düşmədi, diliuzunlara cəza vermək üçün çubuğunu axtarmadı. Özünü tamamilə əzgin hiss etdi və göz yaşları yanaqlarından aşağı süzüldü. Səma küləyi onu nəşə ilə içdi, çünki bu peşmanlıqdan doğan göz yaşları idi.

Yenə uçmağa başladılar və uşaq birdən hiss elədi ki, kəl onu aşağı tullayıb. İbrahim havada bir neçə dəfə mayallaq vurdu, vadini, Nil çayını, balaca əkinçiləri gördü. Gözlərini yumdu və elə bildi, dalğaların qoynuna düşəcək. Gözlərini açanda qarşısında yaşıl budaqlar görüb başa düşdü ki, öz bağında, kəlin ona yaxınlaşdığı həmin yerdə yatıbmiş.

Balaca paşanın başına gələnlərin hamısı yuxu olsa da, İbrahimin xeyrinə oldu. Elə bil oğlanı dəyişmişdilər - mərhəmətli, insafli olmuşdu.

"Balaca paşa". Əlizadə Ayxan (7 yaş)

Balıqçı Əbu Xattaf

Kanalda böyük bir balıq ailəsi ilə birlikdə xoşbəxt və şad yaşayırdı. Özü ev işləriylə məşğul olur, əri isə hər gün yoldaşına və uşaqlarına yemək gətirirdi. Kiçik balıq isə kanala düşən düymələrlə, qutularla və toplarla oynayırdı.

Bir gün Əbu Xattaf adlı məşhur balıqçı kanala gəldi və balıqların çox olmasından heyrətləndi: "Əcəba, bu kanalda nə çox balıq var!" Kanalın kənarında əyləşərək, yemi qarmağa taxıb suya atdı. O, balığı aldadaraq tutmaq istəyirdi. Ancaq böyük balıq çox ağıllı idi: qarmağı quyruğuyla vuraraq, yemi yeyib qaçırdı.

Əbu Xattaf qarmağın düyününü bərkidərək, ona yenidən yem taxıb suya atdı. Böyük balıq yem üçün bir də gəldi, artıq balıqçının hiyləsini başa düşmüşdü, ona görə də yoldaşına dedi:

- Gərək mən onu elə aldadım ki, özü də çaşıb qalsın.

Balığın yoldaşı kanalda böyük konserv qutusu tapıb qarmağa bağladı. Qutu ipi dartıb suya saldı. Balıqçı elə bildi ki, qarmağa böyük balıq düşüb, sevinərək qarmağı var gücüylə dartanda qarmaq şaqıldayıb sındı.

Balıqçının hiyləsinin baş tutmadığını görən balıqlar çox sevindilər.

Balıqçı kanalın kənarında çaşıb qalmışdı, öz-özünə dedi: "Şübhəsiz ki, qarmağı böyük balıq sındırıb". Düşündü ki, kanala düşüb balığı əlləriylə tutsun. O, suya girmək üçün ayağını uzadanda ayaqqabısı suya düşdü. Balıq bunu görən kimi ayaqqabının yanına üzdü. Sevinclə ayaqqabının ətrafında fırlanaraq, onu ora-bura çevirməyə başladı. Balığın yoldaşı gəlib dedi:

- Bu ayaqqabıdan kiçik övladlarımız üçün iki ev çıxar - biri qızlarımıza, biri də oğullarımıza.

Kiçik balıq ayaqqabının içinə girib ayaqqabıbağının deşiklərini görəndə sevindi:

- Çox gözəl evdi, çoxlu pəncərələri var.

Balıqçı çox hirsələnmişdi: "Lap ziyan elədim, həm balığı tuta bilmədim, həm də ayaqqabısız qaldım. İşə bax! Məşhur balıqçı Əbu Xattaf övladlarının yanına əlibos qayıdır, özü də dost-tanışın yanından ayaqqabısız keçir. Bu, əməlli-başlı rüsvayçılıqdı".

Balıqçının yanından bir neçə uşaq keçirdi, onların qarşısında bir uşaq var idi, əlində çörək yeyirdi. O dedi:

- Balıqçı əmi, icazə ver, sənə bir hiylə öyrədim ki, balıq suyun üzünə çıxsın.

Balıqçı məmnun oldu:

- De, mənim balam.

Uşaq çörəkdən bir parça qoparıb kanala atdı. Kiçik balıq çörəyi görüb suyun üzünə çıxdı, çörəkdən bir az qopardıb yenidən suyun altına getdi. Uşaq sevincindən çörəyin hamısını suya atdı.

Böyük balıq sürətlə çörəyə tərəf gəlib, ətrafına fırlandı, sonra onu quyruğuyla vurub suya batırdı. Balıqlar sevinclə çörəyin ətrafına toplaşib yeməyə başladılar. Böyük balıq dedi:

- Bu, ləzzətli yeməkdi, Allah bizə hər gün belə gözəl balıqçı yetirsin.

Əbu Xattaf kanalın kənarında mat-məttəl qalmışdı: "Gör nə pis oldu, vaxtım da itdi, ayaqqabım da, bir dənə də olsun, balıq tuta bilmədim".

Bu dəfə tilova iki qarmaq bağlayıb dedi: "Axırını dəfə yoxlayım, görüm, nə olur". Qarmaqları suya atıb gözləməyə başladı. Böyük balığın yoldaşı dedi:

- Bu balıqçıya bu gün çox güldük, ona kələk gəldik, gərək ayaqqabısını qaytaraq.

Balıq ayaqqabının hər tayını bir qarmağa bağladı. Balıqçı qarmaqların ağırlaşdığını hiss edərək, sevinclə "ya Allah!" deyib var gücüylə çəkdi. Qarmaqlar ayaqqabıyla çıxdı, balıq isə suyun altına getdi.

Uşaqlar gülüşdülər.

"Baliqçı Əbu Xattaf". Məmmədli Nihad (10 yaş)

Bəkkar kitabxanada

Bəkkar kitabxanaya gedəndə yolda Həmmam və Həssunə ilə rastlaşdı. Salamladıqdan sonra Həmmam Bəkkarı onlarla oynamaq üçün çağırırdı. Bəkkar üzrxahlıq edib dedi:

- Mən kitabxanaya gedirəm.

Bəkkarın dediklərinə təəccüblənən Həmmam Həssunədən soruşdu:

- Nə üçün Bəkkar oxumağı oynamaqdan üstün tutur?

Bəkkar kitabxanada oğlan və qızların sakit-sakit oturub, həvəslə oxuduqlarını gördü. Dənizin dərinlikləri haqqında gözəl bir kitab seçdi və açıb oxumağa başlayan kimi dalğıc olduğunu təsəvvür etdi: "Bəkkar dənizin dibinə endi, orada rəngarəng, gözəl balıqlara və mərcanlara tamaşa etdi. Qorxulu köpək balıqları və balinalarla rastlaşdı, bir mehriban delfinin belinə mindi. Kitabın sonunda onların hamısı ilə vidalaşdı və söz verdi ki, bir də yanlarına gələcək".

Bəkkar bu gözəl kitabı yerinə qoyub, meşə heyvanları haqqında başqa bir kitab götürdü. Oxumağa başlayan kimi özünü meşədə gəzən bir səyyah təsəvvür etdi: "Bəkkar nadir quşlara və qəribə bitkilərə tamaşa etdi. Birdən yırtıcı şirlərin qarşısında olduğunu gördü. Sonra ağıllı şimpanze meymunları onu böyük və gözəl ağaclar arasında gəzdirdilər. Kitabın sonunda bütün heyvanlarla vidalaşdı və söz verdi ki, bir də yanlarına gələcək".

"Hələ başqa bir kitab da oxumağa vaxtım var" - düşünərək, meşə haqqındakı kitabı yerinə qoyub, kosmos haqqında başqa bir kitab götürdü. Oxumağa başlayan kimi özünü kosmonavt təsəvvür etdi: "O, ulduzlar və planetlər arasında yeni bir raket sürdü. Kosmosdan gördüyü Yer kürəsinin gözəlliyi onu valeh etmişdi. Təbii ki, kosmik gəmi ilə kitabxananın yanında Yerə endi".

Bəkkar kitabxanadan çıxanda şad görsənirdi. Həmmam və Həssunə ona təəccüblə baxaraq, bir-birindən soruşdular:

- Nə üçün Bəkkar bu qədər şaddır?!

"Bəkkar kitabxanada". Muxtarzadə Lamiyə (10 yaş)

Bəkkar məktəbi çox sevir

Bəkkar kədərli idi, Həmmam təəccüblə soruşdu:

- Sən niyə kədərlisən, bir halda ki, biz hamımız sabahdan başlayacaq yay tətilinə görə çox şadıq?

Bəkkar dedi:

- Elə bu səbəbdən kədərliyəm, ay Həmmam, axı mən məktəbi çox sevirəm, ondan heç uzaqlaşmaq istəmirəm.

Həmmam təəccüblə soruşdu:

- Nə üçün, ay Bəkkar?

Bəkkar cavab verdi:

- Həmmam, mən səhər tezdən oyanmağı, dostlarımla həyatda görüşməyi xoşlayıram... Səhər cərgədə dayanıb vətənimin bayrağına salam verməkdən və himni oxumaqdan xoşum gəlir. Hər gün yeni bir şey öyrənmək istəyirəm. Oxu dərslərini, tarix dərslərini çox sevirəm... Bu dərslərdə ölkəmin şanlı tarixini öyrənmişəm. Kim bilir, bəlkə də, bir gün bu dərslər məni alim etdi... Rəsm dərslərində şəkil çəkməkdən, bədən tərbiyəsi dərslərində futbol oynamaqdan zövq alıram. Məktəbdən ekskursiya gəzintilərinə getmək xoşuma gəlir. Məktəbin təmizlik işlərində və divarlarının bəzədilməsində iştirak etmək ürəyimcədir. Müəllimlərimə də böyük hörmətim var, çünki onlar mənə bilik verib, elm öyrədirlər... Dərslər bitdikdən sonra öyrəndiklərimi unutmamaq üçün tez evə gedirəm. Evdə də vaxtımı oxumaqla, öyrəndiklərimi təkrarlamaqla keçirirəm. Musiqiyə də marağım çoxdur, ona görə də musiqi qrupunda iştirak edirəm. Anamın məktəbdə yemək üçün mənə hazırladığı yeməkdən başqa, məktəbin kiçik dükanından şirniyyat almaq da xoşuma gəlir.

- Bəkkar, indi mən də sənə kimi kədərlənirəm. Düz deyirsən, bu qədər uzun müddətə məktəbdən uzaq qalmaq, doğrudan da, çətindir!" - deyə Həmmam onunla razılaşdı.

"Bakkar məktəbi çox sevir". Xəlilova Aysel (12 yaş)

Bəkkar və kiçik sərçə

Bəkkar səhər tezdən yuxudan gümrəh halda oyandı. Qapının ağzında onu mehribanlıqla yola salan anasıyla sevə-sevə sağollaşdı.

Bəkkar mahnı oxuya-oxuya məktəbə gedirdi. Sahilə çatıb, Əhməd əmi ilə qayığa mindi. Qayıqda Əhməd əmi Bəkkarla birlikdə mahnı oxuyur, quşlar da göydə onların səsinə səs verərək cikkildəşirdilər. Qayıq o biri sahilə çatanda Bəkkar düşüb, Əhməd əmiyə təşəkkür etdi. Məktəbə çatmamış, yolüstü Firon məbədinə girdi.

Məbəddə Hurasın heykəlinin qarşısında əyləşib, rəsm albomunu açaraq, onun rəsmini çəkməyə başladı. Birdən bir sərçə gördü. Sərçə əsə-əsə ağlayırdı. Bəkkar başa düşdü ki, sərçə yuvadan düşmüş balası üçün nigarandır. O, balaca sərçəni ehtiyatla götürüb yuvaya qoydu.

Ana sərçə yuvaya uçub, Bəkkara baxa-baxa balasını xoşbəxt halda qucaqladı. Sanki ona təşəkkür edirdi!

Bəkkar xoşbəxt sərçələrlə rəqs edib, oxuduğu zaman qəflətən möhkəm külək əsdi və rəsm albomu havaya uçdu. O, çəkdiyi rəsme baxıb qışqıraraq, albomu tutmağa çalışsa da, külək onu götürüb lap yuxarılara apardı.

Məktəbdə dostları ona kədərli qulaq asırdılar. Bəkkar ağlaya-ağlaya küləyin apardığı rəsmi əhvalatını danışdı.

Məktəbin teatrında Bəkkardan başqa, hamı öz rəsmini nümayiş etdirdi. O isə hönkürə-hönkürə məktəbin həyatında tək-tənha oturmuşdu.

Bu zaman qəflətən ana sərçə peyda oldu. Bəkkar rəsmini onun dimdiyində görəndə sevincdən yerindəcə donub-qaldı. Başa düşdü ki, sərçə onun etdiyi yaxşılığın əvəzini çıxmaq üçün gəlib. O, sərçə balasını yuvaya qaytardığı kimi, ana sərçə də ona itmiş rəsmini qaytardı. Bəkkar təşəkkür etdi.

Məktəbin teatrında Bəkkarın gözəl rəsmi nümayiş olundu və ən böyük mükafata layiq görüldü, şagirdlər onu çiynlərinə alıb qışqırırdılar:

- Yaşasın Bəkkar! Yaşasın Bəkkar!

Evə qayıdanda gördü ki, ana sərçə balasıyla birlikdə onu gözləyir. Xoşbəxtlikdən sərçələrlə birlikdə qanad çaldığını ürəkdən hiss etdi.

“Bakkar və kiçik sərçə”. Qarayeva Ülkar (11 yaş)

Bir damla su həyata bərabərdir

Mən bir damla suyam. Qardaşlarımla birlikdə Nil çayında yaşayırdım. Biz Misirə uzun səfərdən sonra gəlib çıxdıq. Şəhərlərdən, meşələrdən, səhralardan ötüb-keçdik. Bu əbədi çayla səfərə görə çox xoşbəxt idik.

Bir gün milyonlarla sakini, saysız-hesabsız zavodları, evləri və dükanları olan böyük bir şəhərdən keçirdim. Çayın sahilində bir gənc oturub həyat yoldaşı ilə söhbət edirdi.

O, həyat yoldaşından soruşdu:

- Görəsən, bu çayın suyu övladlarımıza, nəvələrimizə içmək, sənayedə və əkinçilikdə işlətmək üçün kifayət edər?

Yoldaşı cavab verdi:

- Ruzini verən Allahdır.

Gənc dedi:

- Allah bizə fikirləşmək üçün ağıl verib. İnsanların sayı çoxalıb, sular isə əlli ildən bəri artmayıb.

Yoldaşı dedi:

- Bəs nə etmək lazımdır?

Gənc cavab verdi:

- Biz ailəmizi nizam-intizama salmalıyıq.

Yoldaşı onun fikri ilə razılaşdı. Mən bu söhbətdən çox şad oldum. Öz-özümə dedim: "Kaş bütün insanlar belə fikirləşəydi".

Qardaşlarımla birlikdə çayda üzəndə birdən gördüm ki, balıqlar hirsli-hirsli, boğula-boğula ora-bura vurnuxurlar.

Bacımdan bunun səbəbini soruşanda sahildəki zavodu göstərib dedi:

- Zavod çaya zəhər və parçalanan maddələrlə dolu qara su axıdır.

Mən soruşdum:

- Bəs bunun əlacı nədir?

Bacım dedi:

- Zəhərli tullantılardır, bizim rəngimiz çirklənəcək və zəhərlənmə nisbətimiz artacaq, insanlar da bizi içməkdən, bizdən istifadə etməkdən imtina edəcək.

Bacımla o yerdən uzaqlaşmağa tələsdim və balıqların tənəffüs etmələri üçün havada olan oksigeni bir daha həll etməyə çalışdım. Ancaq balıqların bir hissəsi ölmüşdü, bir hissəsi isə birtəhər zavodun suya tullantılar axıtdığı yerdən uzaqlaşdı. Qəzəblənib öz-özümə dedim: "Gərək mən çayı qoyub buxarlanam ki, insanlardan uzağa, səmaya qalxam. Onlar məni çirkləndirdilər, rəngimi pis, iyimi xoşagəlməz etdilər". Günəş çıxandan sonra ondan istilik enerjisi alıb buxarlandım.

Külək məni yuxarı qovdu, ətrafımdakı buludların birinə girdim. Yerin və dənizlərin üstü ilə bir yerdən başqa yerə aparıldım. Ancaq xoşbəxtliyim çox sürmədi, bulud məni saxlaya bilmədiyinə görə yağışla yerə düşdüm. Yerə düşəndə gördüm ki, çoxlu zəhərli qazlar, tozlar həll edirəm. Tikililərin üstünü, bitkilərin yarpaqlarını islatdım, bir hissəsini əridib, yandırdım və bunu onlara etdiyim üçün çox kədərləndim. Buna görə də fikirləşməyə başladım: "Mən nə çayda, nə də səmada xoşbəxtəm, görəsən, daha nə etmək olar?"

Əkini suvarmaq fikriylə torpağa düşdüm, ancaq torpaq sahibi mənə və qardaşlarıma torpağı həddindən artıq çox verdi. Əkinçinin səpdiyi gübrələri, dərmanları özümə torpağın altına apardım və qardaşlarımla birlikdə yenidən çirkləndim. İndi insanlardan tələb etməliyik ki, bizi gündəlik həyatlarında istifadə etdikdən sonra təmizləsinlər ki, onların sağlamlıqlarını qoruyaq.

Çaşbaş qalmışdım... "Görəsən, qardaşlarımla birlikdə haraya gedək ki, çirklənmədən xilas olaq?"

Nəhayət, tullantıları çaya axıdan insanlardan uzağa, yerin dibinə qaçmaq fikrinə gəldim. Torpağın qatlarına nüfuz etdim, yolboyu yerin təbəqələrində olan duzları əritdim və bitkilərin kökünə bu duzlardan bir qədər verdim. Qalan hissəsi isə yerin təbəqələrində bir su məcrasına çatanadək mənimlə qaldı.

Yerin altında saf su damcılarından olan qardaşlarımla xoşbəxt idim. Ancaq görürdüm ki, yerin təbəqələrini çirkləndirirəm. Bir halda ki, yerin altında hərəkət etməyə məcburam, nə etməli?!

Biz su nasosu olan su quyusuna çatdıq. Kəndli bir qadın içmək və pal-paltar yumaqdan ötrü qabını doldurmaq üçün bizi yuxarı qaldırmağa başladı. Səhiyyə standartlarının icazə verdiyindən daha çox duzlar, gübrələr və dərmanlar həll etdiyimizə görə o qadın bizi içmədi və yalnız yumaq işlərində istifadə etdi.

Mən insanların hər yerdə, hər zaman bizə atdıqları zəhərli və zərərli maddələrin təsirinin qarşısını almaq üçün bir iş görmək istədim. Qərara gəldim ki, qardaşlarımla birlikdə süzöldüyüm sutəmizləmə stansiyasına gedim. Boruların içi ilə şəhər şurası sədrinin evinədək getdim.

Sədr səhər yuyunanda mən onun qulağının dibində dayanıb pıçıldadım:

- Çayı, kanalı, gölləri çirkləndirən insanlar tullantıları bizim yanımıza atmamışdan öncə təmizləməlidirlər, belə etsələr, təmiz qalarıq.

Kişi mənimlə razılaşıb dedi:

- Biz çirklənmə mənbələrini təmizləyəcəyik ki, çaya atılmamışdan əvvəl təmiz olsunlar.

Bu sözlər məni çox xoşbəxt, çox rahat elədi. Düşündüm: "Bundan sonra təmiz olacağam və insanlar, heyvanlar mənə görə təhlükəli xəstəliyə tutulmayacaqlar. Mən yenidən həyat mənbəyi olacağam".

Dörd dost

Titi adlı bir tısbağa meşədə tək-tənha yaşayırdı, dostu yox idi. Bir gün dedi:

- Aman Allah! Meşə çox böyükdür, vəhşi, qorxulu heyvanlarla doludur. Mənsə burada tək yaşayıram, mənimlə oynayan, mənə kömək edən heç bir dostum yoxdur.

Tısbağa özünə dost axtarmağa başladı. Sisi adlı bir sıçan Titini görüb dedi:

- Sənə nə olub, meşədə çaşqın gəzirsən, nəyə itirmisən?

Titi cavab verdi:

- Mənimlə oynayacaq, mənə kömək edəcək bir dost axtarıram.

Sisi dedi:

- Onda gəl dost olaq.

Onlar birlikdə meşədə gəzməyə başladılar. Sisi Titiyə dedi:

- Biz ikimiz də zəiflik, gəl özümüzdə üçüncü dost axtaraq.

Həncəl adlı qarğanın yanına getdilər. Sisi onun qarşısında dayanıb dilləndi:

- Meşədə özümüzdə dost axtarıyıq, bizimlə dost olmaq istəyirsən?

Həncəl dedi:

- Əlbəttə ki, Sisi, əlbəttə ki, Titi.

Sisi, Titi və Həncəl meşədə birlikdə yollarına davam etdilər. Uzaqda Zuli adlı bir ceyran görüb, dərhal onun yanına getdilər. Həncəl dedi:

- Qulaq as, Zuli! Meşədə dost axtarıyıq, bizimlə dost olmaq istəyirsən?

Zuli dedi:

- Əlbəttə, istəyirəm. Titi, sən evi qoruyarsan. Həncəl, sən bizə xəbər gətirərsən, mənsə Sisiylə gedib yemək və su axtarıyıq.

Günlərin birində Zuli evdən çıxdı. Meşədə otlayıb, su içdikdən sonra oynamağa, ora-bura qaçmağa başladı. Yorulduqdan sonra öz-özünə:

- Dostlarımı evdə qoyub gəlmişəm, - dedi və tez evə qayıtmaq istədi.

Qayıdanda ov itləri onun izinə düşdülər, hər tərəfdən qovub ovçunun toruna saldılar.

Saatlar keçdi, ancaq Zuli hələ evə qayıtmamışdı. Titi, Sisi və Həncəl dostları Zuli üçün nigaran idilər. Sisi dedi:

- Görəsən, Zuli hardadı, o heç vaxt belə eləməzdi.

Həncəl dedi:

- Mənə elə gəlir ki, başına bir iş gəlib.

Titi dedi:

- Necə? Başına iş gəlib? Həncəl, Sisi, tez mənimlə gəlin. Mən Zulini axtarmağa gedirəm.

Sisi Titiyə dedi:

- Titi, sən evdə gözlə, Həncəllə birlikdə onu axtarırıq.

Titi dedi:

- Axı mən evdə oturub gözləyə bilmərəm.

Həncəl dedi:

- Yox, sən bizi evdə gözlə, tezliklə bir xəbərlə qayıdırıq.

Sisi dedi:

- Titi, sən bizi evdə gözlə, biz tez qayıdacağıq.

Həncəl səməyə uçdu, Sisi də ona baxa-baxa qaçmağa başladı.

Həncəl səmadan hər yerə göz gəzdirdi. Ceyranın ovçu toruna düşdüyünü görən kimi Sisinin yanına gəlib:

- Sisi, tez mənimlə gəl, dostumuz ovçu toruna düşüb, - deyərək sürətlə uçmağa başladı. Sisi onun dalınca qaçdı.

Həncəl ovçu torunun yanında yerə qondu, sonra Sisi də gəlib çatdı və Həncələ dedi:

- Mən tez torun iplərini gəmirəcəm, sən də ətrafa bax ki, gələn olsa, xəbər verəsən.

Sisi var gücüylə torun iplərini gəmirməyə başladı. Torun ipləri qırıldı və Zuli tələdən azad olub dedi:

- Çox sağ ol, Sisi, çox sağ ol, Həncəl.

Dostlar birlikdə evə qayıtdılar. Yolda Həncəl mahnı oxuyur, Sisi rəqs edir, Zuli də ora-bura qaçaraq oynayırdı.

Onlar Titini evdə görmədilər. Hər yeri axtardılar. Həncəl dedi:

- Titi evdə yoxdur.

Zuli dedi:

- Titi indi meşədə məni axtarır.

Sisi dedi:

- Titi ağıllıdır, ancaq çox asta, addım-addım gəzir. Mən onun üçün nigaranam. Gedirəm axtarmağa.

Həncəl göyə qalxıb uçdu, Zuli ona baxa-baxa sürətlə qaçdı, Sisi də onların ardınca.

Birazdan ovçunun torunun yanında idilər. Gördülər ki, Titi tora düşüb, ovçu da torun yanında dayanıb ona baxır.

Zuli bir az fikirləşib:

- Mən əsəbiyəm, - dedi.

Həncəl bir az fikirləşib:

- Mən çəşqinəm, - dedi.

Sisi isə dedi:

- Mənim Titini xilas etmək üçün bir fikrim var.

Həncəl ucadan dedi:

- Sisi, tez fikrini de.

Sisi dedi:

- Artıq günəş batıb, hər yer qaranlıqdı. Hərəmiz bir tərəfdən ovçuya yaxınlaşıb qorxulu səslər çıxaraq, o, qorxub qaçacaq.

- Çox gözəl fikirdir, - Zuli dedi.

Həncəl o tərəfdən yaxınlaşıb:

- Krav, krav, - deyə qışqırdı.

Sisi bu tərəfdən yaxınlaşıb:

- Mır-mır, - deyə qışqırdı.

Zuli də başqa tərəfdən yaxınlaşıb:

- Hav, hav, - deyə qışqırdı.

Ovçu bu səslərdən qorxub qaçdı. Sisi sürətlə gedib torun iplərini gəmirərək, Titini xilas etdi.

Titi tordan azad olub dedi:

- Çox sağ olun, əziz dostlarım.

Dostların dördü də evə qayıtdı.

Zuli gah qaçır, gah oynayır, Titi isə onun belinə minmişdi. Həncəl göydə uça-uça mahnı oxuyurdu. Sisi hamıdan qabaqda gedirdi. Evə çatandan sonra Sisini dövrəyə alıb dedilər:

- Yaşasın dostlar! Yaşasın birlik!

“Dörd dost” nağılı. Ağayeva Nərmin (14 yaş)

Dovşan Tutu və nağara

Ailə ata dovşan, ana dovşan və on uşaqdan ibarət idi. Ata dovşan tarlada sakit bir yer tapmışdı və ailəsiylə birlikdə orada yaşayırdı. O, on övladının hərəsinə bir sənət öyrətmişdi. Ancaq Tutu kiçik olduğu üçün heç bir sənətdən xəbəri yox idi.

Ata dovşan yaşlanıb əldən düşəndə övladlarını bir yerə yığıb dedi:

- Əziz övladlarım, mənə yaxşı qulaq asın. Hər biriniz bir sənət öyrənmişiniz, ancaq kiçik qardaşınız Tutu heç bir sənət bilmir. Bildiyiniz sənəti ona da öyrədin.

Bala dovşanlar bir ağızdan dedilər:

- Bas üstə, ata.

Böyük oğul pinəçi idi. Tarlada yaşayan heyvanlar üçün çox möhkəm və gözəl ayaqqabılar tikib, ucuz qiymətə satırdı.

İkinci oğul dülgər idi. Meşədəki ağacları kəsib, onlardan qapı, pəncərə, masa və digər ev əşyaları düzəldirdi.

Üçüncü oğul rəssam idi. Gözəl rəsmlər çəkib satırdı. Uşaqları çox sevirdi, bayram günlərində onlar üçün yumurtaların üzərinə gözəl rəsmlər çəkirdi.

Dördüncü oğul dəmirçi idi. Tarlada işləyənlər üçün dəmirdən əşyalar düzəldirdi - bel, oraq, bıçaq, qayçı...

Beşinci övlad bağban idi. Bütün günü bağda işləyirdi, gözəl güllər yetişdirirdi.

Altıncı övlad cilaçı idi. Tarladakı evlərin qarşısından keçərək: "cilaçı, cilaçı" - səslənirdi.

Yeddinci övlad qıfıl və açar düzəldir, köhnələri təmir edirdi. Tarlada evlərin arasında gəzərək: "köhnə qıfıl təmir edirəm, köhnə açar təmir edirəm" - qışqırırdı.

Səkkizinci övlad balıqçı idi. Hər gün çaya gedib, ya qarmaqla, ya da torla balıq tutur, tarlada yaşayanlara satırdı.

Doqquzuncu övlad mahir aşpaz idi. O, cürbəcür yeməklər bişirir, yaxşı süfrə bəzəyirdi. Tarladakılar deyirdi:

- Afərin, tarlada ən gözəl aşpazdır!

Nəhayət, onuncu övlad Tutudur. Atası yaşlanıb öldü, ancaq ona heç bir sənət öyrədə bilmədi. Anası ona nəsihət edərək deyirdi:

- Ağlını başına yığ, ay Tutu, gələcəyin üçün bir sənət öyrən.

Tutu isə onun nəsihətlərinə qulaq asmır, günlərini boş-boş oyunlarla keçirirdi. Tarladakı heyvanlarla, quşlarla rastlaşdıqda onlardan uzaq qaçıb, tək oynayırdı.

Heyvanlar ona baxıb təəccüblə deyirdilər:

- Tutu çox qəribədir. Biz onunla oynamaq istəyirik, ancaq o, bizdən qaçır.

Günlərin birində Tutu tarlada gəzərkən siçan, kirpi, meymun və tısbağaya rast gəldi. Siçan ağızında uzun ip, Tısbağa bir taxta parçası, Kirpi nazik dəri, Meymun isə içərisində qırmızı, yaşıl, sarı və göy boyalar olan bir qutu aparırdı.

Tutu təəccüblə onları kənardan izləməyə başladı. Onlar bir yerə çatdıqdan sonra yığışib taxtadan, dəridən və ipdən nağara düzəldib boyadılar. Sonra tısbağanın belinə qoyub Tutuya göndərdilər. Tısbağa gəlib Tutuya dedi:

- Tutu, biz səninlə dost olmaq istəyirik. Bu nağaranı da sənə hədiyyə edirik.

Tutu çox sevinib dedi:

- Oo, nə yaxşı! Çox sağ olun, dostlar.

O, nağaranı boynundan asdı. Siçan ona bir çubuq verdi.

Nağaranı çalmağa başladı və onun səmindən xoşu gəldi. Tutu nağaranı günbəgün daha məharətlə çalırdı. Bir gün şad halda öz-özünə dedi:

- Nə gözəl! Nə gözəl! Bu sənət əsl mənə uyğun sənətdir.

Nağaranın səsinə eşidib, hər tərəfdən Tutunun yanına gəlirdilər. Tutu bir də baxıb gördü ki, ətrafına xeyli heyvan toplaşmış. Həvəslə nağaranı çalmağa başladı, heyvanlar da dayanıb sevinə-sevinə ona qulaq asdılar.

Çalib qurtarandan sonra heyvanlar əl çalib dedilər:

- Yaşasın Tutu! Yaşasın Tutu!

Sonra Tutu ilə onun evinə tərəf getdilər. Tutunun anası heyvanların səsinə eşidib, nə baş verdiyini bilmək üçün mətbəxdən bayıra çıxdı.

Diqqətlə baxanda oğlu Tutunu gördü. O, qabaqda, arxasınca isə xeyli heyvan və quş gəlirdi. Onlar Tutunun evinin qarşısına çatanda dayandılar və Tutu nağaranı çala-çala anasına dedi:

- Ana, nəhayət, özümə bir sənət seçdim, indi məndən razısan?

Anası çox sevindi, Tutunu qucağına alıb təbrik etdi:

- Çox şadam ki, bir sənət sahibi oldun.

Heyvanlar isə bir ağızdan uca səslə dedilər:

- Yaşasın Tutu! Yaşasın Tutu!

"Dovşan Tutu və nağara". Yusubzadə Nəzrin (10 yaş)

Duqduq gülür: ha, ha, ha, ha!

Duqduq sahənin ortasında dayanıb uzaqlara baxırdı. Düşüncələrə dalmışdı. Dəniz qağayısı gəlib onun sağ qoluna qondu. Duqduq xatirələrini yada salaraq pıçıldadı:

- Günlərin birində siçanın pişiyin qabağında qorxu içində qaçdığını gördüm. Pişik onun arxasınca qaçaraq deyirdi:

- Myao, myao... Bəxxxxx.

Siçan keçi Hanzanın dükanından oğurladığı böyük pendir parçasını əlində tutaraq qürurlu-qürurlu gedirdi. Dəniz qağayısı arxadan ona yaxınlaşıb qulağına qışqırdı:

- Myao, myao... Bəxxxxx.

Siçan pendiri atıb, qorxu içində qaçaraq bağırdı:

- Yetişiiiiinn... Pişik, pişik.

Qağayı arxası üstə yerə yıxılanadək güldü...

- Ha, ha, ha, ha.

Qarğa gəlib Duqduqun sol qoluna qondu. Duqduq onun qulağına bir sirr pıçıldadı:

- Günlərin birində pişiyin itin qabağında qorxu içində qaçdığını gördüm. İt onun arxasınca hürürdü:

- Hav, hav, hav, hav, havvv.

Qarğa xeyli güləndən sonra uçub-getdi.

Pişik qoca balıqçının səbətindən oğurladığı böyük balığı ağzında tutaraq, sahilə hoppanıb düşürdü. Qarğa yaxınlaşıb onun qulağına qışqırdı:

- Hav, hav, hav, hav, havvv.

Pişik balığı atıb qaçaraq bağırdı:

- Yetişiiiiinn... İt, it.

Qarğa göydə şad halda o qədər dövrə vurdu ki, axırda hündür zürafənin başı ilə toqquşdu. Zürafə dayanıb ona baxır, qarğanın nə üçün güldüyünü başa düşə bilmirdi.

Daşadöyən gəlib Duqduqun başına qondu. Duqduq əl çala-çala deyirdi:

- Haa, haa, uuuuh.

Daşadöyən soruşdu:

- Duqduq, sən "haa, haa, uuuuh"la nə demək istəyirsən?!

Duqduq dedi:

- Mən bunu itin arxasınca qaçan şirdən eşitmişəm. İt də onun qarşısında qorxu içində qaçırdı.

Daşadöyən güldü və uçaraq Duqduqdan uzaqlaşdı.

İt quyruğunu yuxarı qaldırıb gedirdi, ağızında uzunqulağın boynundan oğurladığı kiçik zınqırovu aparırdı. Zınqırov cingildəyirdi:

- Trın, trın, trın!

Daşadöyən itə yaxınlaşıb onun quyruğuna oturdu və qışqırdı:

- Haa, haa, uuuuh.

İt diksindi, qorxudan qaçaraq dedi:

- Yetişiiin, şir, şir!

Daşadöyən xeyli güləndən sonra uçub-getdi.

Dostların hamısı Duqduqun ətrafına yığışmışdı, hamısı bu zarafata gülürdü. Duqduq da gülərək deyirdi:

- Böyük nə qədər böyük olsa da, ondan da böyüyü tapılar. Güclü nə qədər güclü olsa da, ondan da güclüsü tapılar.

“Duqduq glr: ha, ha, ha”. Atakişiyev Qurban (15 ya)

Duqduq və müəmmalı səs

Ay göydən Duqduqa baxıb uzun-uzadı gülür, Duqduq sahədə var-gəl edərək qışqırırdı:

- Burada kim var? Burada kim var? Hey! Hey!

Qışkırdıqca da öz səsindən xoşu gəlirdi:

- Burada kim var? Burada kim var? Hey! Hey!

Bu zaman başqa bir səs eşitdi:

- Vuuuu, vuuuu, vaa!

Duqduq yerindəcə donub-qaldı, səs isə elə hey gəlirdi:

- Vuuuu, vuuuu, vaa!

Ay səhər açılanadək göydən Duqduqa güldü, sonra yatmağa getdi.

Səhər tezdən Günəş yuxudan oyanıb göydə gəzməyə başlayanda Duqduqun yerində dayanaraq tir-tir əsdiyini gördü, səs isə elə hey gəlirdi:

- Vuuuu, vuuuu, vaa!

Birdən Duqduq cəsərətini toplayıb var gücü ilə qışkırdı:

- Kömək eləyin, kömək eləyin, yetişiiiiinn!

Bir andaca bütün dostlar Duqduqun ətrafına yığıldılar. Onların hamısı bu qərribə səsə diqqətlə qulaq asmağa başladı. Səs isə elə hey gəlirdi:

- Vuuuu, vuuuu, vaa!

Qəflətən yaşlı şanapipik həyəcanla nazik dimdiyini qaldıraraq dilləndi:

- Çox güman ki, şeytanların səsidir. Bəli, bəli, Duqduqu qorxutmaq üçün gəliblər ki, Duqduq onları sahədə qoyub qaçsın, onlar da burada azad yaşasınlar. Bu şeytanlara qarşı çıxmaq lazımdır!

Günəş göydə təbəssümlə pıçıldadı:

- Mən bilirəm, şeytanlar deyil!

Günəşin səsini qağayının saldığı hay-küydən heç kəs eşitmədi. O, qanadlarını çalaraq, heyrətlə yaşlı şanapipiye əl çalırdı, sonra oradan uzaqlaşdı. Böyük dənizin üzərində uçaraq qışkırdı:

- Duqduqu şeytanlardan xilas edin, Duqduqu şeytanlardan xilas edin!

Duqduq dostların yanında qorxudan titrədiyi vaxt səs elə hey gəlirdi:

- Vuuuu, vuuuu, vaa!

Tullanan pişik durbinini qaldırıb səmaya baxdı, sonra uca səslə dedi:

- Əlbəttə, əlbəttə, bu, kosmosdan gəlmiş oğruların səsidir. Mən bu oğrular barədə hər şeyi bilirəm. Biz Duqduqu onların əlindən xilas etməliyik... Onlar gəlirlər, gəlirlər!

Daşadöyən heyrətlə tullanan pişiyə baxdı, sonra oradan uzaqlaşdı, heyvanxananın üzərində uça-uça qışqırmağa başladı:

- Duqduqu kosmosdan gələn oğruların əlindən xilas edin! Duqduqu kosmosdan gələn oğruların əlindən xilas edin!

Uzunqulaq səssə diqqətlə qulaq asaraq quyruğunu asta-asta yelləyirdi, səs hələ də gəlirdi:

- Vuuuu, vuuuu, vaa!

Uzunqulaq Duqduqa yaxınlaşıb, gülə-gülə onun sol qulağına uca səslə bağırdı:

- Ha, ha, ha... O, müəmmalı bir milçəkdir, həmişə quyruğumun ətrafında uçan milçək, mən onun səsinə eşidirəm, ancaq özünü görmürəm. Bəli, bəli, həmin müəmmalı milçəkdir, onu heç kəs görə bilmir, ancaq o, quyruqları dişləyir.

Duqduq dönüb arxasına baxanda quyruğunun olmadığını gördü. Öz-özünə güldü və bir qədər arxayınlaşdı.

Qarğa isə sürətlə uçub, şəhərin üzərində qışqırmağa başladı:

- Duqduqu müəmmalı milçəkdən xilas edin! Duqduqu müəmmalı milçəkdən xilas edin!

Günəş göyün ortasına çatanda Duqduqun ətrafındakı səs-küy son həddə çatmışdı. O səs də elə hey gəlirdi:

- Vuuuu, vuuuu, vaa!

Onlar qorxur, səsin haradan gəldiyini dəqiqləşdirə bilmirdilər. Bu vaxt sahə sahibinin oğlu Həssan gəldi. O, səsgələn yerə - su quyusuna tərəf getdi və gördü ki, quyunun taxtadan olan qapağı ağızından bir az aralanıb. Həssan qapağı yaxşı bağlayan kimi səs kəsildi.

Həm bir-birinə baxdı, başa düşdülər ki, quyunun ağızında açıq qalmış yerdən gələn səs küləyin səsi imiş.

Bir-birinə baxdılar, hamısının üzü xəcalətdən qızarmışdı. Sonra gülüşdülər...

Birdən Günəşə baxıb gördülər ki, o da səmanın ortasında gülmür, rəqs edib, mahnı oxuyur. Bu sirri bilən tək o idi, bilən isə heç vaxt nə utanar, nə də qorxar!

"Duquduq və müəmmalı səs". Məcidli Məhəmməd (12 yaş)

Duqduq və siçan Zaza

Duqduq yuxudan oyananda ağrıdan qışqırdı:

- Ayy... Ah, ayağım!..

Gəmirici siçan Zaza Duqduqun ayaqları altında dayanaraq, onun ayaqqabısından yapışmışdı. O, təəccüblə Duqduqa baxaraq sakit-sakit deyirdi:

- Duqduq, mən sənin ayağını dişləmək istəmirdim, sənin bu gözəl ayaqqabını ayağından çıxarmaq istəyirdim!

Duqduq heyrətlə səsləndi:

- Bəli, bəli! Bu, açıq-aşkar oğurluqdu... Bu da mənim ayaqqabımdı.

Zaza astadan dedi:

- Bəli, sənin ayaqqabın idi, ancaq indi mənim oldu... İcazənlə, mən gedim, ay Duqduq!

Duqduq siçan Zazanın yuvasına tərəf çəkdiyi ayaqqabıya baxaraq qışqırdı:

- Bu, siçan ayaqqabısı deyil, mənim ayaqqabımdır!

Zaza dilləndi:

- Bilirəm, siçan ayaqqabısı deyil, ancaq mən onu satıb, əvəzində siçana uyğun olan çoxlu ayaqqabı alacam... Hər gün birini geyinəcəm.

Bu zaman Duqduq hay-küy salmağa başladı:

- Kömək edin... Siçan Zaza ayağını dişlədi, ayaqqabımı da oğurladı! Kömək ediiiiin!

Dostlar onun ətrafına topladı, aralarında bərk tullanan pişik də vardı. Zabit paltarı geyinmiş bu pişik durbini ilə siçan Zazanın yuvasına tərəf baxıb gördü ki, onun quyruğu yuvadan çöldə qalıb. O, bircə sıçrayışla siçanın quyruğunu tutdu. Quyruq pişiyin əlində qıvrılır, siçan Zaza isə pişiyə yalvarırdı ki, quyruğunu ona qaytarsın.

Pişik dedi:

- Ay siçan... Quyruğunu istəyirsənsə, tez get mənə bir stəkan süd gətir!

Gəmirici siçan Zaza dedi:

- Baş üstə, qulluğunda hazırım, ay pişik.

Qarğa sağılan inəyin belində dayanıb qışqırırdı:

- Sd... sd.

Siçan Zaza qarġaya yaxınlaşaraq, hörmətlə baş əyib dedi:

- Möhtərəm qarġa, xahiş edirəm, mənə bir stəkan sd ver, aparıb tullanan pişiyə verəcəyəm ki, quyruġumu qaytarsın!

Qarġa mənalı-mənalı gülümsəyib, yavaşca dilləndi:

- Bir stəkan sd bir balıġa dyişirm.

Siçan Zaza kədərli-kədərli baxdı, bilmirdi ki, bu balıġı haradan tapsın.

Dəniz qaġayısı sahild dayanıb müştəri aġırırđı:

- Təzə balıq... Gl, ay müştəri... Təzə balıq...

Siçan Zaza qaġayının qarşısında baş əyib dbl soruşdu:

- Olar?.. zr istəyirəm, ay hörmətli qaġayı, mənə bir balıq verə bilərsən? Onu qarġaya vercm ki, mənə sd versin, sd də tullanan pişiyə vercm ki, quyruġumu qaytarsın.

Qaġayı dedi:

- Bir balıġı bir stəkan xurma şirəsinə verərəm!

Zaza soraqlaşdı:

- Görəsən, xurma şirəsi harada satılır?!

Uzaqda daşadöyən xurma aġacının altında dayanıb qışqırırđı:

- Çox dadlı, sərinləşdirici... xurma şirsil!

Zaza daşadyn yaxınlaşdı, utandıġından udqundu, sonra aġlaya-aġlaya dedi:

- Xahiş edirəm, xahiş edirəm, ay hörmətli daşadöyən. Mənə bir stəkan xurma şirəsi ver, onu dəniz qaġayısına verib balıq alacam, o balıġı qarġaya vercm ki, mənə bir stəkan sd versin, sd də pişiyə vercm ki, ondan quyruġumu alım. H, h, nə olar?

Daşadöyən siçana baxdı, sol gz ilə Duqduqa, saġ gz ilə də pişiyə gz vurdu... Sonra təmkinlə dedi:

- Baş st, ay siçan, Duqduqdan oġurladıġın ayaqqabını gətir, bir stəkan xurma şirəsini apar.

Zaza qışqırđı:

- Bu dəqiqə... Bu dəqiqə, hamınızın qulluġundayam, xüsusilə də Duqduqun...

Duqduq ayaqqabısını geyinib, ipini bağladı və çox sevindi. Pişik südü içib, bığını silə-silə güldü. Siçan Zaza isə qopmuş quyruğunu əlinə götürüb soruşdu:

- Görəsən, quyruğumu yerinə necə yapışdırım?!

Duqduq həvəslə dedi:

- Bunun yolunu dostumuz toxucu hörümçək bilir, get ondan quyruqları yeni üsulla tikməyi öyrən.

Pişik siçan Zazanın qulağına pıçıldadı:

- Həm də şərəfli bir peşə öyrənərsən, bununla da oğurluqdan, soyğunçuluqdan, başqalarını dişləməkdən uzaq olarsan!

Dostların hamısı hörümçəyin dükanı qarşısında dayanıb, siçan Zazanın işinə baxırdılar. Elə bu vaxt pişik bir fotoaparat götürdü. Dostlar Duqduqun ətrafında təbəssümlə dayanıb, xatirə şəkli çəkirdilər.

"Duqduq və siçan Zaza". Babayeva Nuray (9 yaş)

Duqduqun yeni ayağı

Duqduq səhər yuxudan oyanıb gördü ki, sahənin ortasında bir ayağı yerə basdırılıb. İkinci ayağının itdiyini görəndə qışqırdı:

- Kömək eləyiinn. Kömək eləyiinn...

Qağayı, həmişəki kimi, yaxınlıqdakı göldə balıq tuturdu. Dostu Duqduqun səsini eşidən kimi işini atıb, səs gələn tərəfə sürətlə uçdu.

Daşadöyən qonşu sahəni ziyanverici qurdlardan təmizləyirdi. O da öz işini atıb, dostu Duqduqun səsinə tərəf tələsdi.

Qarğa isə göydə fırlanaraq, itmiş cüce axtarırdı. Eşidən kimi tez səs gələn tərəfə endi.

Dostlar Duqduqun başına yığışdılar. O, ağlaya-ağlaya qışqırırdı:

- Ay Duqduq, başqa müqəvvaların arasında tək ayaqla neyləyəcəksən?!

Qağayı həyəcanla dedi:

- Yəqin, burada ayaq oğurlayan oğrular var, polisə bildirilməlidir.

Daşadöyən göyə baxaraq dilləndi:

- Mənim fikrimcə, bu məsələ araşdırılmalıdır. Ola bilsin, Duqduqun itmiş ayağı dəliklərlə dolu olan köhnə ayaqqabının yerinə yenisini almağa gedib.

Qarğa isə bu məsələyə o qədər də ciddi yanaşmadı. Dedi:

- Hər halda, burda bir problem yoxdur. Dostumuz Duqduq əsa ilə də gəzə bilər. Bu ağac budağını götür və ona söykənib gəz.

Duqduq titrəyərək qışqırdı:

- İndi də əsa ilə gəzim? Ay qarğa, ay əziz dostum, axı mən qoca deyiləm... Yox, yox... Mən itmiş ayağımı istəyirəm. Ah, mənim ayağım, ahh!

Qağayı kədərli halda əvvəl Duqduqa, sonra isə göyə baxıb dedi:

- Mən düşünürəm ki, məsələn, hər iki ayağımı itirsəm də, uçaram. Enəndə isə uzun və güclü dimdiyimin üstündə yerə düşərəm, sonra elə dimdiyimin köməyi ilə də gəzərəm. Tarixdə dimdiyi ilə gəzən ilk qağayı olaram! Ha, ha, ha!

Daşadöyən bir az düşüdükdən sonra həyəcanla səsləndi:

- Yox, yox, mən hər iki ayağımı itirsəm, təyyarə təkəri kimi iki təkər icad edərdəm və yerə onların üstündə enərəm. Tarixdə təkər üstündə gəzən ilk daşadöyən olaram. Ha, ha, ha...

Qarğa güldü, göydə uçduğunu, quyruğundan isə xizək kimi istifadə etdiyini təsəvvürünə gətirdi.

Qəflətən Duqduq uzağa baxaraq qışqırdı:

- Oraya baxın, mənim sevimli ayağım ordadı!

Dostlar Duqduqun ətrafına toplaşib, sahə sahibinin oğlu Həssana baxırdılar. O, Duqduq üçün yeni ayaq gətirirdi, əlində çəkil və mismar vardı.

Həssan mehribanlıqla dedi:

- Mübarək olsun, Duqduq, bu yeni ayağı sənin üçün dülğərin yanında düzəltmişəm. Köhnə ayağın dünən əsən küləyə tab gətirməyib sınımışdı.

Həssan yeni ayağı bərkitmək üçün hər dəfə mismar vuranda Duqduq sevincdən qışqırırdı:

- Duq, duq, duq, duq...

Dostların hamısı bir yerdə təkrar edirdi:

- Duq, duq, duq, duq...

Külək də onların səsinə səs verirdi:

- Duq, duq, duq, duq...

“Duqduğun yeni ayağı”. Rəhimli Nuriyyə (17 yaş)

Kiçik balıqçı

Kasıb bir balıqçı arvadı ilə dəniz sahilində kiçik bir daxmada xoşbəxt yaşayırdı. Dənizdən balıq tutub satır, qazandığı pula ailəsi üçün lazım olan şeyləri alırdı. Beləcə, xoşbəxt yaşayırdı. Ancaq onun övladı yox idi.

Günlərin birində balıqçı, adəti üzrə, səhər tezdən yuxudan oyanaraq, qayıqla dənizə çıxdı və sahildən xeyli uzaqlaşdı. Dənizə atdığı balıq torunu çəkib çıxardanda boş olduğunu gördü. Yerini dəyişərək, toru yenidən dənizə atdı... Tora bu dəfə də balıq düşməmişdi. Bax beləcə, yerini dəyişə-dəyişə, günortaya qədər balıq tuta bilmədi...

Balıqçı yoruldu, məyus halda toru yığaraq qayığa atdı, sonra avarları çəkib sahilə doğru yönəldi. Sahilə çatanda qayıqdan düşdü, bir daşın üstündə oturub, ağlaya-ağlaya özüylə danışmağa başladı: "Övladım olsaydı, mənə balıq tutmaqda kömək edərdi, yaşlandıqda da qayğıma qalardı".

Balıqçı oturub bu barədə fikirləşərkən qəflətən onu çağıran bir səs eşitdi. Ətrafına baxdı, sonra başını səmaya tərəf qaldırdı. Ona elə gəldi ki, bir mələk deyir: "Ey balıqçı, qəm yemə, qalx ayağa və sağ tərəfdəki böyük qayaya tərəf get, torunu suya at, səni çox böyük xeyir-bərəkət gözləyir. Ancaq tutduqlarından xəstə qonşuna da verməyi unutma. Allah əvəzini verər, övlad arzunu həyata keçirər".

Balıqçı gözəl yuxu görüb oyanan adam kimi, şad halda tez yerindən qalxdı. Qayığına minib, mələyin dediyi böyük qayaya tərəf yönəldi. Toru dənizə atıb çəkməyə başlayanda onun ağır olduğunu hiss elədi. Çıxaranda gördü ki, tor böyük balıqlarla doludur. Balıqları qayığa yığıb sahilə qayıtdı. Sonra onları bazarda sataraq, xeyli yemək alıb, qoca, xəstə qonşusunun daxmasına yollandı.

Qonşusunun qapısını döydü. Qapını çox gümrək bir oğlan uşağı açdı və onu içəri dəvət etdi. Balıqçı təşəkkür edib, onun adını soruşdu. Uşaq cavab verdi:

- Adım Salehdir.

Balıqçı yeməyi uşağa verib, öz evinə qayıtdı. Başına gələnləri, mələyin ona dediklərini evdə danışanda arvadı dedi:

- Nə gözəl iş görmüsən! Qonşuya kömək etmək imandandır...

Balıqçı hər gün xəstə qonşusuna yemək gətirirdi. Beləcə, Salehlə möhkəm dostluğu yarandı. Onlar hər axşam görüşməyə başladılar. Balıqçı Salehə balıqçılıqdan, dənizdəki qəribə balıqlardan və heyvanlardan danışdı.

Bir gün axşam vaxtı Saleh sabah balıq tutmağa gedəndə onu da özü ilə aparmasını balıqçıdan xahiş etdi. Balıqçı dedi:

- Səni özümlə aparmaq mənim üçün xoşdur, ancaq gərək valideynlərinlə icazə alasan.

Saleh dedi:

- Mən onlardan bu gün səhər icazə istədim, səninlə birlikdə dənizə çıxıb balıq tutmağı öyrənməyimə razılıq verdilər...

Səhər tezdən Saleh balıqçı ilə dənizə çıxmaq üçün onun daxmasına gəldi. Balıqçının yoldaşı səhər yeməyi hazırladı, sonra isə balıq tutmaq üçün lazım olan ləvazimatı qayığa yığmaqda onlara kömək etdi.

Beləcə, hər gün dənizə çıxmağa başladılar.

İllər ötüb-keçdi, Saleh böyüyüb mahir balıqçıya çevrildi. Bir gün o, həmişəki kimi, ustadının daxmasına gəldi. İçəri girəndə balıqçının yataqda ah-zar etdiyini gördü. Arvadı isə onun yatağının kənarında kədərli halda oturmuşdu. Saleh nə baş verdiyini soruşanda balıqçı dedi:

- Oğlum, xəstə olduğum üçün bu gün dənizə çıxmıyacağım.

Saleh dilləndi:

- İcazə ver, özüm gedim... Mən artıq böyümüşəm, hər şeyi öyrənmişəm.

Balıqçı dedi:

- Oğlum, başına bir iş gəlməsindən qorxuram.

Saleh cavab verdi:

- Allah mənimlədir. Mənim üçün dua elə... Sahildən çox uzaqlaşmaram...

Saleh balıq tutmaq üçün lazım olan şeyləri qayığa yığdı. Sonra qayığı sahildən dənizə itələyib, məharətlə onun içinə atıldı. Avarları sürətlə çəkərək, balığın çox olduğu yerə çatıb, toru dənizə atdı...

Toru çəkəndə onun çox ağır olduğunu hiss elədi. Sevincək dedi:

- Sükürlər olsun Allaha! Şübhəsiz ki, tor balıqla doludur.

Nəhayət, tora böyük bir balığın düşdüyünü gördü... Çox böyük... Bu, Salehin həyatda gördüyü ən böyük balıq idi!

O qədər sevindi ki, toru əlindən buraxıb əl çalmağa başladı. Bu zaman balıq toru çəkib suyun altına girdi...

Saleh özünü itirmədi, dərhal avarları çıxarıb balığın belinə atlanaraq, onun üstündə dayandı.

Balıq hirslənib Salehi belindən salmaq istəsə də, bacarmadı...

Saleh böyük balığın belində oturub ayaqlarını onun bədəninə bərk sıxdı və avarları çəkməyə başladı. Sahilə çatıb balığı qumun üstünə çıxartdı, sonra ağzına qarmaq taxaraq balığın daxmasına tərəf apardı...

Balıqçı və yoldaşı onu görəndə çox sevindilər, çəkdiyi zəhmətə və dürüstlüyə görə təşəkkür edib, balığı iki yerə böldülər. Saleh bir hissəni götürüb xəstə qonşuya apardı...

Balıqçı yuxusunda gördü ki, mələk onu çağıraraq deyir: "Sənə kömək edəcək bir oğlan uşağı arzulayırdın. Xəstə qonşuna etdiyiniz yaxşılığa görə Allah səni mükafatlandırdı, sənə qoçaq bir oğlan uşağı verdi... Bu, Salehdir!"

"Kıçık balıqçı". Xəlilova Aytac 15 yaş

Qarğanın hiyləsi

Bu, doğrudan da, qəribə hekayədir. Çox qədim zamanlarda rəvayət edənlərin adını unutduqları bir yerdə baş verib. O zaman bu yerdə min qarğa və min bayquş yaşayırdı. Qarğalar öz yuvalarını çoxbudaqlı, hündür ağacların yarpaqları arasında tikmişdi. Bayquşlar isə yuvaları üçün qarğaların ağaclarını əhatə etmiş böyük dağın mağaralarını seçmişdilər. Bax beləcə, illər bir-birini əvəz edərək ötüb-keçirdi.

Bir gün tamahkar bir bayquş bayquşların kralı seçildi. O, nə ağıllı, nə də ki, cəsur idi. Bayquşların kralı qarğaların ağacına tamah saldı. Fikirləşdi ki, dostları ilə birlikdə dincəlmək üçün əla yerdir. Ancaq qorxaq olduğu üçün qara quşlara müharibə elan edə bilmədi.

Gecələrin birində bayquşların hamısını yuvadan çıxartdı və qarğalar əmin-amanlıqla yatdıqları vaxt qəflətən onlara hücum etdi. Bayquşlar xeyli sayda qarğa öldürdü.

Səhər dəyən ziyanı və ölənlərin sayını hesablayandan sonra qarğaların kralı beş nazirini bir yerə topladı...

Birinci nazirdən soruşdu:

- Bu hadisə haqqında fikrin nədir, ay vəzir?..

Qorxu hissi vəzirə bürümüşdü, o, dərhal cavab verdi:

- Uçaq, mənim mövlam! Uçaq! Təhlükəli düşməndən qaçaq, mənim mövlam!

Kral vəzirə hirsli-hirsli baxdı, başını silkələyib dedi:

- Deməli, belə?!

Sonra ikinci vəzirə baxıb həmin sualı təkrar etdi...

İkinci vəzir kralın birinci vəzirin sözündən hirsələndiyini dərk etmişdi. O dedi:

- Mövlam, necə qaçaq gedək, axı biz qarğayıq?! Yox! Mənim fikrim budur ki, ağacın içərisində ordu toplayaq, düşmən bizə yenidən hücum etmək istəsə, müqavimət göstərək, onu geri otuzduraq, qələbə çalaq.

Kral ikinci vəzirin sözləri haqqında bir qədər düşünüb, üzünü üçüncü vəzirə tutdu. Üçüncü vəzir özünü müdrik göstərərək dedi:

- Məğlub olmuşun həqiqətə baş əyməkdən savayı, yolu yoxdu, gəlin tez sülh bağlayaq və bayquşlar əlavə şərtlər qoymamış onların bizdən tələb etdiyi şərtləri qəbul edək! Bizdən əsir, girov istəsələr, verək, ağacın bir hissəsinə tamah salıblarsa, onu da verək!

Kral başını narazı halda silkələyib dedi:

- Belə?!

Sonra dördüncü vəzirdən soruşdu. O, qanadlarını yelləyərək dedi:

- Bizim bu nəhs ağacdan getməkdən başqa, yolumuz yoxdur! Meşədə ağac çoxdur, mənim mövlam!

Kral hirsləndi:

- Getmək?! Vəzir, yaqin, unutmusan ki, qoyub getmək yalnız başqalarının diyarını işğal edənlərin işidir! Diyar sahiblərinin öz yerlərindən getmələri qaçmaqdır, qorxaqlıqdır!

Kral beşinci vəzirə sual verməkdə artıq tərəddüd edirdi, çünki ondan əvvəlkilərin cavabları onu çaşqınlığa salmışdı... Nəhayət, beşinci vəzir dilləndi:

- Qaçmaq - ayıbdır! Vuruşmaq - çətindir! Düşməyə baş əymək - zillətdir!

Kral xeyli susdu, sonra beşinci vəzirə baxıb istehza ilə soruşdu:

- Bəs sən qaçmaqdan, onları geri otuzdurmaqdan, onları vurmaqdan, qələbə çalmaqdan və təslim olmaqdan başqa, nə məsləhət görürsən bizə?!

Vəzir təmkinlə cavab verdi:

- Mövlam, aydındır ki, siz deyilənlərin heç birini qəbul etməzsiz, mən bu işdə sizinlə tamamilə razıyam... Əlbəttə ki, sizin kimi məğrur bir kəs qaçmağı qəbul etməz, təslim olmağa da tab gətirməz... Savaşa isə yalnız qüdrəti olanlar girişər... Biz zəifik! Ölənlərimiz, yaralananlarımız yüzlərlədi!.. Ancaq belə hesab etməyin ki, ya mövlam, mənim heç bir fikrim yoxdu. Bir tədbirim var, qəbul etsəniz allah bizə nicat verəcək və biz bu ağacda qalacağıq!

- Nədir sənin tədbirin?

- Yox... Bu, bir sirdi, mənim mövlam, onu indi burada aç bilmərəm! Sirdə yalnız dörd qulaq və iki dil iştirak etməlidir!

Qarğaların kralı vəzirlərə, sonra isə beşinci vəzirə uzun-uzadı baxdı... Və nəhayət, ona işarə edib, uzaqdakı budağa uçdu... Orada soruşdu:

- İndi ikimizik, danış... Gizlətdiyin sirr nədir?

Vəzir dedi:

- Mövlam, hiylə lazımdı bu məsələdə!

Kral qarğa soruşdu:

- Hiylə?

Vəzir dedi:

- Mövlam, məgər müdriklərin sözünü eşitməmişiniz ki, çoxluq cəsurluğa qalib gələr, hiylə isə qüdrəti məğlub edər?!

Kral razılıq əlaməti olaraq başını silkələyib, vəzirdən soruşdu:

- O nə hiylədir elə?

Vəzir gülümsəyərək dedi:

- Mənəm! Mövlam, o hiylə mənəm! Xahiş edirəm, bu budaqdan yığıldığımız yerə qayıtdıqdan sonra özünüzü mənə qarşı qəzəbli göstərin. Suallara cavab verməyin, müdaxilə edəni dinləməyin, keşikçiləri çağırıb məni döymələrini, dimdikləmələrini əmr edin, lələklərimi yoldurun! Mövlam, heç kimə heç nə deməyin. Kim bilir, ola bilsin ki, aramızda xain var, sirrimizi bayquşlara çatdırır! Yaxud ola bilsin ki, birimiz düşmən əlinə düşək, o da işgəncə verib sirrimizdən agah olsun! Qanadlarımlın, boynumun, quyruğumun lələklərini yolduqdan sonra məni ağacın altına atsınlar! Sonra bütün qarğaları bir yerə toplayıb, dediyim yerə tələsin. Orada çoxlu xırda ağaclar görəcəksiniz, qarğaları orada yerləşdirin. Gecəni dincəldikdən sonra səhər günəş çıxmamış oyanıb, hazırlaşmağa başlayın. Yaralıların yarasını sarıyın, əldən düşmüşləri yedizdirin, kiçiklərə təlim keçin. Mən sizə dəqiq xəbər gətirənə kimi hər səhər, beləcə davam edin.

Kral vəzirin dediyi kimi etdi, onu yaralı-yaralı, tükləri yolunmuş halda ağacın altına atıb, qarğalarla birlikdə çıxıb getdi.

İkinci gecə bayquşlar gəlib qarğaların axırına çıxmaq istəyəndə məəttəl qaldılar... Bu nədir? Hanı qarğalar? Bayquşlar narahat oldular. Bir qismi sevincdən qışqırır və qarğaların xilas olmaq üçün uçub-getdiklərini söyləyir, bir qismi isə xəbərdarlıq edirdi:

- Ay bayquşlar, bəlkə, bu işdə bir hiylə var, qarğalar yenə gəlib budaqlara doluşacaq.

Bayquşlar qarğanın səsini eşitdilər. O, şikayətlənir, ətrafındakıları köməyə çağıraraq deyirdi:

- Ay! Ay başım! Ay boynum! Ay sağ qanadım! Ay sol qanadım! Ay quyruğum! Ay... ay... ay! Zalım kral məni öldürdü! Qanımlı tökdü, lələklərimi yoldu, çünki mən, haqlı olaraq, ona qarşı çıxdım! Ah! Görəsən, məni eşidən yoxdu? Ay məni eşidən qarğa, ay məni eşidən bayquş, bir damcı su! Rəhm edin! Kömək edin! Qarğaların kralı məni öldürdü...

Yaxında olan bayquşlar onu krallarının yanına apardılar. Bayquşların kralı artıq qələbəni qeyd etməyə başlayırdı. Vəzirlərini çağırıb rəqqasələr və müğənnilər gətirməyi əmr etmişdi... ən gözəl bayquş rəqqasələr... ən məşhur bayquş müğənnilər!

Bayquşlar qarğanı gətirib, məclisə daxil oldular, rəqs və mahnı dayandı.

Kral soruşdu:

- Bu nədir?!

Bayquşlar dedi:

- Onu ağacın altından tapmışıq!

Soruşdu:

- Ölüdür?

Bayquşlar cavab vermək istəyirdilər ki, qarğa zəif səsle cavab verdi:

- Az qalır, az qalır öləm, mənim mövlam!

Vəzirlər narahat oldular... Bəziləri dedilər ki, çəkdiyi əzablar ona yetər...

Vəzirlərin hay-küyü uzun çəkdi, buna görə də bayquşların kralı bağırdı:

- Sakit! İmkan verin, əvvəlcə onun başına gələnləri dinləyim.

Sonra qarğaya tərəf dönüb soruşdu:

- Sənə nə olub, ay qarğa? Yəqin ki, deyəcəklərin var!

Qarğa dedi:

- Başıma gələnlər hər yerdə, hər zaman sədaqətliyərin və doğruların başına gələnlərdi... İcazə versəniz, danışardım...

O, kralın icazəsini gözləməmiş, danışmağa başladı:

- Mövlam, mən sənin düşməninin vəzirlərindən biri idim. Ona hər işdə sədaqətli məsləhət verirdim, onun mənim məsləhətimdən razı qalacağı və yaxud da qəzəblənəcəyi məni maraqlandırmırdı... Tale sizə qələbə nəşib edəndə qorxu hissi onu bürüdü və uzaq bir yerə köçmək istədi. Onda mən, həmişəki kimi, ona öz fikrimi bildirdim, dedim ki, məğlubiyyətin səbəbi qarğaların zəif olmasıdır. Qarğaların da zəif olmasının səbəbi yeyib-içməyə aludə olmaları və təlim keçməmələridir. Sonra ondan xahiş etdim ki, uzaq yerə uçmağın məşəqqətinə taqəti olmayan yaralılara və kiçiklərə rəhm eləsin. Məsləhət verdim ki, sizə, vəzirləri də vəzirlərinizə hədiyyə verib, sülh bağlasın, ancaq o, təkəbbürlük etdi. Başa düşdü ki, baş verənlərin məsuliyyətini onun boynuna qoyuram və əyanlarıyla birlikdə üstümə düşüb, bax, bu gördüklərinizi başıma gətirdi! Sonra digər qarğaları götürüb qaçdı. Mən də indi sizin rəhminizə sığınırım, istəyirsiniz öldürün, istəyirsiniz sağ saxlayın, mən də sizə sədaqətlə xidmət edəyəm.

Bayquşların kralı başını təəccüblə silkələdi, sonra qürur və sevinclə var-gəl etməyə başladı. Ona elə gəlirdi ki, qarğaların üzərində qəti qələbə çalıb və adı bayquşların mağaralarında dünyanın sonunadək yaşayacaq!

Kral qarğanın sözlərinə aldı və özünü böyüklərə oxşadaraq ona hörmət və mərhəmət göstərdi. Köməkçilərinə onu dağa aparıb müalicə etmələrini, sağalıb özünə gələndən sonra yanına gətirmələrini əmr etdi.

Günlər keçdikcə qarğanın lələkləri bitdi və o, bayquşların kralının iqamətgahına gəldi. Krala təşəkkür edib tərif dedi.

Kral ona mağaraların arasında uçmağa, hətta bundan da artığına - kralın istirahət yeri olan böyük ağaca yaxınlaşmağa icazə verdi!

Ancaq kralın anası bu işin aqibətindən qorxurdu, buna görə də qarğanı nəzarətdə saxlamağı oğlundan tələb edirdi:

- O, hər halda, qarğadı!

Kral gülərək anasına dedi:

- Dediysin nəzarət artıq olub və qarğanın bizə qarşı dostluğu sübut olunub!

Kralın anası ondan dediklərinin izahını istədi. Kral dilləndi:

- Təsəvvür elə ki, qarğa özünü yandırmaq istəyir!

Ana bayquş inanmadı:

- Özünü yandırmaq istəyir?

Kral gülərək cavab verdi:

- Bəli, onun sehrbaz ata-babalarından biri qatı düşməndən intiqam almaq istəyəndə bir niyyət edib özünü yandırardı, bundan sonra arzusu yerinə yetərdi!

Qürurlu kral güldü, anasına bildirdi ki, onun casusları qarğanın bəzi bayquşlarla danışığını eşidiblər: məlum olub ki, qarğa bayquşa dönməsini arzu edib özünü yandıracaq, bayquşa döndükdən sonra isə qarğaların kralından intiqam alacaq!

Bayquşlar qarğanı nəzarətsiz qoydular, inanırdılar ki, o da tezliklə bunlar kimi bayquş olacaq! Qarğa dağdakı bütün mövqeləri, oradakı giriş-çixışın yerini öyrənəndən sonra qarğaların yanına getdi. Qarğaların kralı onu gözəl qarşılıyib hal-əhvalını soruşdu.

Vəzir qarğa dedi:

- Sevinə bilərsiniz, mənim mövlam, sabah bayquşlara bəla gələcək! Onlar gecə ova çıxırlar, çünki bildiyiniz kimi, gözləri gündüz işığına tab gətirə bilmir. Ovdan sonra hərəsi öz mağarasına qayıdıb balalarını yedirir. Günəş çıxmamış hamısı böyük mağarada toplanır. Oranın dar girişi var, içəri işıq düşmür və bayquşlara düşmən hücumu olanda oranı müdafiə etmək asan olur!

Kral dərhal dedi:

- Lap yaxşı, onlar ayrı-ayrılıqda kiçik mağaralarda olanda hücum edərik!

Vəzir gülüb dedi:

- Yox... Gündüz, onlar böyük mağarada olanda hücum etmək lazımdır!

Kral soruşdu:

- Necə?

Vəzir gülümsəyərək cavab verdi:

- Sabah günəş çıxandan sonra qarğaların hamısını dağa aparın, mənim mövlam. Dağın arxasında daxmada bir çoban ailəsi yaşayır, o ailə daxmanın yanında böyük odun qalağı yığıb. Mövlam, siz həmin daxmaya tərəf gedin və qarğalar bacardığı qədər odun götürüb bayquşların mağarasının ağzına aparsınlar. Mənsə od gətirəcəyəm. Çobanlar hər gün daxmanın qarşısında özlərinə yemək hazırlayırlar, mən onların ocağından bir köz götürüb, odunların üstünə atacağam, bundan sonra bizim işimiz yalnız odunlar yanana kimi onları qanadlarımızla yelpikləməkdir...

Mağaranın qarşısında od alovlandı, bayquşların biri də sağ qalmadı. Oradan çıxmaq istəyənlər yandı, içəridə qalanlar isə tüstüdən zəhərlənərək öldü.

Bu, qonşularına basqın edən bayquşların nadanlılığının nəticəsidir. Basqından sonra qarğaların birinin sözünə aldandılar və düşmən olmasına baxmayaraq, onunla dostluq etdilər, bütün sirlərini açdılar, hətta ata-babalarının sehrbaz olmaları cəfəngiyyətinə də inandılar! Ehtiyatlı və tədbirli olmadıqlarından başlarına belə bir iş gəldi!

"Qarğanın hiyləsi". Əzimli Günel (12 yaş)

Qartal uęur

Bu kişinin adı Cakdır. O, ingilistir. Cənubi Sudanda yaşayır və ovla məşğul olurdu. Bir gün o, bir qartal balası tapdı və sevinə-sevinə evinə apardı.

Cak evinin həyatında toyuq-cücə saxlayırdı. Qorxurdu ki, bir gün qartal balası böyüyüb, onun yanından uçub-gedər. Buna görə də onu cücələrə qatıb dedi:

- Sən cücəsən, burda bu cücələr kimi buğda dənə.

Kiçik qartal balası Cakın sözlərinə aldı və cücə olduğuna inandı. O, cücələrlə buğda dənəyir, onlarla oynayır, qartallar kimi göydə uçmaq barədə heç fikirləşmirdi. İş o yerə çatdı ki, qanadları da zəiflədi.

Bir gün cənab Cumu dostu Cakı görmək üçün onun evinə gəldi. Böyük bir qəbilənin başçısı olan Cumu çox ağıllı və bilikli idi. Qartal balasını cücələrin arasında görəndə təəccüblənib dedi:

- Nə əcəb qartal dən yeyir, cücələrin arasında yaşayır?

Cak dedi:

- Çünki o, artıq cücədir, qartal deyil.

Cak qartal balasının qabağına bir tikə ət atdı, o isə ətə toxunmayıb, buğda yeməyə başladı.

Cumu dedi:

- Dostum, sən onu aldadıb təbiətini dəyişmişən. Ancaq hər halda, o, qartaldı, sən bunu görəcəksən.

Cumu qartalı götürüb qanadlarını açdı və ona dedi:

- Sən qartalsan, başqa qartallar kimi səmada uçmalısən.

Qartal ona inanmayıb yerə düşdü.

Cak məsxərəylə güldü. Ancaq Cumu məyus olmadı. Qartalı götürüb evin damına çıxdı və dedi:

- Sən güclü qartalsan, sən yırtıcısən, uç, Caka inanma.

Lakin kiçik qartal hələ də Cakın sözünə inanırdı. O, qorxusundan titrədi, Cumunun tələb etdiyi kimi uçmaqdanısa, Cakın istədiyi kimi, yerə, cücələrin arasına düşdü. Cakın sevinci daha da artdı:

- Grdn?! O, ccdir.

Cumu qartalı götürüb sahəyə çıxartdı v günəşi göstərib dedi:

- Bax, sənin yerin oradır!

Qartal dađın üstündə dođan günəşə baxdı, bədənində v qanadlarında qəribə bir qüvvə hiss edib, qorxunu, cclri, hini unutdu, qanadlarını inamla adı... Caka ibrətamiz baxışla baxıb dedi:

- Dođrudan da, mən qartalam, cücə deyiləm! Mənim yerim orada, dađın üstündə, günəşin altındadı. Azadlıq və zəfər günəşinin altında.

Sonra səmaya uçdu. Smada günəşin al şəfəqləri onun qanadlarını bir az da brkitdi.

“Qartal uęur”. Məmmədli Nihad (10 yaş)

Rəqs edən başmaqlar

Günortadan sonra Həsən səmaya baxdı... Bayırda çox səfalı və günəşli hava var idi. Fikirləşdi ki, bu gün qırmızı tut yağmaq üçün münasib hava var.

Səbəti qoluna keçirib sahəyə tərəf qaçdı... O, sahələrin gözəlliyindən, səmanın saflığından və günəşin istisindən özünü xoşbəxt hiss edərək gah qaçır, gah da tullanırdı.

Həsən kanalın sahilinə çatanda gördü ki, qurbağalar da şadlıq içində onun kimi ora-bura tullanırlar. Buna görə də əlini qaldırıb onlara salam verdi... Qurbağalar gözəl qurultularla onun salamını aldılar. Həsən yolunu yetişişmiş, adama gəl-gəl deyən ləzzətli qırmızı tutla dolu olan hündür ağac haqqında fikirləşirdi.

Gəlib tut ağacının yanına çatanda başmaqlarını çıxarıb, ağaca dırmaşdı. Sonra yetişişmiş şirin tutları seçib yağmağa başladı. O, səbəti yerə qoymuşdu və dərdiyi tutları ağacdən onun içinə elə atırdı ki, hamısı səbətin içərisinə düşürdü.

- Aaa... Çox qəribədir! Çox qəribə işdir.

Həsən ağacın başından baxırdı... O, indiyə kimi belə şey görməmişdi...

Bu, onun başmaqları idi... Başmaqlar atılıb-düşür, rəqs edirdi!

Həsən qorxmağa başladı... Fikirləşdi ki, yaqin, başmaqlarını cin, ya da şeytan geyinib və gözə görünmədən atılıb-düşərək rəqs edirlər. Onun qorxusu daha da artdı...

- Ay ana!..

Bədəni əsməyə, dişləri bir-birinə dəyərək şaqıldamağa başladı. Ayağı bürdrədi və o, ağacdən yerə yığıldı...

Həsən yerə düşəndə başmaqlarının içinəndən çoxlu qurbağa sıçrayıb çölə çıxdı. Sən demə, qurbağalar başmaqların içinəndə atılıb-düşür, rəqs edirmişlər.

Həsən utandı, qorxduğu və başmaqlarını cinin, şeytanın geyindiyini düşündüyü üçün öz-özünə güldü.

“Rəqs edən başmaqlar”. Rzadə Fidan (15 yaş)

Sevimli kəpənək

Şuşu gözəl və incə bir kəpənəkdir. Onun xırda bədəni ipək kimi yumşaqdır. Rəngi, gözəl bir sərçənin rəngi kimi sarı-qəhvəyidir.

Şuşu bütün günü uçur, o ağacdən bu ağaca, o güldən bu gülə qonurdu, güllərin şirəsindən dadır və quşlarla oynayır. Şuşu çox gözəl rəqs edirdi, onu görəndən hər kəs deyirdi: "Şuşu, sən gözəllik xanımısən". O, kəpənəkləri bağçadan çağırır, onlar da, harada olsalar, uçub gəlirdilər. Kəpənəklər böyük dairə düzəldir, Şuşu halqanın içərisində, onlar isə onun ətrafında rəqs edirdilər.

Şuşu xoşbəxt yaşayırdı. Nə o başqalarına zərər verirdi, nə də başqaları ona. O, quşları, quşlar da onu sevirdi. Kəpənəklərlə dostluq edirdi.

Sisəy Şuşunun bağda rəqs etdiyini görüb, bir özünə, bir də Şuşuya baxdı və öz-özünə dedi:

- Mən eybəcərim, Şuşu isə gözəldir, mən bədbəxtəm, o isə xoşbəxtidir.

Sonra kədərli-kədərli oturub fikirləşməyə başladı: "Yaxşısı budur, Şuşunun gözəl qanadlarını kəsib, onu bədbəxt edim, nə rəqs edə, nə də uça bilsin".

Sisəy Şuşunun yanına gəlib dedi:

- Şuşu! Gözəllik xanımı, gəl səninlə gözəl bir rəqs edək. Şuşunun Sisəyə yazığı gəldi və onunla kəpənəklər, quşlar qarşısında rəqs etməyə başladı. Sisəy ona yaxınlaşaraq, sağ qanadını kəsib bağçaya atdı.

Şuşu qanadına baxıb kədərləndi, kəpənəklər Şuşunun halına ağladılar.

Bir gün Şuşu su içmək üçün kanala gedərkən bir qarışqa gördü. O az qalırdı ki, kanalda boğulsun. Şuşu uzun saman çöpü götürüb suya atdı ki, qarışqa onun üstünə çıxsın.

Qarışqa sudan çıxıb təşəkkür elədi. Onun qanadını görüb, nə baş verdiyini soruşdu. Şuşu Sisəylə olan hekayəsini danışdı. Qarışqa hirsələndi: "Bu Sisəyin dərşini vermək mənə borc olsun".

Qarışqa gedib bağçada Sisəyi axtarmağa başladı. Gördü ki, o, gecə xırda bir çubuğun üstündə yatır. Qarışqa sevindi: "Yerini öyrəndim, ay hiyləgər, sabah gərək səni cəzalandırım".

Səhəri gün qarışqa bağçaya gedib ağaclardan yapışqan yağmağa başladı. Sonra yapışqanı çubuğa yaxdı və Sisəyin qayıtmasını gözləməyə başladı.

Sisəy gəlib çubuğun üstünə çıxanda yapışmış qaldı, özünü xilas etməyə çalışsa da, bacarmadı.

Qarışqa tez gəlib Sisəyi dişləməyə başladı və qanadını qopardı. Sonra kəpənəyi çağıraraq dedi:

- Şuşu, gəl Sisəyə bax.

Sisəy isə dedi:

- Bu, mənim cəzamdır, birinci mən başlamışdım.

“Sevimli kəpənək”. Məlikova Xəlida (14 yaş)

MÜNDƏRİCAT

Çalağan və pişik	5
Əlibeq Kaşkaşi	8
Fəndgir sərəkərdə Chuti	11
İki qardaş	15
<i>Vəfasız arvad</i>	15
<i>Böhtan</i>	16
<i>Batanın qaçması</i>	17
<i>Bata qardaşından ayrılır</i>	18
<i>Sidr vadisi</i>	18
<i>Gözəlin saçı</i>	19
<i>Batanın əvvəlki halına düşməsi</i>	20
Şir və siçan	25
Axirət səltənətinə səyahət nağılı	28
Batmış gəmi haqqında nağıl	32
Doğru və Yalan haqqında nağıl	38
Satni-Hemuas və oğlunun nağılı	43
Firon və sehrbazların nağılı	46
Firon və oğrunun nağılı	58
Padşahın üç təbəssümü	64
Balaca paşa	66
Balıqçı Əbu Xattaf	76
Bəkkar kitabxanada	79
Bəkkar məktəbi çox sevir	81
Bəkkar və kiçik sərçə	83
Bir damla su həyata bərabərdir	85
Dörd dost	84
Dovşan Tutu və nağara	93
Duqduq gülür: ha, ha, ha, ha!	96
Duqduq və müəmmalı səs	99
Duqduq və siçan Zaza	102
Duqduqun yeni ayağı	106
Kiçik balıqçı	109
Qarğanın hiyləsi	113
Qartal uçuş	120
Rəqs edən başmaqlar	123
Sevimli kəpənək	125

MİSİR NAĞILLARI

Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti
yanında Tərcümə Mərkəzi. Bakı – 2018.

Kompüter dizaynı:

Aqil Əmrahov
Aslan Aslanlı

Korrektor:

Şəhla Mustafayeva

Çapa imzalanıb: 22.01.2018. Formatı: 70x100 ¹/₈
Ofset çapı. Fiziki çap vərəqi: 16. Tiraj: 500. Sifariş:

Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti yanında
Tərcümə Mərkəzi
Ə.Topçubaşov küç. 74

Təqdim olunmuş hazır fayldan “**Təhsil Nəşriyyat-
Poliqrafiya**” müəssisəsinin mətbəəsində çap olunmuşdur.
AZ 1052, Bakı, Fətəli Xan Xoyski küçəsi, 149

Nağıllar şifahi xalq ədəbiyyatının bir növüdür. O, xalqların dünyagörüşünü, həyata münasibətini, zülmə qarşı mübarizəsini, gələcək arzularını və inamını əks etdirir. Bu nağıllarda qədim Misir mədəniyyətinin izlərinə rast gəlmək mümkündür. Misir xalqının müdrikliyi və fantaziyaları, süjetlərin, simvolların, alleqoriyaların rəngarəng müəmmalı olması, etik və estetik təsir gücünə malik dolğun və incə poetik obrazları ilə müxtəlif yaşlı oxucuları sehri aləmlə ovsunlayan Misir nağılları dünya sərvətinə çevrilmişdir.

Təqdim olunan Misir nağılları müəllif, tərcüməçi və tətqiqatçılar tərəfindən toplanmış nağıllar toplusudur.

